



DEVLET PLANLAMA ÖRGÜTÜ

2008 YILI PROGRAMI

Aralık 2007

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

2008 YILI PROGRAMI'NA İLİŞKİN BAKANLAR KURULU KARARI iv

2008 YILI PROGRAMI'NIN KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR v

BİRİNCİ BÖLÜM MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

1. 2003-2007 Dönemine İlişkin Genel Değerlendirme	1-15
2.2007 Yılı Büyüme Hızı ve GSMH'nın Bileşimi	16-17
3. 2007 Yılında Kaynakların Kullanımı	19-23
3.1.Ekonominin Genel Dengesi	19
3.2.Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	20
3.3.Tüketim Harcamaları	20
4. 2007 Yılında Finansman Dengesi	24-30
4.1.Kamu Gelirleri	24
4.2.Kamu Giderleri	24
4.3.Kamu Kesimi Genel Dengesi	25
4.4.Özel Kesim Genel Dengesi	27
4.5.Devlet Bütçe Dengesi	29
5. 2007 Yılı Ödemeler Dengesi	31-33
5.1.Dış Ticaret	31
5.2.Görünmeyen İşlemler	31
5.3.Sermaye Hareketleri	32
5.4.Rezerv Hareketleri	32
6. 2007 Yılı Fiyat Hareketleri	34-36
7. 2007 Yılı Banka Mevduatları ve Krediler	37-39
7.1.Banka Mevduatları	37
7.1.1.Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri	37
7.1.2.Döviz Mevduat Gelişmeleri	38
7.2.Krediler	39
8. 2007 Yılında İşgücü Gereği ve İstihdam	40-41

İKİNCİ BÖLÜM
TEMEL AMAÇLAR, MAKROEKONOMİK HEDEF,
İLKE VE POLİTİKALAR

1. Programın Temel Amaçları ve Orta Vadeli Kalkınma Stratejisi	43-52
2. Kalkınma Stratejisinin Temel İlke ve Politikaları	47-52
2.1. Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi	47
2.2. İyi Yönetişim İlkeleri	48
2.3. Maliye Politikası	49
2.4. Özelleştirme/Özerkleştirme Politikaları	50
2.5. Yatırım Politikaları	50
2.6. Dış Ticaret Politikaları	51
3. Makroekonomik Hedefler	52-68
3.1. GSMH	52
3.2. Ekonominin Genel Dengesi	53
3.3. Kaynaklar – Harcamalar Dengesi	55
3.4. Yatırım – Tasarruf Dengesi	58
3.5. Sermaye Birikimi ve Sabit Sermaye Yatırımları	59
3.6. Kamu Kesimi Genel Dengesi	60
3.7. Özel Kesim Genel Dengesi	61
3.8. Devlet Bütçe Dengesi	64
3.9. Ödemeler Dengesi	66
3.10. İşgücü İhtiyacı	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SEKTÖREL İLKE, POLİTİKA VE ÖNLEMLER

1. Tarım	69
2. Sanayi	71
3. İnşaat	74
4. Ticaret	75
5. Turizm	76
6. Ulaştırma – Haberleşme	78
7. Eğitim	80
8. Kültür	82
9. Gençlik	84
10. Spor	85
11. Sağlık	85
12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik	86
13. Çevre	88
14. Fiziki Planlama	90
15. İskan	91
16. Kooperatifçilik	92
17. İdari Örgütlenme	92
18. Yerel Yönetimler	93
19. Beşeri Kaynaklar	94

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
1	GSMH, GSYİH ve Sektörler İtibarıyla Reel Büyüme Hızları	2
2	Dolar Bazında KKTC'nin En Önemli İhraç Malları	4
3	Gayri Safi Milli Hasılanın Sektörel Paylarındaki Gelişmeler	5
4	Ekonominin Genel Dengesi	7
5	Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı ve Gelişimi	8
6	Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	10
7	Banka Mevduatları ve Banka Kredilerinin Kullanım Durumu	12
8	Ödemeler Dengesi	13
9	GSYİH'nın Sektörel Dağılımı ve GSMH	18
10	Ekonominin Genel Dengesi	21
11	Yılları İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	22
12	Tüketim Harcamaları	23
13	Kamu Kesimi Genel Dengesi	26
14	Özel Kesim Genel Dengesi	28
15	Devlet Bütçe Dengesi	30
16	Ödemeler Dengesi	33
17	Tüketici Fiyatları Endeksi	35
18	Aylık Ortalama Resmi Döviz Kur Değişimleri	36
19	Türk Lirası Mevduatlar	38
20	Döviz Mevduatlar	38
21	Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı	39
22	Tarım Dışı İşgücü Gereğinde Gelişme Tahmini	41
23	Sektörel Katma Değer ve GSMH Hedefleri	53
24	Ekonominin Genel Dengesi	54
25	Kaynaklar – Harcamalar Dengesi	56
26	Tüketim Harcamaları	57
27	Yatırım – Tasarruf Dengesi	59
28	2008 Yılı Sektörel Sabit Sermaye Yatırım Gereği	60
29	Kamu Kesimi Genel Dengesi	62
30	Özel Kesim Genel Dengesi	63
31	2008 Devlet Bütçe Dengesi	65
32	Ödemeler Dengesi	67
33	2008 Yılı Ek İşgücü Gereği	68

KARAR NUMARASI : S (K-II) 2435-2007
2008 YILI PROGRAMI

(Önerge No: 2503/2007)
(KKTCBb)

Bakanlar Kurulu, Devlet Planlama Örgütü'nce hazırlanan ekteki 2008 Yılı Program Taslağını 33/1976 sayılı Devlet Planlama Örgütü Yasası'nın 17'nci maddesi uyarınca onayladı.

24.12.2007

**2008 YILI PROGRAMI'NIN
KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR**

1. Bakanlıklar, bağlı ve ilgili kuruluşlar çalışmalarında ve uygulamalarında, 2008 Yılı Programında yer alan makroekonomik ilke ve politikalar ile sektörel politikaları esas alırlar.

Tüm kamu kuruluşları, doğrudan kendi görev ve yetki alanlarına giren konular olmakla beraber, sosyal ve ekonomik yaşamla ilgili birçok uygulamanın, çok sektörlü ve çok taraflı etkileşim içinde olması nedeniyle, uygulamalarında, etkilenebilecek toplumsal paydaşları temsil eden sivil toplum örgütleriyle istişare ederler; ve kendi aralarında mutlaka işbirliği ve koordinasyon sağlarlar.

2. Devlet Planlama Örgütü İzleme ve Koordinasyon Dairesi, kuruluşların Program ilke ve politikalarına uyumundan, Program hedefleri doğrultusunda gelişmelerin izlenmesinden ve gereği halinde kuruluşlararası koordinasyon sağlanmasından sorumludur.

3. İzleme ve Koordinasyon fonksiyonunun etkinlikle sürdürülebilmesi amacıyla, Bakanlık uygulama birimleri, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, kamu iştiraki olan kuruluşlar ve Yerel Yönetimler, İzleme ve Koordinasyon Dairesi tarafından geliştirilecek örneklere uygun olarak, belirlenen zaman dilimleri için ve öngörülen sürede, herhangi bir uyarı beklemeden Dönem Raporları ve/veya Önemli Proje Raporları ve/veya İşletme Gerçekleşme Raporları hazırlamak ve DPÖ'ne iletmekle yükümlüdür.

(a) Dönem Raporları: Bakanlık uygulama birimleri ve kamu kuruluşları, kendi temel fonksiyonları çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlerini, mevzuat değişim ve/veya yeniliklerini ve yatırımlarına ilişkin harcama detaylarını da içeren yatırım projesi gerçekleşme durumlarını belirtirler. Dönem Raporları, takvim yılı başından başlayan ve üçer aylık dönemleri içerecek şekilde ve en geç dönem sonunu takip eden 15 gün içinde Devlet Planlama Örgütü'ne iletilir.

(b) İşletme Gerçekleşme Raporları: Kamu İktisadi Teşebbüsleri, kamu iştiraki olan kuruluşlar ve Devlet Bütçesi'nden katkı alan kamu kurumları, işletmelerinin mal ve/veya hizmet üretimi gerçekleştirmelerini, kapasite kullanımını ve istihdam durumlarını, yatırımlarını, satış, stok, dış

ticaret (ithalat ve ihracat), kamu kaynağı kullanımı detaylarını içeren ve mali portrelerini özetleyen Raporları, takvim yılı başından başlayan ve üçer aylık dönemleri içerecek şekilde ve en geç dönem sonunu takip eden 15 gün içinde Devlet Planlama rgt'ne iletirler.

4. DP İzleme ve Koordinasyon Dairesi kuruluşlardan gelen Raporların değerlendirme sonuçlarına göre ve gereği halinde toplantılar düzenleme yoluyla Program öngörülerinin gerçekleşme durumuna ilişkin Değerlendirme Raporları hazırlar ve varsa önerileriyle birlikte ilgililere iletir.

5. Bu karar Resmi Gazetede yayımlandığı günden itibaren yürürlüğe girer.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

1. 2003-2007 Dönemine İlişkin Genel Değerlendirme

KKTC ekonomisi, 2003 yılından itibaren hızlı bir büyüme trendi içerisine girmiş ve bu trend 2006 yılına kadar, dört yıl boyunca devam etmiştir. Bu dönemde, GSYİH'da %10.6 - %14.2 ve GSMH'da da %11.4 - %15.4 aralığında seyreden yıllık reel büyüme oranları çoğunlukla 2002 yılında başlayan çözüm ve AB perspektifi çerçevesinde gelişen olumlu bekleyişlerden kaynaklanmıştır. Hiç kuşkusuz önceki dönemlere kıyasla Türk Lirası'nda ulaşılan nispi istikrar, Güney Kıbrıs pazarıyla kısmi entegrasyon süreci ve hükümetin uygulamaya koyduğu mali politikalar da bu olumlu sürecin yaşanmasında etkili olmuştur.

Olumlu bekleyişlere dayalı olarak, özellikle özel kesim yatırımlarının yüksek oranlı artış hızı, ithalatın, ticaret hacminin, üretimin ve istihdamın artmasında etkili olurken; kamu harcanabilir gelirlerinde yüksek oranda büyüme sağlamıştır. Kamu kesiminin artan gelirleri, kamu yatırımları ve kamu tüketiminin artmasına, ayrıca kamu tasarruf açığının daralmasında etkili olmuştur. Özel kesimin yatırım harcamaları, tüketim harcamalarına kıyasla daha yüksek oranda arttığından, özel kesim tasarruflarının yatırımlara dönüşmesinde gelişme sağlanmıştır.

2006 yılında, % 5 oranında beklenen ancak yıl sonu itibariyle % 19.2 oranında gerçekleşen tüketici fiyatları endeksi artışı, kamu kesiminin cari giderlerinin de artmasına ve Devlet Bütçesi ile Kamu Kesimi Genel Dengesi üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır.

2007 yılı içerisinde, Türk Lirası'nda yaşanan değerlenme süreci, yüksek olan reel faiz oranlarının görece olarak daha da yükselmesine neden olmuş; yükselen maliyetler ve artan fiyatların etkisiyle, yatırımlarda ve tüketimde daralma meydana geleceği tahmin edilmiştir. Özellikle yılın ikinci yarısında gerileme gösteren kur değerlerine rağmen, enflasyon tahminlerinin aşılmış olması, piyasadaki ekonomik aktörlerin risk alma eğilimlerini ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Beklenenin üzerinde gerçekleşen enflasyon, özel kesim yatırımlarında durgunluk yaratırken, bütçe harcamaları içinde cari giderler payının artmasına, yatırım payının azalmasına ve kamu kesimi genelinde yatırımların nominal olarak gerilemesine neden olmuştur.

2007 yılı tahminlerine göre, GSYİH'da %2.1 ve GSMH'da da %2.5 oranında daralma olması beklenmektedir. Bu olumsuz gelişme tahminlerinin de dikkate alınmasıyla, 2003-2007 dönemi için, yıllık ortalama reel büyümenin GSMH'da %10.0 ve GSYİH'da ise %9.7 oranında olacağı tahmin edilmiştir (tablo 1).

Tablo - 1 GSMH, GSYİH ve Sektörler İtibariyle Reel Büyüme Hızları (%)

Sektörler	2003	2004	2005	2006	2007 ¹	2003-2007 Yıllık Ortalama Büyüme
1. Tarım	7.3	8.5	2.8	-3.2	-4.3	2.1
1.1. Bitkisel	4.1	9.4	-6.0	-6.3	-9.4	-1.9
1.2. Hayvancılık	13.1	6.0	12.4	5.7	-2.4	6.8
1.3. Ormancılık	-16.6	99.2	19.2	-31.8	2.8	6.8
1.4. Balıkçılık	13.3	-5.5	29.8	-23.1	32.2	7.1
2. Sanayi	7.7	10.6	6.4	20.0	-3.2	8.1
2.1. Taşocakçılığı	24.5	8.6	11.0	47.2	-10.1	14.7
2.2. İmalat Sanayii	7.3	10.2	5.1	21.5	-6.1	7.2
2.3. Elektrik-Su	7.2	13.3	11.7	8.6	13.1	10.7
3. İnşaat	30.8	5.3	18.9	68.1	-12.9	19.1
4. Ticaret-Turizm	12.5	25.5	20.8	9.5	-6.3	11.8
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	14.6	27.2	24.9	13.6	-8.4	13.6
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	5.0	18.9	3.3	-11.2	7.6	4.2
5. Ulaştırma-Haberleşme	4.2	8.8	14.2	-0.7	-2.2	4.7
6. Mali Müesseseler	6.7	-0.3	4.2	8.9	2.0	4.2
7. Konut Sahipliği	2.4	2.4	3.4	20.1	1.4	5.7
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	5.7	26.0	19.1	12.5	3.2	13.0
9. Kamu Hizmetleri	4.1	5.2	6.8	2.4	3.6	4.4
10. İthalat Vergileri	36.9	46.8	29.7	-0.6	10.9	23.5
11. GSYİH	10.6	14.2	13.8	12.7	-2.1	9.7
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	123.6	88.4	4.2	34.1	-16.3	37.6
GSMH	11.4	15.4	13.5	13.2	-2.5	10.0

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Beş yıllık dönemde sektörlerin ortalama reel büyüme oranları; tarımda %2.1, sanayide %8.1, inşaatta %19.1, ticaret-turizmde %11.8, ulaştırma-haberleşmede %4.7, mali müesseselerde %4.2, konut sahipliğinde %5.7, serbest meslek ve hizmetlerde %13.0 kamu hizmetlerinde de %4.4 olacağı hesaplanmıştır.

Dönem içerisinde en düşük oranlı gelişme, son üç yıldaki olumsuz iklimik koşulların da etkisiyle daralan bitkisel üretim nedeniyle, tarım sektöründe yaşanmıştır. Yıllık ortalama %1.9 oranında reel olarak gerileyen bitkisel üretim, hayvancılık sektöründe %6.8, ormancılık sektöründe %6.8 ve balıkçılık sektöründeki %7.1 oranındaki reel büyümelerle, genel tarım sektörünün büyümesi %2.1 düzeyinde sınırlı kalmıştır.

Genel olarak sanayi sektörü reel büyümesinin %8.1 olmasında, taşocakçılığının %14.7, imalat sanayinin %7.2 ve elektrik-su sektörünün %10.7 oranında büyümesi etkili olmuştur.

İnşaat sektörü ise, olumlu beklentiler ve artan dış talebin da etkisiyle, hiçbir dönemde olmadığı ölçüde artan inşaat yatırımları sonucunda ve 2007 yılında tahmin edilen daralmaya rağmen reel olarak yılda ortalama %19.1 oranında büyüme kaydetmiştir.

Toptan ve perakende ticaret ise, hem yatırım ve hem de yükselen fert başına milli gelir etkisiyle tüketim artışına dayalı olarak büyüyen ithalat nedeniyle, reel olarak yılda ortalama %13.6 oranından büyümüştür.

Turizm (otelcilik-lokantacılık) sektörü ise beş yıllık dönem içerisinde istikrarsız bir trend ile, beklentilerin altında bir hızda, reel olarak yılda ortalama %4.2 oranında büyümüştür.

Serbest meslek ve hizmetler, yaşanan yüksek oranlı büyüme ve yüksek öğretim sektöründeki olumlu gelişmelerin de etkisiyle reel olarak, yılda ortalama %13.0 seviyesinde bir reel büyüme göstermiştir.

Ulaştırma-haberleşme, mali müesseseler, konut sahipliği ve kamu hizmetleri sektörleri ise %4.2 - %5.7 arasında değişen mütevazı büyüme hızlarıyla, ekonomik büyümede etkili olmuştur.

GSMH'daki %10.0 oranlı gelişmeyi, etkileyen Net Dış Alem Faktör Gelirleri ise, reel olarak yılda ortalama %37.6 oranında artmıştır.

2003-2007 döneminde yaşanan olumlu ekonomik gelişmelerde ve fiziki üretimin artmasında, dış talep artışı, diğer bir değişle ihracat artışı da etkili olmuştur. Şöyle ki, 2003

yılında 50.8 milyon \$ olan ihracat 2006 yılında 68.1 milyon \$ düzeyine yükselmiş ve 2007 yılında da bu miktarın 81.1 milyon \$'a ulaşacağı tahmin edilmiştir.

Kesinleşmiş değerler itibarıyla (2006 yılına kadar), önemli ihraç ürünlerimizin yapısında sanayi ürünleri lehine bir gelişme kaydedilmiştir (tablo 2).

Önemli ihraç ürünlerimiz arasında yer alan narenciye ihracatının payı, 2003 yılındaki yüzde 35.1 değerinden, 2006 yılında yüzde 28.1'e inmiştir. Diğer bir deyişle dört yıllık dönemde yılda ortalama %10.6 oranında büyüyen toplam ihracatın içerisinde narenciye ihracatı %2.8 oranında artarken , hellim ve peynir çeşitleri ihracatı sırasıyla %27.5 ve %29.8, ayrıca narenciye konsantresi de %28.9 oranında artış göstermiştir. Katma değer oranı daha yükse olan sanayi ürünlerinin ihracat içerisindeki payının yükselmesi, ülkemizde üretim ve istihdamın yükselmesi açısından olumlu bir gelişmedir. Konfeksiyon ihracatımızdaki daralma ise, ABAD kararları ile konfeksiyon alanında dünya ülkeleri arasında kızışan rekabet nedeniyle oluşan fiyat rekabeti erozyonundan kaynaklanmıştır.

Tablo - 2 Dolar Bazında KKTC'nin En Önemli İhraç Malları
(2002-2006)

(Bin ABD Doları)

	2002		2003		2004		2005		2006		4 Yıllık ort.artış (%)
	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	
Toplam	45,427.5	100.0	50,805.2	100.0	61,977.4	100.0	68,076.5	100.0	68,063.0	100.0	10.6
Narenciye	17,137.9	37.7	17,809.5	35.1	20,076.1	32.4	20,195.2	29.7	19,134.5	28.1	2.8
Narenciye Konsantre	1,808.2	4.0	1,329.4	2.6	1,515.8	2.5	2,982.0	4.4	4,991.7	7.3	28.9
Deri	907.7	2.0	570.5	1.1	700.8	1.1	730.4	1.1	724.5	1.1	-5.5
Konfeksiyon	10,895.2	24.0	10,242.7	20.2	11,762.2	19.0	9,954.1	14.6	7,786.2	11.4	-8.1
Sigara	926.4	2.0	1,237.3	2.4	1,377.8	2.2	1,371.0	2.0	1,121.7	1.7	4.9
İlaç	931.6	2.1	1,049.8	2.1	1,419.9	2.3	820.0	1.2	835.8	1.2	-2.7
Hellim	2,740.2	6.0	2,666.6	5.2	3,401.9	5.5	6,273.8	9.2	7,246.2	10.7	27.5
Peynir Çeşitleri	3,244.6	7.1	5,195.6	10.2	8,195.6	13.2	10,305.2	15.1	9,211.9	13.5	29.8
Rakı	1,175.5	2.6	2,946.6	5.8	3,894.7	6.3	5,277.5	7.8	2,942.6	4.3	25.8
Diğer	5,660.2	12.5	7,757.2	15.3	9,632.6	15.5	10,167.3	14.9	14,067.9	20.7	25.6

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Değişen ve sektörler arasında önemli ölçüde farklılaşan büyüme oranları, KKTC ekonomisinin yapısında değişikliklere neden olmuştur (tablo 3). Tarım sektörünün ekonomi içerisindeki ağırlığı yüzde 10.6'dan yüzde 7.6'ya ve sanayi, turizm, ulaştırma-haberleşme, mali müessesler ve konut sahipliği payları da daha düşük seviyelerde gerilerken, kamu hizmetleri sektörünün payı yüzde 15.1'den yüzde 12.5'e gerilemiştir.

Tablo - 3 Gayri Safi Milli Hasılanın Sektörel Paylarında Gelişmeler
(GSYİH Payları itibariyle, %)

Sektörler	2003	2004	2005	2006	2007 ¹
1. Tarım	10.6	10.0	9.1	7.8	7.6
1.1. Bitkisel	6.0	5.7	4.7	3.9	3.7
1.2. Hayvancılık	3.9	3.6	3.6	3.3	3.3
1.3. Ormancılık	0.1	0.2	0.2	0.1	0.2
1.4. Balıkçılık	0.5	0.5	0.5	0.4	0.5
2. Sanayi	11.6	11.2	10.5	11.2	11.0
2.1. Taşocakçılığı	0.4	0.3	0.3	0.4	0.4
2.2. İmalat Sanayii	9.3	9.0	8.3	8.9	8.6
2.3. Elektrik-Su	1.9	1.9	1.8	1.8	2.1
3. İnşaat	10.1	9.3	9.8	14.6	13.0
4. Ticaret-Turizm	15.9	17.5	18.6	18.1	17.3
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	12.7	14.1	15.5	15.7	14.6
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	3.2	3.4	3.1	2.4	2.7
5. Ulaştırma-Haberleşme	12.0	11.4	11.4	10.1	10.1
6. Mali Müesseseler	4.2	3.6	3.3	3.2	3.3
7. Konut Sahipliği	5.0	4.4	4.0	4.3	4.5
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	8.5	9.4	9.8	9.8	10.3
9. Kamu Hizmetleri	15.1	13.9	13.1	11.9	12.5
10. İthalat Vergileri	7.1	9.1	10.4	9.2	10.4
11. GSYİH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	1.6	2.6	2.4	2.8	2.4
GSMH	101.6	102.6	102.4	102.8	102.4

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tarım ve kamu hizmetleri gibi genelde gizli işsizliğin sözkonusu olduğu kalkınmakta olan ülkelerde, bu sektör paylarının toplam ekonomi içerisindeki paylarını gerilmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir; ancak büyüme hızı genel ortalamanın gerisinde seyreden sektörlerde kapasite kullanım oranlarının artırılması yönünde tedbir alınması gereği üzerinde de durulmalıdır. Ekonominin yapısı içerisinde payları önemli ölçüde artan inşaat ve ticaret sektörleri, bu dönemde, ekonomideki canlılık ve hareketliliğin yaşanmasında etkili olmuştur; ancak bu sektörlerde de atıl kapasite yaratılmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

Çoğunlukla, ihracat artışından kaynaklanan ithalat vergileri artışı ise, kamu maliyesi gelirleri bakımından olumlu karşılanmakla beraber, ülke ekonomisindeki fiyat rekabetini olumsuz etkilemeyecek çerçevede kalması hususunda hassasiyetle izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Beş yıllık dönem içerisinde, GSMH'da % 10 ve dış açıktaki meydana gelen gelişmeler sonucunda toplam ülke kaynaklarının reel olarak yılda ortalama % 11.5 oranında büyüdüğü görülmektedir (Tablo 4). Büyüyen kaynaklar, çoğunlukla yatırımlara yönlendirilmiş ve toplam yatırımlar yılda ortalama % 19.5 oranında artmıştır. Yatırımların artmasında özel sektörün katkısı daha fazla olmuştur.

Kamu kesiminin sabit sermaye yatırımları %13.8 oranında artarken, özel kesimde bu artış %24.5 oranında olmuştur. Aynı dönemdeki toplam tüketim artışında ise kamu kesimi, özel kesimden daha etkili olmuştur. Toplam tüketimin yıllık ortalama artış hızının %9.6 olmasında, kamu tüketiminin %12.9 ve özel tüketimin de %8.3 oranlarında artışı etkili olmuştur.

Büyüyen ekonomi paralelinde, kamu harcanabilir geliri %34.7, özel harcanabilir gelir ise %6.6 oranında büyümüştür. Artan gelirlerinin de etkisiyle, kamu tasarruf açığında yıllık ortalama %12.3 hızında bir iyileşme meydana gelirken, özel kesim tasarruflarındaki artış yılda ortalama %3.3 oranında artmıştır. Böylece, toplam yurtiçi tasarruflarda %11.8 oranında reel büyüme kaydedilmiştir.

Tablo - 4 Ekonominin Genel Dengesi

(1977 Fiyatlarıyla, YTL)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ¹	Beş Yıllık Ortalama Büyüme (%)
1. Toplam Kaynaklar	9,000.7	10,023.3	11,833.4	14,908.9	16,170.6	15,483.9	11.5
1.1. GSMH	9,133.1	10,177.1	11,739.6	13,327.0	15,090.7	14,719.0	10.0
1.2. Dış Açık	-132.4	-153.8	93.8	1,581.9	1,079.9	764.9	..
2. Toplam Yatırımlar	1,444.9	1,757.2	2,374.3	2,908.2	3,745.8	3,519.3	19.5
2.1. Sabit Sermaye	1,282.6	1,634.0	2,173.0	2,736.3	3,556.7	3,328.2	21.0
2.1.1. Kamu	466.3	574.4	683.0	740.9	1,134.8	891.1	13.8
2.1.2. Özel	816.3	1,059.6	1,490.0	1,995.4	2,421.9	2,437.10	24.5
2.2. Stok Değişimleri	162.3	123.1	201.3	171.9	189.1	191.1	3.3
2.2.1. Kamu	39.7	-6.5	5.1	26.9	27.1	26.5	-7.8
2.2.2. Özel	122.6	129.7	196.2	145.0	162.0	164.6	6.1
3. Toplam Tüketim	7,555.8	8,266.1	9,459.0	12,000.7	12,424.8	11,964.6	9.6
4. Kamu Harcanabilir Geliri	696.8	1,730.9	2,288.0	2,571.5	2,954.5	3,094.0	34.7
4.1. Kamu Tüketimi	2,079.1	2,555.1	2,784.7	3,175.8	3,638.5	3,812.8	12.9
4.2. Kamu Tasarrufu	-1,382.3	-824.2	-496.8	-604.3	-684.0	-718.8	-12.3
4.3. Kamu Yatırımı	506.0	567.9	688.1	767.7	1,161.9	917.6	12.6
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-1,888.3	-1,392.1	-1,184.9	-1,372.0	-1,845.9	-1,636.4	-2.8
5. Özel Harcanabilir Gelir	8,436.4	8,446.2	9,451.6	10,755.5	12,136.2	11,625.0	6.6
5.1. Özel Tüketim	5,476.7	5,711.0	6,674.3	8,824.9	8,786.3	8,151.8	8.3
5.2. Özel Tasarruf	2,959.6	2,735.2	2,777.4	1,930.7	3,349.9	3,473.2	3.3
5.3. Özel Yatırım	938.9	1,189.3	1,686.2	2,140.5	2,583.9	2,601.7	22.6
5.4. Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	2,020.7	1,545.9	1,091.2	-209.8	766.0	871.5	-15.5
Özel Tasarruf Oranı (%)	35.1	32.4	29.4	18.0	27.6	29.9	..
6. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	1,577.3	1,911.0	2,280.6	1,326.3	2,665.9	2,754.40	11.8
Yatırımlar/GSMH (%)	15.8	17.3	20.2	21.8	24.8	23.9	..
Tasarruflar/GSMH (%)	17.3	18.8	19.4	10.0	17.7	18.7	..

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

2003 yılında %17.3 olan yatırım oranı, son dört yılda %20'nin üzerine çıkmış ve 2007 yılında ekonomide beklenen daralmaya rağmen %24 seviyesini korumuştur.

Toplam sabit sermaye yatırım artış hızının, reel olarak yılda ortalama %21 oranında büyümesi, genel ekonomik büyümede en etkili faktör olmuştur (tablo 5).

Tablo - 5 Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı ve Gelişmesi

Sektörler	(1977 Fiyatlarıyla YTL)						5 Yıllık Ortalama
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ¹	Artış (%)
1. Tarım	102.2	104.1	116.8	128.4	136.3	130.4	5.0
2. Sanayi	145.0	216.8	329.2	358.5	568.4	528.6	29.5
2.1. Taşocakçılığı	1.5	3.1	3.4	5.1	5.5	5.1	27.7
2.2. İmalat Sanayii	94.2	143.5	260.6	253.2	245.2	232.3	19.8
2.3. Elektrik-Su	49.3	70.2	65.2	100.2	317.7	291.2	42.6
3. İnşaat	27.9	47.6	99.0	183.4	127.6	121.0	34.1
4. Ticaret-Turizm	123.9	188.7	259.2	291.8	333.6	304.7	19.7
4.1. Ticaret	56.9	75.8	119.4	132.9	131.7	130.7	18.1
4.2. Turizm	67.0	112.9	139.8	158.9	201.9	174.0	21.0
5. Ulaştırma-Haberleşme	191.3	238.6	296.3	364.9	462.5	376.0	14.5
6. Mali Müesseseler	8.8	10.4	35.1	38.6	37.0	35.7	32.3
7. Konut Sahipliği	427.1	486.2	565.3	865.7	1,300.3	1,351.1	25.9
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	51.5	67.9	102.5	110.1	180.6	183.3	28.9
9. Kamu Hizmetleri	204.9	273.7	369.6	394.9	410.4	297.4	7.7
Toplam	1,282.6	1,634.0	2,173.0	2,736.3	3,556.7	3,328.2	21.0

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Sektörlerin beş yıllık ortalama yatırım artış hızlarına bakıldığında, en yüksek artış hızının %42.6 oranıyla elektrik-su sektöründe olduğu görülmektedir. Elektrik enerjisi üretiminde kapasite artırıcı yatırımlar ve su dağıtım şebekelerindeki çoğu yenileme yatırımları bu sektördeki yatırım artış hızında etkili olmuştur.

İnşaat sektöründe %34.1 ve taşocakçılığı sektöründe de %27.7 oranında artan yatırımlar, hızlanan bina ve altyapı yatırım faaliyetleri için yoğunlaşan makine ekipman yatırımlarının büyümesinden kaynaklanmıştır.

Serbest meslek ve hizmetlerde %28.9, imalat sanayinde %19.8 ve turizm yatırımlarında da %21 hızındaki artışlar ise kapasite artışı, yeni teknolojilere yatırım, standard geliştirme ve yenileme yatırımlarından oluşmuştur.

Ulaştırma-haberleşme, mali müesseseler ve ticaret sektöründeki yatırımlar çoğunlukla yeni yol yapımı, yol yenileme ve yeni teknoloji kullanımına dönük yatırımlardan kaynaklanmıştır.

Konut sahipliliği sektöründeki gelişme artan konut inşaatları sonucunda yaşanmıştır.

Kamu kesiminin artan yatırımları ise, kamu eğitim ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi yönündeki bina ve teçhizat yatırımlarından oluşmuştur.

Sektörel yatırım artış hızları içerisinde en düşük seviyede kalan tarım sektörü yatırımlarındaki artış çoğunlukla tarımsal makine ve ekipman alımı yatırımlarından kaynaklanmıştır.

2003-2007 döneminde, cari değerlerle, gerçekleştirilen toplam yatırım tutarı 3,430,567,760.5 YTL olmuştur (tablo 6). Beş yılda gerçekleşen toplam yatırımlar içerisinde en yüksek pay yüzde 34.8 ile konut sahipliliği, yüzde 12.8 ile ulaştırma-haberleşme ve yüzde 10.3 ile kamu hizmetleri sektörü olmuştur. İmalat sanayi yatırımları yüzde 8.2, elektrik-su sektörü 6.7 ve turizm de yüzde 5.8 payları ile yatırım alan önemli sektörler arasında yer almıştır.

Tablo - 6 Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Sektörler	2003	2004	2005	2006	(Cari Fiyatlarla YTL)		
					2007 ¹	2003-2007 Dönemi Toplam Yatırımlar	% Dağılım
1. Tarım	19,505,376.0	25,067,329.5	30,288,995.7	37,031,696.5	40,964,483.4	152,857,881.1	4.5
2. Sanayi	40,640,073.2	70,693,090.7	84,573,998.0	154,480,514.6	166,070,402.9	516,458,079.4	15.1
2.1. Taşocakçılığı	581,744.8	730,071.1	1,210,690.9	1,494,338.6	1,609,547.0	5,626,392.4	0.2
2.2. İmalat Sanayii	26,897,248.7	55,959,681.7	59,725,765.6	66,640,455.5	72,964,683.4	282,187,834.9	8.2
2.3. Elektrik-Su	13,161,079.7	14,003,337.9	23,637,541.5	86,345,720.5	91,496,172.5	228,643,852.1	6.7
3. İnşaat	8,909,608.5	21,259,857.0	43,258,675.4	34,687,310.1	38,022,508.4	146,137,959.4	4.3
4. Ticaret-Turizm	35,370,682.2	55,650,643.9	68,847,433.3	90,649,789.0	95,729,755.8	346,248,304.2	10.1
4.1. Ticaret	14,210,973.8	25,636,774.0	31,365,312.0	35,800,632.3	41,058,391.5	148,072,083.6	4.3
4.2. Turizm	21,159,708.4	30,013,869.9	37,482,121.3	54,849,156.7	54,671,364.3	198,176,220.6	5.8
5. Ulaştırma-Haberleşme	44,707,365.5	63,636,784.3	86,087,316.9	125,687,146.5	118,132,669.4	438,251,282.6	12.8
6. Mali Müesseseler	1,953,076.3	7,523,937.0	9,103,826.6	10,069,587.4	11,212,337.2	39,862,764.5	1.2
7. Konut Sahipliği	91,113,091.2	121,390,563.7	204,215,564.9	353,405,768.1	424,474,231.8	1,194,599,219.7	34.8
8. Serbest Mes. ve Hiz.	12,718,481.6	22,014,944.9	25,959,956.5	49,092,282.6	57,586,817.1	167,372,482.7	4.9
9. Kamu Hizmetleri	51,285,602.2	79,363,510.0	93,124,289.1	37,031,696.5	93,451,165.5	354,256,263.3	10.3
Toplam	306,203,356.7	466,600,661.0	645,460,056.4	966,659,314.9	1,045,644,371.5	3,430,567,760.5	100.0

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Yatırım artışlarının hızlanmasında, ticari bankaların kredi/mevduat oranlarındaki gelişmenin de etkisi olmuştur. 2003 yılında % 28 olan kredi/mevduat oranı, son beş yıllık dönem içerisinde sürekli artan bir trend göstermiş ve 2007 yılında % 49.7'ye ulaşmıştır (Tablo 7). Banka mevduatları, bu dönemde, yılda ortalama % 24 oranında artmış ve ağustos ayı itibarıyla, 2003 yılında 2,108,550,667 YTL iken 2007 yılında 4,982,343,909.8 YTL'ye ulaşmıştır . Aynı dönemde, kullanılan kredi miktarı, yılda ortalama % 43.1 oranında artarak, 590,335,264.0 YTL'den 2,478,266,454.8 YTL'ye yükselmiştir.

Kredi kullanım oranlarındaki yıllık ortalama artış hızı; yurtiçi yurtdışı ticarete %56.2, şahsi ve meslek borçlarda %55.5, bina ve inşaat kredilerinde de %47.9 oranında gerçekleşmiştir. Turizm kredileri artış hızının daha yavaş olması ve sanayi alanındaki kredilerde azalma meydana gelmesi, bu sektörlerin kalkınma bankası kredilerinden ve diğer teşviklerden yararlanmasından kaynaklanmaktadır.Kamu kurum ve kuruluşlarının, ticari bankalardan kullandığı kredi payının, 2003 yılında yüzde 45.6 'dan, 2007 yılında yüzde 30.1'e gerilemesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Yurtiçi ve yurtdışı ticaret amacıyla kullanılan kredilerin önemli ölçüde artması, yatırım ve tüketim artışları paralelinde, cari dolar değerleriyle yılda ortalama % 36.2 oranında artan ithalattan nedeniyle genişleyen ticaret sektöründen kaynaklanmıştır.

Nitekim, 2003 yılında 477.8 milyon ABD Doları olan ithalatın 2007 yılında 1,453.3 milyon Dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (Tablo 8). İhracatın ise aynı yıllar itibarıyla, 50.8 milyon Dolar'dan 81.1 milyon Dolara yükselmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, 2007 yılında, dış ticaret dengesi (açığı) 1,372.2 milyon Dolar düzeyine yükselecektir. Dış ticaret açığının, her zaman olduğu gibi görünmeyen işlemler dengesindeki fazla ile büyük oranda kapatılacağı ve dış açığın 178 milyon Dolar (cari işlemler dengesiyle) olacağı hesaplanmıştır.

2007 yılında, sermaye hareketleri dengesinin 316.7 milyon Dolar olacağı ve genel dengenin 138.7 milyon Dolar'a ulaşacağı tahmin edilmiştir. Rezervlerde ise 264 milyon Dolar artış beklenmektedir.

Ülkedeki fiyat hareketlerinin bir göstergesi olan Tüketici Fiyatları Endeksindeki gelişmeler, 2003-2007 döneminde, ortalama Dolar kuru değerlerindeki gelişme trendine

Tablo - 7 Banka Mevduatları ve Banka Kredilerinin Kullanım Durumu

Kredilerin Sektörel Dağılımı	2003 Ağustos	Dağılım %	2004 Ağustos	Dağılım %	2005 Ağustos	Dağılım %	2006 Ağustos	Dağılım %	2007 Ağustos	Dağılım %	Yıllık Ort. Artış (%)
1. Kamu Kurum ve Kuruluşlar	269,398,366.0	45.6	404,993,015.0	41.7	475,523,194.7	34.4	575,682,327.0	29.2	745,382,470.7	30.1	29.0
2. Tarım	4,001,984.0	0.7	4,975,601.0	0.5	8,434,894.2	0.6	12,637,958.7	0.6	12,836,407.7	0.5	33.8
3. Sanayi	6,383,666.0	1.1	6,955,946.0	0.7	9,154,020.1	0.7	6,099,048.8	0.3	2,892,076.6	0.1	-18.0
4. Nakliye ve Ulaşım	9,298,855.0	1.6	1,427,086.0	0.1	2,435,300.9	0.2	10,485,567.3	0.5	6,559,862.7	0.3	-8.4
5. Yurtiçi ve Yurtdışı Ticaret	96,360,740.0	16.3	199,402,373.0	20.5	380,893,675.9	27.6	484,067,419.6	24.6	574,241,214.5	23.2	56.2
6. Bina ve İnşaat	23,092,521.0	3.9	31,609,734.0	3.3	54,497,407.5	3.9	83,247,990.8	4.2	110,532,681.5	4.5	47.9
7. Turizm	6,300,753.0	1.1	6,497,670.0	0.7	4,855,077.9	0.4	16,047,475.6	0.8	17,596,519.1	0.7	29.3
8. Şahsi ve Mesleki Borçlar	172,426,079.0	29.2	308,188,082.0	31.7	444,997,807.9	32.2	781,618,491.2	39.7	1,008,225,222.2	40.7	55.5
9. İskonto Senetleri	3,072,300.0	0.5	7,547,029.0	0.8	-	-	-	-	-	-	..
TOPLAM KREDİLER	590,335,264.0	100.0	971,596,536.0	100.0	1,380,791,379.1	100.0	1,969,886,278.9	100.0	2,478,266,454.8	100.0	43.1
TOPLAM MEVDUAT	2,108,550,667.0		3,015,002,017.0		3,468,268,218.2		4,444,871,769.7	225.6	4,982,343,909.8	201.0	24.0
Kredi/ Mevduat Oranı(%)	28.0		32.2		39.8		44.3		49.7		

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

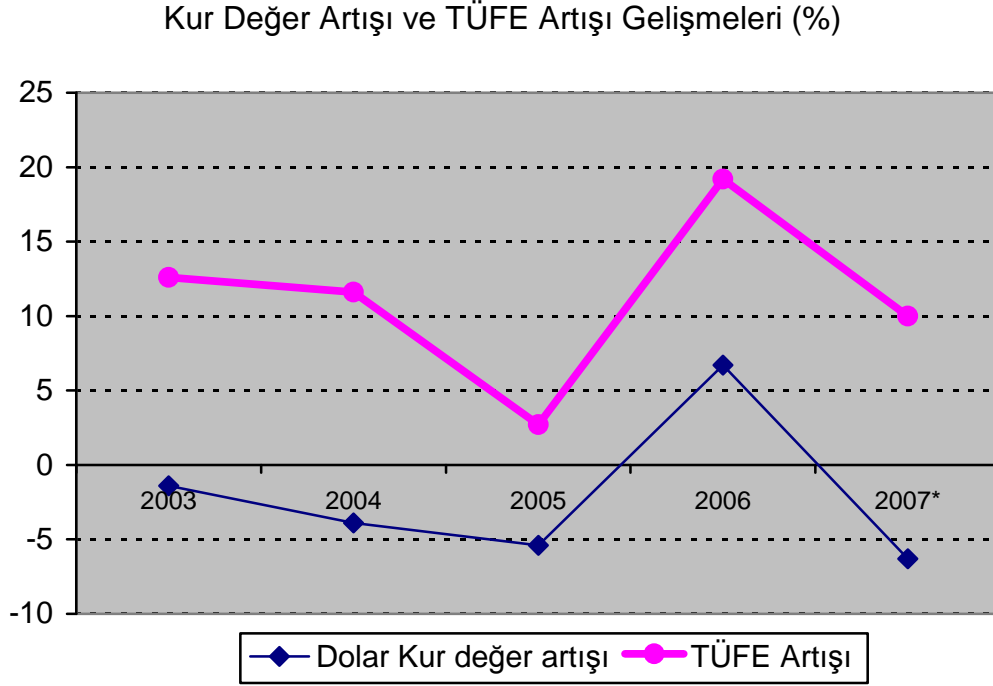
Tablo - 8 Ödemeler Dengesi

Sektörler	Milyon ABD \$						Yıllık Ortalama artış (%)
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ¹	
1.Cari İşlemler							
1.1. Dış Ticaret							
1.1.1. Dışsatım	45.4	50.8	62.0	68.1	68.1	81.1	12.3
1.1.2. Dışalım	309.6	477.8	853.1	1,255.50	1,376.2	1,453.3	36.2
Dış Ticaret Dengesi	-264.2	-427.0	-791.1	-1,187.40	-1,308.1	-1,372.2	39.0
1.2. Görünmeyen İşlemler							
1.2.1. Turizm (Net)	114.1	178.8	288.3	328.8	303.2	376.2	26.9
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	163.8	267.6	488.7	582.3	801.3	818.0	37.9
Görünmeyen İşlemler Dengesi	277.9	446.4	777	911.1	1,104.5	1,194.2	33.9
Cari İşlemler Dengesi	13.7	19.4	-14.1	-276.3	-203.6	-178.0	..
2. Sermaye Hareketleri							
2.1. TC Kredileri	202.3	178.7	175.3	217.2	218.0	166.7	-3.8
2.2. Diğer Sermaye Hareketleri(Net)	14.4	46.8	79.4	66.0	172.9	150.0	59.8
Sermaye Hareketleri Dengesi	216.7	225.5	254.7	283.2	390.9	316.7	7.9
Genel Denge	230.4	244.9	240.6	6.9	187.3	138.7	-9.7
3.Rezerv Hareketleri (- Artış, + Azalış)	-219.0	-281.0	-322.0	-53.0	-433.3	-264.0	3.8
4. Net Hata ve Noksan	-11.4	36.1	81.4	46.1	246.0	125.3	..
Ortalama ABD \$ Kuru (1\$= ...YTL)	1.5071	1.4856	1.4281	1.3505	1.4415	1.3500	-2.2

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

paralel bir seyir izlemektedir. Diğer bir deyişle, azalan ortalama kur değerleri, TÜFE artış oranında da düşüşe neden olmakta, ancak bu etkileşim her yıl aynı ölçüde gerçekleşmemektedir. Dönem içerisinde gerek kur değeri gelişmeleri ve gerekse TÜFE artış oranları istikrarsız bir seyir izlemiştir.



Gerek TÜFE’de ve gerekse dolar kur değerlerindeki gelişmelerin istikrarsız bir seyir izlemesi, ekonomimizdeki öngörülebilirliği olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum ekonomik yaşamdaki tüm aktörlerin risk algılamalarını ve kararlarını zorlaştırmaktadır.

Bu genel değerlendirmeler ışığında, 2007 yılı için tahmin edilen ekonomik daralmaya rağmen, son beş yıllık dönemde oldukça yüksek bir oranda gerçekleşen ekonomik büyümenin etkisiyle, gerek ekonominin genel dengesinde ve gerekse sektörel yapısında önemli değişimler yaşanmıştır. Kamu maliyesinde meydana gelen, önceleri olumlu ve daha sonra da olumsuz gelişmeler; azalmasına rağmen fiyat istikrarsızlığının devam etmesi, kamu maliyesinin süregelen dış finansman bağımlılığı ve rekabet gücümüzün artırılması gerekliliği, 2006 Yılı Programında öngörülen ve 2007 Yılı Programında yeniden vurgulanan **yapısal değişim ve dönüşümlerin hızlandırılması** 2008 Yılı Programının da temel stratejik önceliğini oluşturmaktadır.

2006 Yılı Programında öngörülen Orta Vadeli Kalkınma Stratejisi, genel hatlarıyla geçerliliğini korumaktadır. Programda yer alan yapısal değişim ve dönüşümlerin, başarıyla tamamlanabilmesi, kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun geliştirilmesi ve etkinleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. İnsangücü ve mali kaynakların etkin ve verimli kullanılması dış kaynak bağımlılığını azaltacaktır. Her alandaki hedefler, politikalar ve uygulamaların uyumunu izlemek ve denetlenmesine dayanak teşkil edecek sağlıklı veri derleme çalışmalarına önem verilmesi ve özen gösterilmesi, yönetsel kapasitenin geliştirilmesi için stratejik önem taşımaktadır.

2. 2007 Yılı Büyüme Hızı ve GSMH'nın Bileşimi

KKTC ekonomisi son yıllarda yakaladığı büyüme trendini 2007 yılında devam ettirememiştir. GSMH'da 2006 yılında %13.2 olan reel büyümenin ardından 2007 yılında %2.5 düzeyinde gerileme beklenmektedir (tablo 9). Cari büyümenin de 2006 yılındaki %21.1 seviyesinden, 2007'de %12.8 düzeyine düşeceği ve GSMH'nın 4,624,378,497.2 YTL'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir. 2007 yılında GSMH'daki reel daralmada, son yıllarda talep artışı nedeniyle ciddi büyüme yaşanan inşaat, taşocakçılığı ve ilgili imalat sanayii sektörlerinin, talep azalışı, yatırımların düşüşü ve ithalat artış hızının yavaşlaması sonucunda gerilemesi etkili olmuştur. Aynı dönemde ABD Doları cinsinden GSMH, YTL'nin Dolar karşısında ortalama %6.3 oranında değer kazanmasının etkisiyle, %20.4 oranında artarak 3,425.5 milyon Dolar düzeyine ulaşmıştır.

Sektörler itibarıyla gelişmelere baktığımızda; tarım sektöründeki %4.3'lük gerileme tahmininin çoğunlukla bitkisel üretimdeki daralmadan kaynaklandığı ve hayvancılık alt sektöründeki daralmanın da bu oranda etkili olduğu görülmektedir.

Sanayi sektöründe 2007 yılında reel düşüş beklenmektedir. 2007 yılında sanayi alt sektörlerinden elektrik-su alt sektöründe %13.1 oranında artış olması, taşocakçılığı ve imalat sanayi sektörlerinde sırasıyla %10.1 ve %6.1 oranındaki gerilemeye karşın, sektörün daralmasını %3.2 düzeyinde tutmuştur.

Hizmet sektörlerinde 2007 yılında en büyük gelişmenin %7.6 oranı ile ticaret sektörünün alt sektörü olan otelcilik ve lokantacılık sektöründe yaşanması beklenmektedir. Bunda en büyük etken 2006 yılına göre gecemelerde beklenen artış ve payı daha düşük olmakla beraber lokantacılık sektöründeki olumlu gelişmeler olmuştur. Geçmiş yıllarda önemli gelişme kaydeden inşaat sektöründe ise 2007 yılında, özellikle kamu inşaat yatırımlarındaki azalış sonucunda, %12.9 oranında daralma beklenmektedir. 2007 yılında ticaret-turizm sektörünün %6.3 oranında daralmasında etkili olan toptan-perakende ticaret sektörü, ticaret hacmi, bitkisel ve hayvansal üretim sektöründeki gerilemenin sonucunda %8.4 oranında gerileyecektir. Sektörlerin çoğunda yaşanan daralmaya karşın, hizmet sektörlerinden serbest meslek ve hizmetler sektörü yüksek öğrenim alt sektörünün yarattığı katma değer artışı, diğer serbest meslek ve hizmet sektörlerindeki daralmaya rağmen sektörün toplamında %3.2 reel gelişme sağlamıştır.

Sektörel gelişmeler sonucunda GSYİH'nın, 2007 yılında %2.1 düzeyinde gerilemesi beklenmektedir. Net dış alem faktör gelirlerimizde gerek kur değerindeki, gerekse işçi gelirlerindeki azalmanın etkisiyle %16.3 oranında beklenen daralma GSMH'daki reel gerilemeyi %2.5 düzeyine ulaştırmıştır.

2007 yılında sektörlerin GSYİH içerisindeki payları incelendiğinde de; kamu hizmetleri, ticaret-turizm, ulaştırma- haberleşme, sanayi, serbest meslek ve hizmetler sektörlerinin en ağırlıklı sektörler olacağı gözlemlenmektedir. Bu sektörlerin payları da sırasıyla; %21.8, %13.8, %11.8, %11.1 ve %10.4 olacaktır.

2007 yılında cari fiyatlarla %12.8 oranında artan GSMH'ya göre yıllık fiyat artışının %15.7 oranında gerçekleşeceği öngörülmüştür. 2007 yılında en yüksek fiyat artışları %47.3 oranı ile elektrik-su, %24.6 ile ulaştırma-haberleşme , %22.1 ile hayvancılık, %17.9 ile kamu hizmetlerinde ve %17.8 ile imalat sanayinde olmuştur.

Tablo - 9 GSYİH'nın Sektörel Dağılımı ve GSMH

Sektörler	(YTL)							
	2006		2007 ¹		Büyüme Hızı(%)		Payı % ²	
	Cari	Sabit	Cari	Sabit	Cari	Sabit	2006	2007 ¹
1. Tarım	249,446,249.5	1,141.7	267,279,018.5	1,092.5	7.1	-4.3	6.3	5.9
1.1. Bitkisel	128,152,058.0	579.3	121,875,748.0	524.6	-4.9	-9.4	3.2	2.7
1.2. Hayvancılık	107,632,385.8	489.6	128,272,843.0	477.9	19.2	-2.4	2.7	2.8
1.3. Ormancılık	810,420.5	21.2	717,586.7	21.8	-11.5	2.8
1.4. Balıkçılık	12,851,385.2	51.6	16,412,840.8	68.2	27.7	32.2	0.3	0.4
2. Sanayi	377,504,439.0	1,638.4	498,971,515.2	1,586.4	32.2	-3.2	9.5	11.1
2.1. Taşocakçılığı	41,080,997.3	64.1	39,722,622.6	57.6	-3.3	-10.1	1.0	0.9
2.2. İmalat Sanayii	180,786,026.1	1,313.3	199,953,084.9	1,233.6	10.6	-6.1	4.5	4.4
2.3. Elektrik-Su	155,637,415.6	261.0	259,295,807.7	295.2	66.6	13.1	3.9	5.7
3. İnşaat	314,785,285.7	2,136.9	300,118,635.9	1,861.0	-4.7	-12.9	7.9	6.6
4. Ticaret-Turizm	617,508,618.1	2,650.7	624,262,540.5	2,483.8	1.1	-6.3	15.5	13.8
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	455,028,113.5	2,296.6	443,693,173.8	2,102.8	-2.5	-8.4	11.4	9.8
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	162,480,504.6	354.1	180,569,366.7	381.0	11.1	7.6	4.1	4.0
5. Ulaştırma-Haberleşme	437,242,766.0	1,478.0	533,093,078.5	1,445.0	21.9	-2.2	11.0	11.8
6. Mali Müesseseler	259,316,015.9	470.7	293,545,553.1	479.9	13.2	2.0	6.5	6.5
7. Konut Sahipliği	117,722,525.7	631.8	130,672,003.5	640.8	11.0	1.4	3.0	2.9
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	441,919,623.1	1,440.2	469,690,401.5	1,486.8	6.3	3.2	11.1	10.4
9. Kamu Hizmetleri	808,000,153.1	1,741.0	986,199,250.4	1,802.9	22.1	3.6	20.3	21.8
10. İthalat Vergileri	364,654,029.4	1,344.5	410,953,500.0	1,491.1	12.7	10.9	9.1	9.1
11. GSYİH(p.f.)	3,988,099,705.5	14,673.9	4,514,785,497.2	14,370.2	13.2	-2.1	100.0	100.0
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	113,287,485.0	416.8	109,593,000.0	348.8	-3.3	-16.3	2.8	2.4
GSMH(p.f.)	4,101,387,190.5	15,090.7	4,624,378,497.2	14,719.0	12.8	-2.5	102.8	102.4

¹Gerçekleşme Tahmini²Cari fiyatlarla

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3. 2007 Yılında Kaynakların Kullanımı

3.1. Ekonominin Genel Dengesi

Son yıllarda KKTC ekonomisinde yakalanan büyüme trendinin 2007 yılında devam etmeyeceği ve GSMH ile dış açık toplamından oluşan toplam kaynakların 2006 yılına göre %4.2 oranında daralarak, cari fiyatlarla 4,864,678,497.2 YTL düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2007 yılında GSMH %2.5 oranında daralarak toplam kaynakların %95.1'ini oluştururken, dış açık reel %29.2 oranında daralarak toplam kaynakların %4.9'u düzeyinde kalacaktır (tablo 10).

Toplam yatırımların toplam kaynaklardaki daralmaya paralel olumsuz bir gelişme göstermesi ve kamu sabit sermaye yatırımlarındaki reel %21.5 oranındaki gerilemenin etkisiyle %6 oranında azalması beklenmektedir. Böylece 2007 yılında toplam yatırımlar toplam kaynakların %22.7'si oranında, cari fiyatlarla 1,105,680,795.5 YTL düzeyinde gerçekleşecektir. Toplam yatırımların %94.6 oranındaki kısmı sabit sermaye yatırımlarından %5.4 oranındaki kısmı ise stok değişimlerinden oluşacaktır. 2007 yılı toplam sabit sermaye yatırımlarının %26.8 oranındaki kısmı kamu yatırımlarından %73.2 oranındaki kısmı ise özel sektör yatırımlarından oluşmaktadır.

Toplam kaynakların tüketime giden kısmınının 2007 yılında reel olarak %3.7 oranında azalması ve cari fiyatlarla 3,758,997,701.7 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir (tablo 10). Kamu tüketimi sabit fiyatlarla %4.8 oranında artarak cari fiyatlarla 1,197,884,610.6 YTL düzeyine ulaşırken, özel tüketim %7.2 oranında daralarak cari fiyatlarla 2,561,113,091.1 YTL düzeyinde gerçekleşecektir. Toplam tüketim içerisinde kamu tüketimi ve özel tüketimin payları sırasıyla %31.9 ve %68.1 oranlarında olacaktır.

Kamu harcanabilir gelir 2007 yılında reel %4.7 oranında büyüyecek ve GSMH içerisindeki payı %21 oranı düzeyinde olacaktır. Özel harcanabilir gelir ise 2007 yılında reel olarak %4.2 oranında daralacak ve GSMH içerisindeki payı %79 düzeyinde gerçekleşecektir.

2007 yılında kamu tasarruf açığında reel %5.1 oranında reel bir büyüme özel tasarruflarda ise %3.7 oranında bir artış gerçekleşmesi neticesinde toplam yurtiçi tasarrufların reel olarak %3.3 oranında artması ve cari fiyatlarla 865,380,795.5 YTL düzeyinde

gerçekleşmesi beklenmektedir. 2007 yılında özel tasarruf oranı 2.3 puan artarak %29.9 düzeyinde gerçekleşirken, toplam yurt içi tasarrufların GSMH'ya oranının bir puan artarak %18.7 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

3.2. Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

2006 yılında cari fiyatlarla 966,659,314.9 YTL olarak gerçekleşen toplam sabit sermaye yatırımları 2007 yılında reel olarak %6.4 oranında daralarak 1,045,644,371.5 YTL düzeyinde gerçekleşecektir (tablo 11).

2007 yılında 2006 yılına göre sabit sermaye yatırımlarının konut sahipliği ve serbest meslek ve hizmetler dışında kalan tüm sektörlerinde reel daralma beklenmektedir. Konut sahipliği sektöründe %3.9, serbest meslek ve hizmetlerde ise %1.5 oranında artış beklenirken; daralmalar yönünden en fazla dikkat çeken sektörler kamu hizmetleri, ulaştırma ve turizm sektörlerinde sırasıyla %27.5, %23.3 ve %13.8 oranında daralma beklenmektedir (tablo 11).

2007 yılında sabit sermaye yatırımlarının cari fiyatlarla 424,474,231.8 YTL tutarındaki hacmiyle konut sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Konut sektörünün toplam yatırımlar içindeki payı % 40.6 oranındadır. Sabit sermaye yatırımlarının yoğunlaştığı diğer sektörlerin sırasıyla kamu hizmetleri, elektrik-su, ulaştırma ve imalat sektörlerinin olduğu görülmektedir. Bu sektörlerin toplam sabit sermaye yatırımları içerisindeki payları sırasıyla % 8.9, %8.7, %8.5 ve %7 oranlarındadır.

3.3. Tüketim Harcamaları

2006 yılında cari fiyatlarla 17,063 YTL olan fert başına GSMH'nın 2007 yılında 18,963 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Fert başına GSMH'nın ABD Doları karşılığı ise 2006 yılında 11,837 düzeyinden 2007 yılında %18.7 oranında bir artışla 14,047 düzeyine yükselecektir (tablo 12).

2006 yılında cari fiyatlarla 14,048 YTL olarak gerçekleşmiş olan fert başına toplam tüketim 2007 yılında 15,414 YTL'na ulaşırken toplam tüketimin GSMH içerisindeki payının bir puan düşerek %81.3 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir (tablo 12).

Tablo - 10 Ekonominin Genel Dengesi

	2006		2007 ¹		Değişme %	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla
1. Toplam Kaynaklar	4,394,876,590.5	16,170.6	4,864,678,497.2	15,483.9	10.7	-4.2
1.1. GSMH	4,101,387,190.5	15,090.7	4,624,378,497.2	14,719.0	12.8	-2.5
1.2. Dış Açık	293,489,400.0	1,079.9	240,300,000.0	764.9	-18.1	-29.2
2. Toplam Yatırımlar	1,018,044,241.0	3,745.8	1,105,680,795.5	3,519.3	8.6	-6.0
2.1. Sabit Sermaye Yatırımları	966,659,314.9	3,556.7	1,045,644,371.5	3,328.2	8.2	-6.4
2.1.1. Kamu	308,425,110.5	1,134.8	279,966,231.5	891.1	-9.2	-21.5
2.1.2. Özel	658,234,204.4	2,421.9	765,678,140.0	2,437.1	16.3	0.6
2.2. Stok Değişmeleri	51,384,926.1	189.1	60,036,424.0	191.1	16.8	1.1
2.2.1. Kamu	7,362,476.2	27.1	8,322,200.0	26.5	13.0	-2.2
2.2.2. Özel	44,022,449.9	162.0	51,714,224.0	164.6	17.5	1.6
3. Toplam Tüketim	3,376,832,349.5	12,424.8	3,758,997,701.7	11,964.6	11.3	-3.7
4. Kamu Harcanabilir Geliri	802,973,134.0	2,954.5	972,050,153.3	3,094.0	21.1	4.7
4.1. Kamu Tüketimi	988,884,634.8	3,638.5	1,197,884,610.6	3,812.8	21.1	4.8
4.2. Kamu Tasarrufu	-185,911,500.8	-684.0	-225,834,457.3	-718.8	21.5	5.1
4.3. Kamu Yatırımı	315,787,586.7	1,161.9	288,288,431.5	917.6	-8.7	-21.0
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-501,699,087.5	-1,845.9	-514,122,888.8	-1,636.4	2.5	-11.3
5. Özel Harcanabilir Gelir	3,298,414,056.5	12,136.2	3,652,328,343.9	11,625.0	10.7	-4.2
5.1. Özel Tüketim	2,387,947,714.7	8,786.3	2,561,113,091.1	8,151.8	7.3	-7.2
5.2. Özel Tasarruf	910,466,341.8	3,349.9	1,091,215,252.8	3,473.2	19.9	3.7
5.3. Özel Yatırım	702,256,654.3	2,583.9	817,392,364.0	2,601.7	16.4	0.7
5.4. Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	208,209,687.5	766.0	273,822,888.8	871.5	31.5	13.8
Özel Tasarruf Oranı (%)	27.6	27.6	29.9	29.9		
6. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	724,554,841.0	2,665.9	865,380,795.5	2,754.4	19.4	3.3
Yatırımlar/GSMH (%)	24.8	24.8	23.9	23.9		
Tasarruflar/GSMH (%)	17.7	17.7	18.7	18.7		

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 11 Yıllar İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Sektörler	(YTL)					
	2006		2007 ¹		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla
1. Tarım	37,031,696.5	136.3	40,964,483.4	130.4	10.6	-4.3
2. Sanayi	154,480,514.6	568.4	166,070,402.9	528.6	7.5	-7.0
2.1. Taşocakçılığı	1,494,338.6	5.5	1,609,547.0	5.1	7.7	-7.3
2.2. İmalat	66,640,455.5	245.2	72,964,683.4	232.3	9.5	-5.3
2.3. Elektrik-Su	86,345,720.5	317.7	91,496,172.5	291.2	6.0	-8.3
3. Hizmetler	775,147,103.8	2,852.0	838,609,485.2	2,669.2	8.2	-6.4
3.1. İnşaat ²	34,687,310.1	127.6	38,022,508.4	121.0	9.6	-5.2
3.2. Toptan Ve Per.Tic.	35,800,632.3	131.7	41,058,391.5	130.7	14.7	-0.8
3.3. Turizm	54,849,156.7	201.9	54,671,364.3	174.0	-0.3	-13.8
3.4. Ulaştırma	100,676,011.1	370.4	89,272,347.9	284.1	-11.3	-23.3
3.5. Haberleşme	25,011,135.4	92.1	28,860,321.5	91.9	15.4	-0.2
3.6. Mali Müesseseler	10,069,587.4	37.0	11,212,337.2	35.7	11.3	-3.5
3.7. Konut Sahipliği	353,405,768.1	1,300.3	424,474,231.8	1,351.1	20.1	3.9
3.8. Serbest Mes.Ve Hiz.	49,092,282.6	180.6	57,586,817.1	183.3	17.3	1.5
3.9. Kamu Hizmetleri	111,555,220.1	410.4	93,451,165.5	297.4	-16.2	-27.5
Toplam	966,659,314.9	3,556.7	1,045,644,371.5	3,328.2	8.2	-6.4

¹ Gerçekleşme Tahmini² Makine ve Teçhizat Yatırımları

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Tablo-12 Tüketim Harcamaları

(YTL)

	2006		2007 ¹		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla
1. GSMH	4,101,387,190.5	15,090.7	4,624,378,497.2	14,719.0	12.8	-2.5
2. Toplam Tüketim	3,376,832,349.5	12,424.8	3,758,997,701.7	11,964.6	11.3	-3.7
2.1. Kamu Tüketimi	988,884,634.8	3,638.5	1,197,884,610.6	3,812.8	21.1	4.8
2.2. Özel Tüketim	2,387,947,714.7	8,786.3	2,561,113,091.1	8,151.8	7.3	-7.2
Toplam Tüketim/GSMH (%)	82.3	82.3	81.3	81.3		
Fert Başına Toplam Tüketim	14,048	0.0517	15,414	0.0491	9.7	-5.1
Fert Başına GSMH	17,063	0.0628	18,963	0.0604	11.1	-3.9
Fert Başına GSMH (\$)	11,837		14,047		18.7	

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Orgütü

4. 2007 Yılı Finansman Dengesi

4.1 Kamu Gelirleri

Cari fiyatlarla, 2006 yılında 1,570,994,590.6 YTL olarak gerçekleşen kamu gelirlerinin 2007 yılında 1,853,301.039.0 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenirken, 2006 yılında cari fiyatlarla 501,699,087.5 YTL düzeyine ulaşan kamu finansman gereğinin 2007 yılında cari fiyatlarla %2.5 gibi düşük bir oranda artış göstererek 514,122,888.8 YTL'sına ulaşması beklenmektedir (tablo 13).

1977 yılı fiyatlarıyla, 2006 yılında 5,780.4 YTL olan kamu gelirlerinin 2007 yılında %2 gibi çok sınırlı bir artış göstererek 5,898.9 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2007 yılında toplam vergi gelirlerinde reel olarak % 11.6 oranında artış beklenmektedir. Diğer yandan vergi dışı gelirlerde reel olarak %3.7 oranında bir gerileme beklentisi ve faktör ve fon gelirlerinde reel olarak tahmin edilen %9.5 oranında gerileme kamu gelirlerinde reel olarak %2 oranı gibi çok düşük bir oranda artışa neden olacaktır.

Kamu Kuruluşlarından Kıbrıs Meyve Sebze "CYPFRUVEX" İşletmecilik Ltd. Şirketi'nin ve özellikle Kıbrıs Türk Hava Yolları'nın 2007 yılını ciddi bir zarar ile kapatacağı beklentisi, faktör ve fon gelirlerinde %9.5 oranında gerileme tahmininde etkili olmuştur.

4.2 Kamu Giderleri

Kamu giderleri toplamının, cari fiyatlarla, 2006 yılında 2,072,693,678.1 YTL'ndan 2007 yılında 2,367,423,927.8 YTL'na ulaşması beklenmektedir. 1977 fiyatlarıyla, 2006 yılında 7,626.3 YTL olan kamu giderlerinin 2007 yılında %1.2 oranında gerileyerek 7,535.3 YTL olacağı tahmin edilmektedir. Bunda en büyük etken, cari giderlerin reel olarak %4.8 oranında artması beklenirken, yatırımların %21 oranında, transferlerin ise %0.7 oranında gerilemesi olmuştur.

4.3 Kamu Kesimi Genel Dengesi

Transfer harcamalarında reel olarak %0.7 oranında gerileme beklenmesi, kamu gelirlerindeki artış beklentisinin %2 gibi düşük bir oranda olmasına karşın, kamu harcanabilir gelirdeki artışı reel olarak %4.7 oranında gerçekleştirecektir. 2006 yılında, reel olarak %13.2 oranında artış kaydeden kamu tasarruf açığında, 2007 yılında kamu cari giderlerinde reel olarak %4.8 oranında sınırlı düzeyde artış gerçekleşmesiyle, %5.1 oranında reel artış olması beklenmektedir. 2007 yılında kamu yatırımlarında ise reel olarak %21 oranında gerileme tahmini, kamu finansman gereğinde reel olarak %11.3 oranında gerileme beklentisine neden olacaktır.

Tablo-13 Kamu Kesimi Genel Dengesi

	2006		2007 ¹		YTL	
					Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	2007 ¹	
					Cari	Sabit
1. Kamu Gelirleri	1,570,994,590.6	5,780.4	1,853,301,039.0	5,898.9	18.0	2.0
1.1 Vergiler	794,702,097.2	2,924.1	1,025,220,064.8	3,263.2	29.0	11.6
1.1.1. Dolaysız Vergiler	329,772,826.9	1,213.4	421,573,004.1	1,341.8	27.8	10.6
1.1.2. Dolaylı Vergiler	464,929,270.3	1,710.7	603,647,060.7	1,921.4	29.8	12.3
1.2. Vergi Dışı Gelirler	235,432,009.5	866.3	262,219,188.4	834.6	11.4	-3.7
1.3. Faktör ve Fon Gelirleri	540,860,483.9	1,990.0	565,861,785.8	1,801.1	4.6	-9.5
2. Transferler	768,021,456.6	2,825.9	881,250,885.7	2,804.9	14.7	-0.7
3. Kamu Harcanabilir Geliri	802,973,134.0	2,954.5	972,050,153.3	3,094.0	21.1	4.7
4. Kamu Cari Giderleri	988,884,634.8	3,638.5	1,197,884,610.6	3,812.8	21.1	4.8
5. Kamu Tasarrufu	-185,911,500.8	-684.0	-225,834,457.3	-718.8	21.5	5.1
6. Kamu Yatırımı	315,787,586.7	1,161.9	288,288,431.5	917.6	-8.7	-21.0
6.1. Sabit Sermaye	308,425,110.5	1,134.8	279,966,231.5	891.1	-9.2	-21.5
6.2. Stok Değişimi	7,362,476.2	27.1	8,322,200.0	26.5	13.0	-2.2
7. Kamu Finansman Gereği	501,699,087.5	1,845.9	514,122,888.8	1,636.4	2.5	-11.3

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

4.4 Özel Kesim Dengesi

2006 yılında, 1977 yılı fiyatlarıyla, 12,136.2 YTL olan özel harcanabilir gelirin 2007 yılında reel olarak %4.2 oranında düşerek 11,625.0 YTL olması beklenmektedir. Özel harcanabilir gelirden %4.2 oranında düşme ve özel tüketimde reel olarak %7.2 oranında azalma beklenirken, özel tasarruflarda da reel olarak %3.7 oranında sınırlı düzeyde artış olacağı tahmin edilmektedir. Özel yatırımların ise 2007 yılında reel olarak %0.7 gibi düşük bir oranda artması özel kesimin kamu kesimine, 1977 yılı fiyatlarıyla, 871.5 YTL tutarında kaynak sunmasına neden olacaktır (tablo 14).

Tablo-14 Özel Kesim Genel Dengesi

	YTL					
	2006		2007 ¹		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	2007 ¹	
				Cari	Sabit	
1. Özel Harcanabilir Gelir	3,298,414,056.5	12,136.2	3,652,328,343.9	11,625.0	10.7	-4.2
2. Özel Tüketim	2,387,947,714.7	8,786.2	2,561,113,091.1	8,151.8	7.3	-7.2
3. Özel Tasarruf	910,466,341.8	3,350.0	1,091,215,252.8	3,473.2	19.9	3.7
4. Özel Yatırım	702,256,654.3	2,583.9	817,392,364.0	2,601.7	16.4	0.7
4.1 Sabit Sermaye	658,234,204.4	2,421.9	765,678,140.0	2,437.1	16.3	0.6
4.2 Stok Değişimi	44,022,449.9	162.0	51,714,224.0	164.6	17.5	1.6
5. Kamu Kesimine İkraz	208,209,687.5	766.1	273,822,888.8	871.5	31.5	13.8

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

4.5. Devlet Bütçe Dengesi

2007 yılı sonunda Devlet bütçe hacminin % 11.5 oranında artışla, 2,145,303,712.8 YTL olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. (tablo 15).

Bütçe gelirlerinin 2007 yılı sonunda reel olarak %4.1 oranında artış göstermesi beklenmektedir. Bu artışın büyük ölçüde reel olarak %9.7 oranında artış gösteren vergi gelirleri ve %8.4 oranında artan fon gelirlerinden kaynaklanacağı tahmin edilmektedir. 2007 yılı vergi gelirleri incelendiğinde, dolaysız vergilerde reel olarak %6.9 ve dolaylı vergilerde ise %11.7 oranında artış olacağı görülmektedir. Diğer gelirlerde ise %9.6 oranında reel gerileme beklenmektedir. Bütçe gelirleri ana kalemlerinden yerel gelirler, reel olarak %6.3 artış göstermesine karşılık, dış yardımlar kaleminde reel olarak %5.2 oranında gerileme olacağı tahmin edilmektedir. GSMH içerisinde %39.3 paya sahip olan bütçe gelirlerinden yerel gelirler %32.3 pay alırken, dış yardımlar %7 pay almaktadır.

Bütçe giderlerinde 2007 yılı sonunda reel olarak %3.5 oranında gerileme tahmin edilmektedir. Bütçe gider kalemleri içinde reel olarak en fazla gerileme %16.7 oranında yatırım kaleminde olması beklenmektedir. Gider kalemlerinden transfer ve savunma giderlerinde de sırası ile reel olarak %6.8 ve %9 oranında gerileme olması beklenmektedir. GSMH içindeki paylarına bakıldığında ise, %18.3'lük paya sahip transfer harcamalarının ilk sırayı alacağı, personel giderlerinin ise %16.4'lük paya sahip olacağı, yatırımların ise %5.8 oranında gerçekleşeceği görülmektedir.

Bütçe giderlerindeki cari artış gelirlerdeki artış hızının gerisinde kalmış olmasına rağmen; 2007 yılında %5 olarak öngörülen enflasyon oranının aşılmış olmasının da etkisiyle, cari giderlerin payının yükseldiği, %39.4 oranına sahip transfer giderlerinin hâlâ daha bütçeye büyük bir yük oluşturmaya devam ettiği, yatırımların payının ise azaldığı görülmektedir.

Devlet Bütçesi finansman dengesine bakıldığında, gider artış hızının gelir artış hızından az olması sonucunda, 2006 yılında 414,169,280.4 YTL olan finansman ihtiyacının 2007 yılında %20.6 oranında gerileyerek 328,752,571.3 YTL olması beklenmektedir. 2007 yılında ihtiyaç duyulan finansmanın, TC Kredilerindeki daralma nedeniyle, cari olarak %17.1 oranında artış gösteren iç borçlanma ile karşılanması beklenmektedir.

Tablo - 15 Devlet Bütçe Dengesi

	(YTL)									
	2006				2007 ¹				Değişim	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Dağılım %	GSMH %si	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Dağılım %	GSMH %si	Cari	Sabit
I.BÜTÇE GELİRLERİ	1,509,540,794.2	5,554.2	100.0	36.8	1,816,551,141.5	5,781.9	100.0	39.3	20.3	4.1
1.Yerel Gelirler	1,215,615,338.9	4,472.8	80.5	29.6	1,494,444,691.3	4,756.7	82.3	32.3	22.9	6.3
1.1.Vergi Gelirleri	765,387,680.3	2,816.2	50.7	18.7	970,642,896.9	3,089.5	53.4	21.0	26.8	9.7
1.1.1.Dolaysız Vergiler	323,571,931.7	1,190.6	21.4	7.9	399,993,428.2	1,273.1	22.0	8.6	23.6	6.9
1.1.2.Dolaylı Vergiler	441,815,748.5	1,625.6	29.3	10.8	570,649,468.7	1,816.3	31.4	12.3	29.2	11.7
1.2.Diğer Gelirler	193,558,294.4	712.2	12.8	4.7	202,219,188.4	643.6	11.1	4.4	4.5	-9.6
1.3.Fon Gelirleri	256,669,364.3	944.4	17.0	6.3	321,582,606.0	1,023.6	17.7	7.0	25.3	8.4
2. Dış Yardımlar	293,925,455.2	1,081.5	19.5	7.2	322,106,450.2	1,025.2	17.7	7.0	9.6	-5.2
2.1.Türkiye Cumhuriyeti	293,778,605.0	1,080.9	19.5	7.2	321,989,912.3	1,024.9	17.7	7.0	9.6	-5.2
2.2.Diğer	146,850.2	0.5	116,537.9	0.4	-20.6	-31.4
II.BÜTÇE GİDERLERİ	1,923,710,074.6	7,078.1	100.0	46.9	2,145,303,712.8	6,828.3	100.0	46.4	11.5	-3.5
1.Cari Giderler	742,526,703.9	2,732.1	38.6	18.1	907,818,360.6	2,889.5	42.3	19.6	22.3	5.8
1.1.Personel Giderleri	624,001,846.5	2,296.0	32.4	15.2	759,498,415.9	2,417.4	35.4	16.4	21.7	5.3
1.2.Diğer Cari Giderler	118,524,857.4	436.1	6.2	2.9	148,319,944.7	472.1	6.9	3.2	25.1	8.3
2.Transferler	784,546,989.9	2,886.7	40.8	19.1	845,050,666.8	2,689.7	39.4	18.3	7.7	-6.8
3.Savunma Giderleri	118,843,456.0	437.3	6.2	2.9	125,000,000.0	397.9	5.8	2.7	5.2	-9.0
4.Yatırımlar	277,792,924.8	1,022.1	14.4	6.8	267,434,685.4	851.2	12.5	5.8	-3.7	-16.7
III.FİNANSMAN DENGESİ	-414,169,280.4	-1,523.9	100.0	-10.1	-328,752,571.3	-1,046.4	100.0	-7.1	-20.6	-31.3
IV. FİNANSMAN	414,169,280.4	1,523.9	100.0	10.1	328,752,571.3	1,046.4	100.0	7.1	-20.6	-31.3
1.Türkiye Cumhuriyeti Kredileri	320,091,287.0	1,177.7	77.3	7.8	218,552,783.5	695.6	66.5	4.7	-31.7	-40.9
2. İç Borçlanma	94,077,993.4	346.2	22.7	2.3	110,199,787.8	350.8	33.5	2.4	17.1	1.3

¹ Gerçekleşme Tahmini
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

5. 2007 Yılı Ödemeler Dengesi

5.1. Dış Ticaret

KKTC dış ticaret hacminin 2007 yılı programı döneminde, 2006 yılına göre dışsatımda %19.1, dışalımında ise %5.6 oranında beklenen değişme sonucunda 1,534.4 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir. 2006 yılında 68.1 milyon dolar olan dışsatımın 2007 yılı sonunda 81.1 milyon dolar, 1,376.2 milyon dolar olan dışalımın da 1,453.3 milyon dolar olması beklenmektedir. Dışalımında beklenen sınırlı artış sonucunda dış ticaret açığının 1,308.1 milyon dolardan 1,372.2 milyona ulaşması beklenirken, dış ticaret hacmi içindeki payı artan ihracatın da ithalatı karşılama oranının %4.9'dan %5.5'e yükseleceği görülmektedir (tablo 16).

5.2. Görünmeyen İşlemler

2006 yılında 303.2 milyon dolar olarak gerçekleşen net turizm gelirlerinin gecelemlerde ve gelen yolcu sayısındaki artış sonucunda %24.1 oranında artacağı ve 2007 yılında 376.2 milyon dolar olacağı beklenmektedir. 2006 yılında 801.3 milyon dolar olarak gerçekleşen diğer görünmeyenler kaleminin ise %2.1 oranında artarak 818 milyon dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda 2006 yılında 1,104.5 milyon dolar değerindeki görünmeyen işlemler dengesinin 2007 yılında %8.1 oranında artacağı ve 1,194.2 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılında, 2006 yılı gerçekleştirmelerine göre dış ticaret dengesi ve görünmeyen işlemler dengesinde beklenen gelişmeler sonucunda 203.6 milyon dolar açık veren cari işlemler dengesinin 178 milyon dolar açık vermesi beklenmektedir.

5.3. Sermaye Hareketleri

2006 yılında 218 milyon dolar olarak gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti yardım ve kredilerinin %23.5 oranında azalacağı ve 2007 yılında 166.7 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir .

Sermaye hareketleri içerisinde yer alan diğer sermaye hareketlerinin ise 2007 yılında 2006 yılına göre %13.2 oranında azalarak 172.9 milyondan 150 milyona düşmesi beklenmektedir.

Sermaye hareketlerindeki gelişmeler sonucunda sermaye hareketleri dengesinin 2006 yılında 390.9 milyon dolar iken 2007 yılında %19 oranında azalarak 316.7 milyon dolar olması tahmin edilmektedir.

Bu gelişmelere bağlı olarak genel dengenin, 2006 yılında 187.3 milyon dolar iken 2007 yılında azalarak 138.7 milyon dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

5.4. Rezerv Hareketleri

2006 yılında 433.3 milyon dolar olarak gerçekleşen döviz rezerv artışının, 2006 yılında 264 milyon dolara düşeceği tahmin edilmektedir.

Tablo - 16 Ödemeler Dengesi

Sektörler	(Milyon \$)		
	2006	2007 ¹	Değişme (%)
1.Cari İşlemler			
1.1. Dış Ticaret			
1.1.1. Dışsatım	68.1	81.1	19.1
1.1.2. Dışalım	1,376.2	1,453.3	5.6
Dış Ticaret Dengesi	-1,308.1	-1,372.2	4.9
1.2. Görünmeyen İşlemler			
1.2.1. Turizm (Net)	303.2	376.2	24.1
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	801.3	818.0	2.1
Görünmeyen İşlemler Dengesi	1,104.5	1,194.2	8.1
Cari İşlemler Dengesi	-203.6	-178.0	-12.6
2. Sermaye Hareketleri			
2.1. TC Yardım ve Kredileri	218.0	166.7	-23.5
2.2. Diğer Sermaye Hareketleri (Net)	172.9	150.0	-13.2
Sermaye Hareketleri Dengesi	390.9	316.7	-19.0
Genel Denge	187.3	138.7	-25.9
3. Rezerv Hareketleri (- Artış, + Azalış)	-433.3	-264.0	-39.1
4. Net Hata ve Noksan	246.0	125.3	-49.1
Ortalama ABD \$ Kuru (1\$=YTL)	1.4415	1.3500	-6.3

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

6. 2007 Yılı Fiyat Hareketleri

Ülkemizde kullanılan para biriminin YTL olması nedeniyle fiyat hareketleri, büyük oranda TC'ndeki uygulanmakta olan politikalardan ve oluşan gelişmelerden etkilenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin sürdürdüğü ekonomik programın etkisi ve döviz kurlarındaki dengeli süreç ile YTL'nin değerinde belirli bir istikrar sağlanmış, 2007 yılında da YTL güçlenme eğilimini devam ettirmiştir. Ülkemizde de yansıyan bu gelişmeler yanında, KKTC'nde vergi ve fonlarda yapılan düzenlemeler de fiyat hareketleri üzerinde etkili olmaktadır.

2006 – 2007 döneminde on bir aylık gerçekleştirmelere bakıldığı zaman; 2006 yılında kur değerlerinde yaşanan yüksek oranlı dalgalanmanın etkisiyle %19.2'ye ulaşan enflasyon oranının, 2007 yılı Kasım ayı sonunda döviz kurlarında oluşan düşüslere rağmen %9 olduğu görülmektedir. Döviz kurlarındaki düşüşün fiyatlara aynı paralelde yansımaması, yıl içerisinde çoğu sektörü etkileyen KDV, stopaj oranları ile mazot fiyatlarındaki değişikliklerden, et fiyatlarındaki artışlardan, hizmet sektöründeki artışlardan ve küresel ısınmanın sebze meyve üretimine etkisinden kaynaklanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, 2007 Yılı Program döneminde %5 olarak tahmin edilen enflasyon hızının, on bir aylık dönem sonu itibariyle önemli ölçüde aşılmış olduğu görülmektedir (Tablo 17).

Tablo - 17 Tüketici Fiyatları Endeksi

Aylar	2006	Endeks (Aralık 2005=100) ¹	Aylık Değişim (%)	2007	Endeks (Aralık 2006=100)	Aylık Değişim (%)	Yıllık Değişim (%)
Ocak	749.4	101.04	1.04	895.7	101.35	1.35	19.52
Şubat	747.3	100.76	-0.28	901.5	102.00	0.65	20.63
Mart	760.5	102.53	1.77	914.5	103.47	1.44	20.25
Nisan	773.2	104.25	1.67	920.9	104.20	0.70	19.10
Mayıs	789.0	106.38	2.04	921.5	104.27	0.07	16.79
Haziran	804.8	108.51	2.00	913.8	103.39	-0.84	13.54
Temmuz	817.7	110.25	1.60	915.7	103.61	0.21	11.98
Ağustos	834.9	112.57	2.10	936.1	105.92	2.23	12.12
Eylül	860.0	115.95	3.01	951.4	107.65	1.63	10.63
Ekim	879.5	118.58	2.27	965.9	109.29	1.52	9.82
Kasım	882.9	119.04	0.39	963.3	109.00	-0.27	9.11
Aralık	883.8	119.16	0.10	-	-	-	-

¹Aralık 2005 Endeks Değeri (741.7) temel alınmıştır.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

KKTC ekonomisinin büyük bir kısmı ithalata dayanmakta, üretim girdilerinin ve tüketim maddelerinin büyük bir kısmı ithal yoluyla sağlanmaktadır. Buna bağlı olarak YTL'nin döviz karşısındaki değeri, maliyetler ve fiyatlar üzerinde etkili olmaktadır. Son yıllarda TC'nde sürdürülen maliye, para ve kur politikaları sonucunda YTL döviz karşısında değer kazanmaya başlamıştır. Ancak, bu olumlu gelişmelere rağmen 2006 yılında oluşan talep artışı kurların belirli bir dönem yüksek seyretmesine neden olmuştur. 2007 yılında ise, gerek talepteki baskının azalması, gerekse dış piyasalarda özellikle ABD emlak piyasasındaki olumsuz gelişmelerin kredi ve para piyasalarına yansiyarak, mali piyasalarda küresel dalgalanmalara neden olmasından sonra likidite ve faiz operasyonlarıyla sağlanan istikrar ve ABD Doları'nın değer kaybına uğraması ile YTL döviz karşısında güçlü konumunu korumuştur.

Döviz kurları, 2006 yılı ortalarında oluşan dalgalanma nedeniyle ciddi yükseliş trendi izlemiş ve 2006 sonunda ABD Doları %5.9, İngiliz Sterlini %19.1 ve Euro %17.9 oranında artmıştır. 2007 yılında ise, döviz kurları belirgin bir azalış trendi göstermiştir. Böylece on bir aylık dönemde ABD Dolar kuru %16.9, İngiliz Sterlin kuru %12.3 ve Euro kuru %7.8 oranında azalmıştır (Tablo 18).

Tablo - 18 Aylık Ortalama Resmi Döviz Kur Değişimleri

Aylar	ABD Doları							İngiliz Sterlini							Euro							
	2006 Kur Değeri	Endeks 2005=100 ¹	Aylık Değişim (%)	2007 Kur Değeri	Endeks 2006=100	Değişim		2006 Kur Değeri	Endeks 2005=100 ²	Aylık Değişim (%)	2007 Kur Değeri	Endeks 2006=100	Değişim		2006 Kur Değeri	Endeks 2005=100 ³	Aylık Değişim (%)	2007 Kur Değeri	Endeks 2006=100	Değişim		
						Aylık	Yıllık														Aylık	Yıllık
						(%)	(%)			(%)			(%)	(%)			(%)			(%)	(%)	(%)
Ocak	1.3283	98.23	-1.77	1.4259	99.59	-0.40	7.35	2.3447	99.32	-0.68	2.7926	99.34	-0.66	19.10	1.6049	100.09	0.09	1.8537	98.03	-1.97	15.50	
Şubat	1.3261	98.07	-0.16	1.3960	97.50	-2.10	5.27	2.3209	98.31	-1.02	2.7314	97.17	-2.19	17.69	1.5856	98.89	-1.20	1.8234	96.42	-1.64	15.00	
Mart	1.3340	98.65	0.59	1.4090	98.42	0.93	5.62	2.3271	98.57	0.27	2.7443	97.62	0.47	17.93	1.6028	99.96	1.08	1.8645	98.60	2.26	16.33	
Nisan	1.3372	98.89	0.24	1.3599	94.98	-3.49	1.69	2.3578	99.88	1.32	2.7007	96.07	-1.59	14.54	1.6373	102.11	2.16	1.8359	97.09	-1.54	12.13	
Mayıs	1.4269	105.52	6.71	1.3390	93.52	-1.54	-6.16	2.6658	112.93	13.06	2.6563	94.49	-1.64	-0.36	1.8217	113.62	11.26	1.8098	95.71	-1.42	-0.65	
Haziran	1.5985	118.21	12.03	1.3219	92.33	-1.27	-17.30	2.9501	124.97	10.66	2.6218	93.27	-1.30	-11.13	2.0249	126.29	11.15	1.7725	93.73	-2.06	-12.47	
Temmuz	1.5568	115.13	-2.61	1.2841	89.69	-2.86	-17.51	2.8703	121.59	-2.70	2.6082	92.78	-0.52	-9.13	1.9759	123.23	-2.42	1.7590	93.02	-0.76	-10.98	
Ağustos	1.4685	108.60	-5.67	1.3174	92.02	2.59	-10.29	2.7763	117.61	-3.27	2.6467	94.15	1.48	-4.67	1.8803	117.27	-4.84	1.7934	94.84	1.96	-4.62	
Eylül	1.4824	109.63	0.95	1.2648	88.34	-3.99	-14.68	2.7988	118.56	0.81	2.5518	90.77	-3.59	-8.83	1.8895	117.84	0.49	1.7547	92.79	-2.16	-7.14	
Ekim	1.4775	109.26	-0.33	1.1984	83.71	-5.24	-18.89	2.7704	117.35	-1.02	2.4486	87.10	-4.04	-11.62	1.8655	116.35	-1.27	1.7034	90.08	-2.92	-8.69	
Kasım	1.4583	107.84	-1.30	1.1899	83.11	-0.71	-18.40	2.7847	117.96	0.52	2.4657	87.71	0.70	-11.45	1.8762	117.01	0.57	1.7444	92.25	2.41	-7.02	
Aralık	1.4317	105.88	-1.82	-	-	-	-	2.8111	119.08	0.95	-	-	-	-	1.8910	117.94	0.79	-	-	-	-	

¹Aralık 2005 ayı ortalama 1\$=1.3522 YTL olarak temel alınmıştır.

²Aralık 2005 ayı ortalama 1£=2.3607 YTL olarak temel alınmıştır.

³Aralık 2005 ayı ortalama 1€=1.6034 YTL olarak temel alınmıştır.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

7. 2007 Yılı Banka Mevduatları ve Krediler

Ülkemizde 2000-2002 yılları arasında bankacılık sektöründe yaşanan sorunlar, hayata geçirilen yeniden yapılanma süreci sonrasında giderilmiş, sektörde yeniden bir güven ortamı sağlanmıştır. KKTC Merkez Bankası verilerine göre, 2006 yılı sonunda 5,577,406 bin YTL'na ulaşan bankacılık sektörü bilançosu, 2007 yılının ilk sekiz aylık döneminde %8.35 oranında büyüyerek 6,043,200 bin YTL'na ulaşmıştır.

Ağustos 2006-Ağustos 2007 döneminde toplam krediler % 25.8, toplam mevduatlar ise %12.1 oranında artış göstermiştir. Buna bağlı olarak, Ağustos 2006 döneminde %44.3 olarak gerçekleşen brüt krediler/mevduat oranı, Ağustos 2007' de %49.7' ye yükselmiştir. Yine aynı dönemde brüt kredilerin aktifler içerisindeki payı da %37.83'den %41'e yükselmiştir.

7.1. Banka Mevduatları

Toplam banka mevduatları Ağustos 2007 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %12.1 oranında artarak 4,982,343.9 bin YTL'ye ulaşmıştır.

7.1.1. Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri

Türk Lirası mevduatlar Ağustos 2006-Ağustos 2007 döneminde %15.6 oranında artarak cari fiyatlarla 2,206,799,062.2 YTL'ndan 2,550,698,704.6 YTL'na ulaşmıştır. Aynı dönemde Tüketici Fiyatları Endeksi'nin (TÜFE) artış oranının ise %12.1 seviyesinde gerçekleşmesi toplam Türk Lirası mevduatların reel olarak arttığını göstermektedir (tablo 19).

Türk Lirası vadesiz mevduatlar Ağustos 2006-Ağustos 2007 döneminde %14.5 oranında artarken, vadeli mevduatlar %15.7 oranında artış göstermiştir. Mevduatların vadelerine göre dağılımları incelendiğinde ise sözkonusu dönemde önemli bir değişikliğin olmadığı gözlenmektedir.

Tablo - 19 Türk Lirası Mevduatlar
(2006-2007 Sekiz Aylık Dönemler İtibarıyla Gerçekleşme)

Mevduat Türü	Ağustos 2006	Dağılım %	Ağustos 2007	Dağılım %	Yıllık Değişim %
1. Vadesiz	251,102,623.5	11.4	287,443,687.6	11.3	14.5
2. Vadeli	1,955,696,438.7	88.6	2,263,255,017.0	88.7	15.7
Toplam	2,206,799,062.2	100.0	2,550,698,704.6	100.00	15.6

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü

7.1.2. Döviz Mevduat Gelişmeleri

Ağustos 2006-Ağustos 2007 döneminde, toplam döviz mevduatları cari değerlerle %8.6 oranında artarak 2,238,072,707.6 YTL'dan 2,431,645,205.2 YTL'na ulaşmıştır. Aynı dönemde TÜFE artış oranının ise %12.1 seviyesinde gerçekleşmesi toplam döviz mevduatlarında reel bir artışın olmadığını göstermektedir (tablo 20).

Döviz cinsinden vadesiz mevduatlar Ağustos 2006-Ağustos 2007 döneminde %4.8 oranında azalırken toplam döviz mevduatları içindeki payı %18.0'den %15.8'e gerilemiştir. Buna karşılık vadeli döviz mevduatları aynı dönemde, %11.6 oranında artmış ve toplam döviz mevduatlardaki payı %82.0'den %84.2'ye yükselmiştir.

Tablo – 20 Döviz Mevduatlar
(2006-2007 Sekiz Aylık Dönemler İtibarıyla Gerçekleşme)

Mevduat Türü	Ağustos 2006	Dağılım %	Ağustos 2007	Dağılım %	Yıllık Değişim %
1. Vadesiz	402,597,139.5	18.0	383,119,676.5	15.8	-4.8
2. Vadeli	1,835,475,568.0	82.0	2,048,525,528.7	84.2	11.6
Toplam	2,238,072,707.5	100.0	2,431,645,205.2	100.00	8.6

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü

7.2 Krediler

Ağustos 2006-Ağustos 2007 on iki aylık dönemde, toplam banka kredileri, son yıllarda artan iç talebin devam etmesi sonucunda %25.8 oranında artarak 1,969,886,278.9 YTL'dan 2,478,266,454.8 YTL'na ulaşmıştır. Aynı dönemde TÜFE artış oranının ise %12.1 olarak gerçekleşmesi toplam kredilerin reel olarak arttığını göstermektedir (tablo 21).

Ağustos 2007 değerleri sektörel bazda incelendiği zaman, kredilerin yoğun olarak şahsi ve mesleki borçlar ile kamu kurum ve kuruluşları kalemlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu dönemde en büyük payın %40.7 oranıyla şahsi ve mesleki borçlara ait olduğu görülmektedir.

Tablo – 21 Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı
(2006-2007 Sekiz Aylık Dönemler İtibarıyla Gerçekleşme)

Sektörler	Ağustos 2006		Ağustos 2007		(YTL)
	Dağılım	%	Dağılım	%	Yıllık Değişim %
1. Kamu Kurum ve Kuruluşları	575,682,327.0	29.2	745,382,470.7	30.1	29.5
2. Tarım	12,637,958.7	0.6	12,836,407.7	0.5	1.6
3. Sanayi	6,099,048.8	0.3	2,892,076.6	0.1	-52.6
4. Nakliye ve Ulaşım	10,485,567.3	0.5	6,559,862.7	0.3	-37.4
5. Yurtiçi ve Yurtdışı Ticaret	484,067,419.6	24.6	574,241,214.5	23.2	18.6
6. Bina ve İnşaat	83,247,990.8	4.2	110,532,681.5	4.5	32.8
7. Turizm	16,047,475.6	0.8	17,596,519.1	0.7	9.7
8. Şahsi ve Mesleki Borçlar	781,618,491.2	39.7	1,008,225,222.2	40.7	29.0
9. İskonto Senetleri	-				
Toplam	1,969,886,278.9	100.0	2,478,266,454.8	100.0	25.8

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak : KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü

8. 2007 Yılında İşgücü Gereği ve İstihdam

2007 yılında, ekonomide meydana gelen gelişme ve sektörel hasıla artışları paralelinde istihdamda da gelişmeler yaşanmıştır.

DPÖ tarafından 1977 yılından itibaren yayınlanan istihdam verileri GSYİH'daki gelişmeler dikkate alınarak sektörel işgücü talebinin hesaplanması yoluyla belirlenmektedir. Bu hesaplamalarda sektörel GSYİH ile sektörel istihdam arasındaki ilişkiyi ifade eden esneklik katsayıları kullanılmaktadır. Ancak önceden kestirilmeyen ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler nedeniyle bu yöntem çerçevesinde tahmin edilen işgücü talebiyle 2006 yılı Genel Nüfus ve Konut Sayımı'ndan elde edilen fiili istihdam rakamları arasında önemli farklar ortaya çıkmış, tahminlenen işgücü talebi sektörlerdeki fiili çalışanları (istihdamı) belirlemekten uzak olmuştur.

Yukarıda ifade edilen sebepten dolayı 2007 yılına ait sektörel bazda istihdam tahminlemesi ve 2008 yılı hedefi çalışılırken 2006 yılı Genel Nüfus ve Konut Sayımı fiili verileri baz alınmıştır. Ayrıca sayım sonucu ekonomik faaliyet konusu belirlenemeyen çalışanlar, ağırlıkları oranında diğer sektörlerle dağıtılmıştır.

Hasıla artışı esnasından hareketle, toplam istihdamda 2007 yılında %1.5 oranında artış olacağı ve 2006 yılında toplam 92,052 olan istihdamın 2007 yılında 93,393 düzeyine ulaşacağı tahmin edilmektedir (tablo 22). 2006 yılı Nüfus ve Konut sayımı sonuçlarına göre tarım sektöründe istihdam edilen kişi sayısı 2,926 kişi olarak tespit edilmiştir.

Hasıla artışları paralelinde ulaşılan istihdam değerlerinde en yüksek oranlı artışın sırasıyla otelcilik-lokantacılık ile elektrik-su sektörlerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Tablo - 22 Tarım Dışı İşgücü Gereğinde Gelişme Tahmini

Sektörler	2006		2007		Değişim (%)
	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
1. Sanayi	8,729	9.5	8,742	9.4	0.1
1.1. Taşocakçılığı	259	0.3	259	0.3	0.0
1.2. İmalat Sanayii	8,149	8.9	8,149	8.7	0.0
1.3. Elektrik-Su	321	0.3	334	0.4	4.0
2. İnşaat	14,313	15.5	14,313	15.3	0.0
3. Ticaret-Turizm	20,661	22.4	20,973	22.4	1.5
3.1. Toptan ve Perakende Ticaret	14,953	16.2	14,953	16.0	0.0
3.2. Otelcilik ve Lokantacılık	5,708	6.2	6,020	6.4	5.5
4. Ulaştırma-Haberleşme	5,690	6.2	5,690	6.1	0.0
5. Mali Müesseseler	2,900	3.2	2,941	3.1	1.4
6. Serbest Meslekler	19,313	21.0	19,758	21.2	2.3
7. Kamu Hizmetleri	20,446	22.2	20,976	22.5	2.6
(Kit ve Belediyeler dahil)					
Toplam	92,052	100.0	93,393	100.0	1.5

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL AMAÇLAR, MAKROEKONOMİK HEDEF, İLKE VE POLİTİKALAR

1. Programın Temel Amaçları ve Orta Vadeli Kalkınma Stratejisi

2006 – 2008 dönemi için benimsenmiş olan, orta vadeli kalkınma stratejisi “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin AB standartlarında üreten, gelirini adil paylaşan bir ekonomik yapıya ulaşması; insan haklarını güvenceye alan, hukukun üstünlüğünü, katılımcı demokrasiyi, bilgi toplumuna erişilebilmesini ve toplum yaşamında kalitenin yükseltilmesini benimseyen bir devlet yapısını oluşturmayı” hedeflemiştir.

Ülkemiz ekonomisinin büyüme sürecinde etkili olan çözüm hedefi paralelinde, Kıbrıs Rum tarafı ile her alandaki rekabet kabiliyetinin geliştirilmesi yönündeki kararlılığın sürdürülmesi ve nihai çözümde siyasi, ekonomik ve demokratik eşit taraf olma perspektifi, ilke olarak benimsemiştir.

Bu bağlamda, devletin yeniden yapılandırılması, toplumsal eğitim ve sağlık düzeylerinin yükseltilmesi, gelir dağılımı dengesinin düzeltilmesi, bilim ve teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, altyapı hizmetlerinde standartların yükseltilmesi, üretim, yatırım ve istihdamın artırılması, verimliliğin yükseltilmesi, ekonominin kayıt altına alınması ve çevrenin korunmasına özen gösterilmesi suretiyle sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması , stratejinin nesnel amaçları olarak tanımlanmıştır.

2006 ve 2007 yıllarında, belirlenen temel hedef ve amaçlar yönünde bir takım mesafeler kaydedilmiş olmakla beraber, her alandaki programlama ve uygulama süreçlerinin hızlandırılması gerekmektedir.

Orta vadeli (2006-2009) strateji çerçevesinde, GSMH’da hedeflenmiş olan yıllık ortalama büyüme hızı 2006 yılında aşılrken, 2007 yılı tahminlerine göre ekonomik daralma beklenmektedir. 2003-2006 döneminde ulaşılan yüksek büyüme hızının sürdürülebilir bir yapıya dönüştürülmesi yapısal reformların kararlılıkla hayata geçirilmesini gerektirmektedir. Hem toplumsal uzlaşının sağlanması ve hem de iyi yönetişimin geliştirilmesi bağlamında,

reform gereklerinin genelde topluma ve özel olarak da ilgili sivil toplum kuruluşlarına açıklıkla anlatılarak mümkün olan en geniş mutabakatın sağlanması, uygulamaların hızlandırılması bakımından oldukça önemlidir.

Reform süreçlerinin, teknik ön hazırlıklarını, mevzuat uyarlama veya yeni mevzuat hazırlama çalışmalarını ve uygulama aşamalarını gerçekleştirecek olan kamu kurum/kuruluşlarında yönetsel kapasitenin iyileştirilmesi yönündeki çalışmaların 2008 yılında öncelikli olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Rekabet gücünün artırılması amacıyla özel sektör kuruluşlarının idari ve mali yapılarının güçlendirilmesi yönünde gerekli tüm yasal ve idari tedbirler alınmalı ve bu kuruluşlara altyapı ve üretim standartları ile verimliliklerinin geliştirilmesi yönünde destek sağlanmalıdır.

Avrupa Birliği müktesebatına aşamalı olarak uyum sağlanmasını öngören bir Uyum Programı'nın 2008 yılı içerisinde hazırlanarak uygulamaya konulması gerekmektedir.

Orta vadeli stratejinin amaç ve hedefleri doğrultusunda, 2008 Program Yılı döneminde, ülkemizin insangücü ve iktisadi kaynakları yanında Türkiye Cumhuriyeti ile AB ve diğer dış kaynaklı mali ve teknik yardımlar etkinlikle kullanılarak;

- Sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi yönünde fiziki planlama çalışmalarının hızlandırılması ve çevre duyarlılığının yaygınlaştırılması,
- İnsan kaynaklarının eğitim ve sağlık düzeylerinin yükseltilmesi yoluyla geliştirilmesi,
- Ülke genelinde her alanda, verimliliğin artırılması, standartların geliştirilmesi ve teknik katkı /destek sağlanması yoluyla, her alandaki üretimin artırılarak rekabet gücünün yükseltilmesi,
- Kırsal kalkınma ve bölgesel gelişme yönünde yoğunlaşacak çalışma ve uygulamalarla, ekonomik aktivitenin ülke geneline yayılarak gelir dağılımı dengelerinin iyileştirilmesi,
- Kamu kesimi altyapı yatırımlarının artırılarak yaygınlaştırılması ve standartlarının yükseltilmesi,
- Kamu hizmetlerinde verimlilik, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerinin yerleştirilmesi yoluyla etkin yönetişimin ve kurumsallaşmanın sağlanması,

alanlarında 2006 yılında başlayan veya devam eden değişim/ dönüşüm ve reform gayretlerinin hızlandırılarak tamamlanması öncelikli hedeflerdir.

Bu amaç ve hedefler doğrultusundaki öngörüler, 2006 ve 2007 yılındaki gelişmeler dikkate alınarak, 2008 Yılı Program dönemi için revize edilmiştir. Şöyle ki:

- Ülkemizde Avrupa Birliği norm ve standartlarına uyum sağlanması ve muktesebatın benimsenmesi süreci hızlandırılacak ve bu dönüşüm süreci, hazırlanacak bir Uyum Programı çerçevesinde gerçekleştirilecektir.
- Avrupa Birliği ülkeleriyle ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi yönünde tüm fırsatlar değerlendirilecektir. Ülke içinde ve ülkelerarası ilişkilerde uzlaşa kültürünün yerleşmesi ve benimsenmesi esas olacak ve bu çerçevede Kıbrıs'ta barış yönündeki dinamiklerin güçlenmesine dönük gayretler kararlılıkla sürdürülecektir.
- 2006-2009 döneminde, hayata geçirilmesi programlanmış olan sosyal güvenlik reformunun mevzuat çalışmaları, 2008 yılı başından itibaren yürürlüğe girecek şekilde 2007 yılı içerisinde tamamlanmıştır; kamu reformu kapsamında performans değerlendirme sistemine geçiş sağlanmış ve birçok alanda değişimi sağlayacak olan mevzuat çalışmaları hızlandırılmıştır. E-Devlet uygulamaları öncesinde gerekli olan yasal düzenlemeler yapılmış ve kamu hizmetlerinde otomasyona geçiş yönündeki teknik altyapı çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmıştır. Çevre duyarlılığının artırılması ve önemli çevre sorunlarına çözüm üretilmesine dönük olarak teknik çalışma ve projelendirme çalışmaları başlatılmıştır.
- Kamu ve özel kesimdeki tüm üretim süreçlerinde verimliliğin geliştirilmesiyle, rekabet edebilirliğin sağlanması ve yılda ortalama %7 oranında büyümenin gerçekleştirilmesi öngörülmüştü. 2006 yılında, GSMH'da % 13.2 oranında reel büyüme kaydedilmiş ancak 2007 yılı tahminlerine göre % 2.5 oranında daralma yaşanacağı tahmin edilmiştir. Bu olumsuz gelişme paralelinde 2008 Yılı Programında, GSMH için büyüme hedefi % 5 olarak öngörülmüştür.
- Rekabet edebilirliğin güçlendirilmesi yönünde uluslararası standartlara uygun, bilimsel ve teknoloji yoğun, katma değeri yüksek ve sürdürülebilirliğin gözetilmesi koşuluyla yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısına ulaşılması hedefi 2008 yılı için de benimsenmiştir.

- Büyüme sürecinde istikrar sağlanması ve büyümenin dengeli olması hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşılmasında, dış kaynak bağımlılığının azaltılması, artan gelirin adil dağılımının gözetilmesi ve ülkesel kaynakların sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlı kalarak, optimal seviyede kullanılması, ara hedefler olarak esas alınacaktır.
- Kamu maliyesi dengelerinin güçlendirilmesi amacıyla, harcamalar içerisinde cari giderler payının azaltılarak cari giderlerdeki dış finansman bağımlılığının en aza indirilmesi ve orta vadede bütçe açıkları ile birikmiş kamu borçlarının Avrupa Birliği'nin kabul edilebilir ekonomik kriterlerine yaklaştırılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, dış yardım ve kredi olanaklarının, çoğunlukla ve öncelikle yatırımlara ve reform gereklerine ayrılması öngörülmektedir.
- Girişimcilik becerileri ile olanaklarının ve rekabet koşullarının iyileştirilmesiyle özel sektör dinamizmi ve üretimi artırılabilecek; ve büyüyen ekonomide kamu sektörü payının azaltılması hedef olacaktır. Böylelikle özel ve kamu sektörünün çeşitli alanlarda birbiriyle rekabet eder durumu ortadan kaldırılarak, bu iki sektörün birbirlerini tamamlayıcı roller üstlenmesiyle devletin düzenleme, denetim ve gözetim fonksiyonları yaygınlaştırılacak ve etkinleştirilecektir.
- Ekonomik büyümenin ana hedef olmadığı, ülke insanının refah düzeyinin yükseltilmesi ve eğitim, sağlık, çalışma, sosyal güvenlik gibi temel sosyal gereksinimlerin karşılanabilmesinde temel bir araç oluşturduğu anlayışı benimsenmiştir. Bu çerçevede eğitim sisteminin bilgi çağı gereklerine uygun insan yetiştirilmesi; sağlık hizmetlerinin halkın ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek yapıya kavuşturulması; çalışma yaşamı ve sosyal güvenlik sistemlerinin çağdaş normlara ulaştırılması sağlanacaktır.
- Tüm üretim faaliyetlerinde ve çağdaş yaşam seviyesinin yükseltilmesinde kesintisiz ve güvenli enerji üretimi, iletişim ve bilgiye erişim olanakları (telekomünikasyon hizmetleri), yurtiçi ve yurtdışı güvenli ulaştırma hizmetleri ve ayrıca su, atık su ve katı atık alanları, öncelikli altyapı yatırımı gerektiren alanlar olarak belirlenmiştir. Kamu altyapı yatırımlarının bu alanlara yönlendirilmesi sağlanacak; ve bu alanlardaki yönetimlerin geliştirilmesi için gerekli tüm önemleler alınacaktır.
- Ekonomik büyüme sürecinin tetikleyicisi olan yatırım harcamalarının miktarı ve GSMH içerisindeki payı, tüm zamanların en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Yüzde yirmiyi aşan yatırım oranının, yüzde yirmi beş seviyesine yükseltilmesi yönünde,

yurtiçi tasarrufların artırılması ve yatırım politikalarının etkinleştirilmesi öngörülmektedir.

- Bölgesel kalkınmanın sağlanmasında temel dayanak olan yerel yönetimlerin reorganizasyon çalışmalarının hızlandırılması, yetki ve hizmet alanların genişletilmesi ve mali yönden güçlendirilmeleri esas alınacaktır.
- Toplumsal gelişim ve dönüşüm sürecinde, örgütlü, demokratik ve katılımcı anlayışın yerleştirilmesi esastan hareketle sivil toplum kuruluşları desteklenecek ve yönetim iyileştirilecektir.

2.Kalkınma Stratejisinin Temel İlke ve Politikaları

2.1. Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi

Yüksek oranlı yatırım artış hızı, üretim ve istihdam artışı yaratması nedeniyle ekonomik büyüme için önemli bir güç kaynağı oluştururken; plansız yapılaşmaya, doğal kaynak erozyonuna, tarımsal üretim alanlarının daralmasına, turizm hizmetleri için cazibe oluşturan doğal ve tarihi zenginliklerin yok olmasına ve geriye dönüşü olmayan çevre sorunları yaratılmasına sebep olabileceği nedenle sürdürülebilir kalkınma için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır .

Bu nedenle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ekonomik ve sosyal politikalarının temeli, sürdürülebilir kalkınma ilkesinin benimsenmesidir . Bu yönde çevre duyarlılığını öne çıkaran, çevre koruma ilke ve standartlarını belirleyen, gözeten ve denetleyen etkin bir yönetim mekanizmasının oluşturulması; aynı paralelde planlı yapılaşmayı sağlayacak olan ülkesel ve bölgesel fiziki plan çalışmalarının tamamlanması ve etkinlikle uygulanması sağlanmalıdır.

Etkinleştirilmesi ve hızlandırılması gereken, çevresel etki değerlendirmesi prosedürleri ile fiziki planlara uygunluk denetimleri, ayırım yapmaksızın hem kamu ve hem de özel sektör yatırım projeleri için uygulanmalıdır.

2.2. İyi Yönetişim İlkeleri

Ülkemizdeki idari kapasitenin artırılması, etkinleştirilmesi ve iyi yönetim mekanizmalarının geliştirilmesinde, kamu hizmetlerinin her alanında sonuç odaklı kararlar üretmek, sağlıklı ve tutarlı politikalar belirlemek esastır. Bunun önkoşulu ise bilgi birikimi ve statistik altyapısının geliştirilmesidir. Bu nedenle ülkemizdeki istatistik altyapısının güçlendirilmesi, her alandaki kayıt sistemlerinin geliştirilmesi ve bilgi işlem teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması temel hedef alınmıştır.

Karar alma mekanizmalarının etkinleştirilmesinde ise katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleriyle karar sonrası uygulamalarda eşgüdüm ve koordinasyonun sağlanması, etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması, iyi yönetişimin ana ilkeleri olarak benimsenmiştir.

Bu bağlamda kamu yönetimi ile yerel ve bölgesel yönetimlerde, yönetilenleri paydaş görme anlayışının yerleştirilmesi ve yönetenlerle yönetilenler arasındaki iletişimin güçlendirilmesi yoluyla sivil toplumun aktif katılımı sağlanacak ve demokratik denetim etkinleştirilecektir.

Kamu Yönetimi Reformu yoluyla, idari kapasite geliştirilecek ve kurumsallaşma sağlanacaktır. Yönetimde insan odaklı anlayışın yerleştirilmesi yönünde eğitim etkinlikleri artırılarak insankaynakları geliştirilecek; ve çalışan-yöneten arasındaki ilişkilerin karşılıklı beklentileri tatmin edici düzeye çıkarılması sağlanacaktır.

Bilgi İşlem Teknolojileri kullanımı yaygınlaştırılarak etkinleştirilecek, bürokratik prosedür ve süreçler basitleştirilip kısaltılacak ve elektronik hizmet sunumunun başlatılıp yaygınlaşması esas olacaktır. Bürokratik süreçlerin basitleştirilmesi ve kısaltılması yönünde özel bir çalışma yapılacaktır.

2.3. Maliye Politikası

Maliye politikasının temel amacı, sürdürülebilir bir finansman yapısına ulaşmak ve dış finansman bağımlılığını en aza indirmek olacaktır. Bu bağlamda, gelir ve harcama politikalarının tutarlığı ve etkinliği sağlanacak.

Kamu kaynaklarının stratejik önceliklere göre dağıtılması sağlanacak; kaynakların etkin kullanılması yönünde kamu denetimine olanak verecek şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmaları geliştirilecektir. Mali disiplinin sağlanması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşlarında, bütçe ödeneklerinin aşılmaması yönünde idari ve yasal tüm önlemler alınacaktır.

Gelir politikalarının etkinleştirilmesi , vergi sisteminin basitleştirilmesi, etkin belge düzeninin yerleştirilmesi, oto kontrol mekanizmalarının oluşturulması ve vergi denetimlerinin yaygınlaştırılmasıyla sağlanacaktır. Verginin tabana yayılması, kayıp/kaçakların önlenmesi ve her ekonomik faaliyetin kayıt altına alınması öncelikli hedef olacaktır.

Harcama politikalarında, kamu hizmetlerinin geliştirilip yaygınlaştırılması amacıyla yatırımlara öncelik verilecek, yatırım projeleri ilk yatırım ve idame giderleri ve maliyetlerini içerecek şekilde hazırlanacak.

Kaynak tahsislerinde hizmet-maliyet ilişkisi gözetilecek ve toplumsal fayda-maliyet analizleri esas alınacaktır. Transfer harcamalarının, etkinlik değerlendirmeleri esas alınarak, kamu harcamaları içerisindeki payının mümkün olan en alt düzeye indirilmesi sağlanacaktır.

Kamu borçlanmalarının disiplin altına alınması ve etkin bir borç yönetiminin oluşturulmasıyla dış kaynak kullanımı etkinleştirilecek ve dış kaynak bağımlılığının azaltılmasına azami önem verilecektir. Kamu kaynaklarından finansman desteği alan tüm kurumların da, bu ilkeye bağlı kalması etkin izleme ve denetleme mekanizmalarıyla sağlanacaktır.

Maliye politikalarının temel hedefi, bütçe açığı ve birikmiş borç stoklarının AB kriterlerinin gerektirdiği limitler içerisinde indirilmesidir.

AB uyum sürecinin ve sürdürülebilir kamu maliyesinin gerektirdiği yapısal reformlar kapsamında vergi ve destekleme politikaları gözden geçirilerek, kamu mali yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlanacak, denetim ve gözetim fonksiyonları yeniden yapılandırılacaktır. Ekonomisinin kayıt altına alınması, yeniden yapılandırma çalışmalarının temelini oluşturacaktır.

Mali sektörün güçlendirilmesi ve etkinleştirilmesi gereğinden hareketle bankaların öz sermayelerinin güçlendirilmesi yönünde teşvik edici politikalar üstlenilirken; bankalar dışında kalan tüm mali kurum/kuruluşların kayıt ve denetim altına alınması da sağlanacaktır.

2.4. Özelleştirme/Özerkleştirme Politikaları

Kamu kesiminin, etkin kaynak kullanımı, verimlilik artışı ve toplam ekonomi içerisindeki payının azaltılması amacıyla KİT ve diğer işletmeciler kamu kuruluşlarının yeniden yapılandırılmaları sağlanacaktır.

Bu bağlamda her kuruluş amaçları, görevleri, üretimi, kamu kaynaklarını kullanım düzeyleri ve genel ekonomiye katkıları itibarıyla değerlendirilecek ve özelleştirme veya özerkleştirilmeleri üç yıl içinde tamamlanacak şekilde programlanacaktır.

Bu kuruluşların, verimli, rasyonel, hizmet-maliyet dengesini gözeterek ve özel sektöre haksız rekabet yaratmayacak şekilde ve çağdaş işletmecilik prensiplerine uygun şekilde işletilmesi esas olacaktır. Etkin kamu denetimi sağlanması amacıyla tüm faaliyetlerinde şeffaflık sağlanacak.

2.5. Yatırım Politikaları

Kamu ve özel kesim yatırımlarının birbirlerini tamamlayıcı olması ve herhalükarda çevre koruma ilkeleri ile mevzuatına; ayrıca imar kuralları ve mevzuatına uymaları sağlanacaktır. Çevre koruma, planlama ve ruhsatlandırma süreçlerinin kısaltılması ve hızlandırılması amacıyla gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu yatırımları, ekonomik gelişmede darboğaz oluşturan alanlar ile eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerinde yoğunlaştırılacak; bu alanlarda hazırlanacak olan orta ve uzun vadeli sektörel master planlar esas alınacak; ve bölgesel gelişmişlik farklarını gözetilen bir yaklaşımla gerçekleştirilecektir. Kamu kesiminin eğitim, sağlık ve diğer toplumsal hizmetlerde fırsat eşitliğini, yaygınlaşmayı, etkinlik ve verimliliği esas alması sağlanacaktır.

Özel kesim yatırımları, rekabet gücünün geliştirilmesi ve kapasite kullanım oranlarının iyileştirilmesi yönünde desteklenecek; ve verimliliğin, istihdamın, ihracatın ve yeni teknoloji kullanımının artırılmasına katkı sağlayacak yönde teşvik edilecektir. Teşvik kapsamındaki devlet desteği kullanımında denetim etkinleştirilecek, teşviklerin sübvansiyona dönüşmesi önlenecektir. Yatırımların belirli sektörlerde/konularda ve belirli bölgelerde yoğunlaşmasına karşın caydırıcı tedbirler geliştirilecektir.

2.6. Dış Ticaret Politikaları

Mal ve hizmet ihracında sürekli ve istikrarlı bir artış gerçekleştirilmesi amacıyla, rekabet gücünün artırılması, standartların yükseltilmesi ve bölge ticaretindeki eğilimlere paralel yapısal dönüşüm gerçekleştirilmesine özen gösterilecektir.

Bu bağlamda, özellikle katma değeri yüksek olan ürünlerin ihracatında, ulaştırma maliyetlerinin düşürülmesi, tanıtma, standartlaşma, marka yaratma ve destinasyon çeşitlendirilmesi yönündeki faaliyetler desteklenecektir.

Ülkemiz gümrüklerinin modernizasyon ve otomasyonunun sağlanması yoluyla kayıt düzeninin gelişmesine katkı sağlanırken, bürokratik işlemlerde de iyileşme sağlanacaktır.

Gümrük işlemlerinde verimliliği artırmak, ve kayıt düzenini etkinleştirerek denetimi kolaylaştırmak amacıyla antrepo işletmeciliği ile serbest liman ve bölgedeki depolama faaliyetleri gözden geçirilerek yeniden yapılandırılacak. Serbest bölge işletmeciliğinde, üretim bazlı olmayan stoklama ve ambarlama faaliyetlerinin payı azaltılacak ve bu bölgelere yönelik gümrük denetimleri etkinleştirilecektir.

İthalatta haksız rekabetin önlenmesi, tüketici haklarının gözetilmesi, genel sağlık koşullarının ve çevrenin olumsuz etkilenmemesi yönünde yasal ve idari düzenlemeler yapılacak ve denetimler etkinleştirilecektir.

Gümrük vergileri ve eş etkili uygulamaların fiyat rekabetini olumsuz yönde etkilemeyecek biçimde ve ölçüde olmasına özen gösterilecek ayrıca ithal ürünlerdeki dumping uygulamalarına karşı koruyucu düzenlemelerin hızlandırılması sağlanacaktır.

Ülkesel kaynakların etkin kullanımı ve dağılımı ilkesinden hareketle eski teknoloji ithalatı, yaş ve yüksek standart kısıtlarıyla sınırlandırılacaktır.

3. Makroekonomik Hedefler

3.1. GSMH

2008 Yılı Programı döneminde, GSMH'nın piyasa fiyatlarıyla, reel olarak %5 oranında büyümesi ve 2007 yılındaki 4624378497.1 YTL'si değerinden, 2007 yılı fiyatlarıyla, 4855049456.5 YTL'sine ulaşması hedeflenmiştir (tablo 23). GSYİH'da % 5 artış hedeflenirken, Net Dış Alem Faktör Gelirlerinin % 4.5 oranında büyümesi hedeflenmiştir. Toplam ekonomideki dolaylı vergi artışının % 6.6 düzeyinde hedeflenmiş olması nedeniyle, faktör fiyatlarıyla GSMH artışının % 4.8 düzeyinde olması programlanmıştır.

GSYİH'nın % 5 oranındaki büyüme hedefi doğrultusunda, sektörel reel büyüme hedefleri Tarımda % 4.1, Sanayide % 6.3, İnşaatda % 5.4, Toptan ve Perakende Ticarete % 6.1, Turizmde % 9.8, Ulaştırma-Haberleşmede % 5.6, Mali Müesseselerde % 4.9, Konut Gelirlerinde % 5.5, Serbest Meslek ve Hizmetlerde % 6.3 ve Kamu Hizmetleri sektöründe de % 1.9 olması programlanmıştır.

2008 Programı dönemi ekonomik büyüme hedeflerinin gerçekleşmesiyle, GSYİH içerisindeki payları artacak olan sektörler sanayi, inşaat, ticaret, turizm, ulaştırma-haberleşme ve serbest meslek ve hizmetler olacak; aynı zamanda kamu hizmetleri sektörünün payı azalırken, tarım, mali müesseseler ve konut gelirleri sektörleri paylarını koruyacaklardır.

Tablo - 23 Sektörel Katma Değer ve GSMH Hedefleri
(2007 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2007 ¹ Yılı		2008 Yılı (Hedef)		Reel Büyüme (%)
	Değer	% Dağılım	Değer	% Dağılım	
1.TARIM	267,279,018.5	5.9	278,240,361.0	5.9	4.1
1.1.Bitkisel	121,875,748.0	2.7	126,415,574.1	2.7	3.7
1.2.Hayvancılık	128,272,843.0	2.8	133,782,349.6	2.8	4.3
1.3.Ormançılık	717,586.7	0.0	749,002.9	0.0	4.4
1.4.Su Ürünleri	16,412,840.8	0.4	17,293,434.4	0.4	5.4
2.SANAYİ	498,971,515.2	11.1	530,512,127.2	11.2	6.3
2.1.Taşocakçılığı	39,722,622.6	0.9	41,602,845.4	0.9	4.7
2.2.İmalat Sanayii	199,953,084.9	4.4	212,688,384.4	4.5	6.4
2.3.Elektrik-Su	259,295,807.7	5.7	276,220,897.4	5.8	6.5
3.İNŞAAT	300,118,635.9	6.6	316,311,515.4	6.7	5.4
4.TİCARET	624,262,540.5	13.8	669,162,995.8	14.1	7.2
4.1.Toptan ve Perakende Ticaret	443,693,173.8	9.8	470,819,439.3	9.9	6.1
4.2.Otelcilik ve Lokantacılık	180,569,366.7	4.0	198,343,556.5	4.2	9.8
5.ULAŞTIRMA- HABERLEŞME	533,093,078.5	11.8	563,070,051.0	11.9	5.6
6.MALİ MÜESSESELER	293,545,553.1	6.5	307,802,273.4	6.5	4.9
7.KONUT GELİRLERİ	130,672,003.5	2.9	137,807,055.1	2.9	5.5
8.SER.MES.VE HİZMETLER	469,690,401.5	10.4	499,281,550.0	10.5	6.3
9.KAMU HİZMETLERİ	986,199,250.4	21.8	1,004,569,344.9	21.2	1.9
İTHALAT VERGİLERİ	410,953,500.0	9.1	433,767,497.7	9.2	5.6
GSYİH (p.f.)	4,514,785,497.1	100.0	4,740,524,771.5	100.0	5.0
NET DIŞ ALEM					
FAKTÖR GELİRLERİ	109,593,000.0		114,524,685.0		4.5
GSMH (p.f.)	4,624,378,497.1		4,855,049,456.5		5.0
Dolaylı Vergiler	603,647,060.7		643,261,296.3		6.6
GSMH (Faktör Fiyatlarıyla)	4,020,731,436.4		4,211,788,160.2		4.8

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.2 Ekonominin Genel Dengesi

2008 yılında GSMH'nın % 5 ve Dış Açığın da % 2 oranında azaltılması sonucu toplam kaynak artışının % 4.6 oranında gerçekleşmesi programlanmıştır (tablo 24). Büyük oranda altyapı yatırımlarına yönelik olan kamu yatırımlarında % 5.2 oranında büyüme öngörülürken özel sektör yatırımlarında % 5.1 oranında büyüme hedeflenmiştir.

Tablo - 24 Ekonominin Genel Dengesi
(2007 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2007 ¹ Yılı	GSMH'da % Pay	2008 (Hedef)	GSMH'da % Pay	Büyüme %
	Değer		Değer		
1. TOPLAM KAYNAKLAR	4,864,678,497.2	105.2	5,090,543,457.0	104.9	4.6
1.1. GSMH	4,624,378,497.2	100.0	4,855,049,457.0	100.0	5.0
1.2. Dış Açık	240,300,000.0	5.2	235,494,000.0	4.9	(2.0)
2. TOPLAM YATIRIMLAR	1,105,680,795.5	23.9	1,162,683,916.1	23.9	5.2
2.1. Sabit Sermaye Yatırımları	1,045,644,371.5	22.6	1,099,457,239.4	22.6	5.1
2.1.1. Kamu	279,966,231.5	6.1	294,654,540.2	6.1	5.2
2.1.2. Özel	765,678,140.0	16.6	804,802,699.2	16.6	5.1
2.2. Stok Değişmeleri	60,036,424.0	1.3	63,226,676.7	1.3	5.3
2.2.1. Kamu	8,322,200.0	0.2	8,771,598.8	0.2	5.4
2.2.2. Özel	51,714,224.0	1.1	54,455,077.9	1.1	5.3
3. TOPLAM TÜKETİM	3,758,997,701.7	81.3	3,927,859,540.9	80.9	4.5
4. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	972,050,153.3	21.0	1,052,730,316.0	21.7	8.3
4.1. Kamu Tüketimi	1,197,884,610.6	25.9	1,237,414,802.7	25.5	3.3
4.2. Kamu Tasarrufu	(225,834,457.3)	(4.9)	(184,684,486.7)	(3.8)	(18.2)
4.3. Kamu Yatırımı	288,288,431.5	6.2	303,426,139.0	6.2	5.3
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	(514,122,888.8)	(11.1)	(488,110,625.7)	(10.1)	(5.1)
5. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	3,652,328,343.9	79.0	3,802,319,141.0	78.3	4.1
5.1. Özel Tüketim	2,561,113,091.1	55.4	2,690,444,738.2	55.4	5.0
5.2. Özel Tasarruf	1,091,215,252.8	23.6	1,111,874,402.8	22.9	1.9
5.3. Özel Yatırım	817,392,364.0	17.7	859,257,777.1	17.7	5.1
5.4. Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	273,822,888.8	5.9	252,616,625.7	5.2	..
Özel Tasarruf Oranı (%)	29.9		29.2		
Marjinal Özel Tasarruf Eğilimi (%)	51.1		13.8		
6. TOPLAM YURTIÇİ TASARRUFLAR	865,380,795.5	18.7	927,189,916.1	19.1	7.1
Toplam Marjinal Tasarruf Eğilimi (%)	26.9		26.8		
Toplam Yatırımlar/GSMH (%)	23.9		23.9		
Tasarruflar/GSMH (%)	18.7		19.1		

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Bu hedefin gerçekleştirilmesiyle toplam yatırımların GSMH içerisindeki payı, 2008 yılında yüzde 23.9, toplam tüketim payı da yüzde 80.9 olacaktır. Dış açığın ve dolayısıyla dış tasarrufların sınırlandırılması nedeniyle, 2008 yılında toplam marjinal tasarruf eğiliminin, % 26.8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmekte; ve tasarruflardaki artışın sağlanması için de kamu tasarruflarında (açığında) % 18.2 iyileşme ve özel tasarruflarda da % 1.9 oranında artış programlanmıştır. Böylelikle toplam yurtiçi tasarruf oranı yüzde 18.7'den yüzde 19.1'e yükselmiş olacaktır.

3.3 Kaynaklar – Harcamalar Dengesi

Ekonomideki toplam kaynakları oluşturan iki temel unsur olan GSMH’da % 5’lik bir büyüme hedeflenirken Dış Açık’ta (cari işlemler dengesinde) % 1.9 oranında bir daralma hedeflenmiştir. 2007 yılı gerçekleşme tahminlerine göre GSMH’nın yüzde 5.2’sini oluşturan dış açık, 2008 yılında yüzde 4.9 düzeyine indirilecek ve toplam kaynakların GSMH oranı ise yüze 104.9 düzeyinde olacaktır (tablo 25).

Toplam tüketim harcamaları için programlanan % 4.5 oranındaki artışın, Kamu tüketiminde % 3.3 ve özel tüketimde % 5 oranlarındaki artışlarla sağlanması hedeflenmiştir (tablo 26).

Fert başına GSMH’nın reel olarak % 5 oranında artırılması hedeflenirken, fert başına tüketim artışının % 2.6 seviyesinde gerçekleşmesi yoluyla tasarrufların artması hedeflenmektedir. Kur değerlerindeki artış tahmini paralelinde Dolar bazında, fert başına GSMH’nın, cari fiyatlarla %3.1 oranında artarak 2008 yılında 13,537 \$’a ulaşması beklenmektedir.

Tablo - 25 Kaynaklar - Harcamalar Dengesi
(2007 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2007 ¹ Yılı		2008 (Hedef)		Reel Büyüme (%)
	Miktar	GSMH % 'si	Miktar	GSMH % 'si	
I. TOPLAM KAYNAKLAR	4,864,378,497.2	105.2	5,090,543,457.0	104.9	4.6
1.1. GSMH (p.f.)	4,624,378,497.2	100.0	4,855,049,457.0	100.0	5.0
GSYİH (p.f.)	4,514,785,497.1	97.6	4,740,524,772.0	97.6	5.0
Net Dış Alem Faktör Gelirleri	109,593,000.0	2.4	114,524,685.0	2.4	4.5
1.2. Dış Açık	240,000,000.0	5.2	235,494,000.0	4.9	(1.9)
2. TOPLAM YATIRIMLAR	1,105,680,795.5	23.9	1,162,683,916.1	23.9	5.2
2.1. Sabit Sermaye Yatırımları	1,045,644,371.5	22.6	1,099,457,239.4	22.6	5.1
2.1.1. Kamu	279,966,231.5	6.1	294,654,540.2	6.1	5.2
2.1.2. Özel	765,678,140.0	16.6	804,802,699.2	16.6	5.1
2.2. Stok Değişmeleri	60,036,424.0	1.3	63,226,676.7	1.3	5.3
2.2.1. Kamu	8,322,200.0	0.2	8,771,598.8	0.2	5.4
2.2.2. Özel	51,714,224.0	1.1	54,455,077.9	1.1	5.3
3. TOPLAM TÜKETİM	3,758,997,701.9	81.3	3,927,859,540.9	80.9	4.5
3.1. Kamu	1,197,884,610.6	25.9	1,237,414,802.7	25.5	3.3
3.2. Özel	2,561,113,091.3	55.4	2,690,444,738.2	55.4	5.0
4. TOPLAM YURTİÇİ TASARRUFLAR	865,380,795.3	18.7	927,189,916.1	19.1	7.1

¹ Gerçekleşme Tahmini
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 26 Tüketim Harcamaları

(2007 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2007 ¹ Yılı	2008 (Hedef)		Büyüme (%)	
		2007 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	Reel	Cari
GSMH (p.f.)	4,624,378,497.2	4,855,049,457.0	5,097,801,929.9	5.0	10.2
1.Toplam Tüketim	3,758,997,701.7	3,927,859,540.9	4,124,252,517.9	4.5	9.7
1.1. Kamu Tüketimi	1,197,884,610.6	1,237,414,802.7	1,299,285,542.8	3.3	8.5
1.2. Özel Tüketim	2,561,113,091.1	2,690,444,738.2	2,824,966,975.1	5.0	10.3
TOPLAM TÜKETİM / GSMH (%)	81.3	80.9	80.9		
FERT BAŞINA TOPLAM TÜKETİM (YTL)	14,412	14,785	15,524	2.6	7.7
FERT BAŞINA GSMH (YTL)	17,730	18,275	19,189	3.1	8.2
FERT BAŞINA GSMH (\$)	13,133		13,537		3.1

¹ Gerçekleşme Tahmini
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.4. Yatırım – Tasarruf Dengesi

2008 Program döneminde hedeflenen % 5.2 yatırım artışı, tasarrufların da aynı oranda artmasını gerektirmektedir (tablo 27). GSMH'nın % 23.9' una tekabül edecek toplam tasarrufların % 5.2 artırılması hedefinin, yurtiçi tasarruflarda % 7.1 oranındaki artışla sağlanması hedeflenmiştir. Toplam tasarruf oranındaki iyileşmenin, büyük ölçüde kamu tasarruf açığının iyileştirilmesi yoluyla sağlanması hedeflenmiştir.

Toplam yatırım artışının , sabit sermaye yatırımlarında % 5.1 ve stok değişimlerinde % 5.3 oranlarında programlanmış artışlarla sağlanması öngörülmüştür. Kamu sabit sermaye yatırımlarının toplam sabit sermaye içerisindeki payının, sosyal ve ekonomik altyapı yatırım gereklerinin karşılanabilmesi ve geleneksel kamu hizmetlerinin geliştirilmesi yönünde kullanılmak üzere, yüzde 27 oranında gerçekleşmesi hedeflenmiştir.

2008 Program döneminde kamu sektörü sabit sermaye yatırımlarının GSMH içerisindeki payı % 6.1, özel sektör yatırımları payı da %16.6 olarak hedeflenmiş, böylece toplam sabit sermaye yatırımları payının %22.6'ya ulaşması öngörülmüştür.

Tablo - 27 Yatırım - Tasarruf Dengesi

	(2007 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)				
	2007 ¹ Yılı		2008(Hedef)		Reel Büyüme %
	Değer	GSMH % 'si	Değer	GSMH % 'si	
1.TOPLAM YATIRIMLAR	1,105,680,795.5	23.9	1,162,683,916.1	23.9	5.2
1.1. Sabit Sermaye Yatırımları	1,045,644,371.5	22.6	1,099,457,239.4	22.6	5.1
1.1.1. Kamu	279,966,231.5	6.1	294,654,540.2	6.1	5.2
1.1.2. Özel	765,678,140.0	16.6	804,802,699.2	16.6	5.1
1.2. Stok Değişmeleri	60,036,424.0	1.3	63,226,676.7	1.3	5.3
1.2.1. Kamu	8,322,200.0	0.2	8,771,598.8	0.2	5.4
1.2.2. Özel	51,714,224.0	1.1	54,455,077.9	1.1	5.3
2. TOPLAM TASARRUFLAR	1,105,680,795.5	23.9	1,162,683,916.1	23.9	5.2
2.1. Yurtiçi Tasarruflar	865,380,795.5	18.7	927,189,916.1	19.1	7.1
2.1.1. Kamu	(225,834,457.3)	(4.9)	(184,684,486.7)	(3.8)	(18.2)
2.1.2. Özel	1,091,215,252.8	23.6	1,111,874,402.8	22.9	1.9
2.2. Dış Tasarruflar	240,300,000.0	5.2	235,494,000.0	4.9	(2.0)
Özel Tasarruf - Yatırım Farkı	273,822,888.8	5.9	252,616,625.7	5.2	(7.7)
Kamu Tasarruf - Yatırım Farkı	(514,122,888.8)	(11.1)	(488,110,625.7)	(10.1)	(5.1)
Toplam İç Tasarruf - Yatırım Farkı	(240,300,000.0)	(5.2)	(235,494,000.0)	(4.9)	(2.0)
Kamu Sabit Yatırım/ Toplam Sabit Yatırım (%)	26.8		26.8		
Özel Tasarruf Oranı (%)	29.9		29.2		
Kamu Tasarruf Oranı (%)	(23.2)		(17.5)		
GSMH (p.f.)	4,624,378,497.2	100.0	4,855,049,457.0	100.0	5.0

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.5 Sermaye Birikimi ve Sabit Sermaye Yatırımları

2008 Yılı Programı döneminde GSYİH'da % 5 oranında hedeflenmiş olan büyümenin gereği olarak sabit sermaye yatırımlarının, 2007 yılı fiyatlarıyla 1,099,457,239.3 YTL'si düzeyine ulaşması programlanmıştır (tablo 28).

Sabit sermaye yatırım gereğinin, % 5 olarak gerçekleşmesi hedeflenen enflasyon oranının dikkate alınmasıyla, 2008 yılı fiyatlarıyla, 1,154,430,101.3 YTL olacağı hesaplanmıştır. Sabit sermaye yatırım gereğinin sektörel dağılımı, konut gelirlerinde yüzde 22.7, sanayide yüzde 18.4, kamu kesiminde yüzde 16.7, ulaştırma-haberleşmede 12.3 serbest meslek ve hizmetlerde yüzde 10.8, ve turizmde ise yüzde 8.1 oranında gerçekleşeceği hesaplanmıştır.

Tablo - 28 2008 Yılı Sektörel Sabit Sermaye Yatırım Gereği

	(YTL)		
	2007 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	Dağılım (%)
1.TARIM	34,097,228.1	35,802,089.5	3.1
1.1.Bitkisel	15,889,391.3	16,683,860.9	1.4
1.2.Hayvancılık	16,528,519.8	17,354,945.8	1.5
1.3.Ormancılık	94,248.6	98,961.0	0.0
1.4.Su Ürünleri	1,585,068.4	1,664,321.8	0.1
2.SANAYİ	202,468,460.6	212,591,883.6	18.4
2.1.Taşocakçılığı	3,760,445.6	3,948,467.9	0.3
2.2.İmalat Sanayii	80,232,387.0	84,244,006.4	7.3
2.3.Elektrik-Su	118,475,628.0	124,399,409.4	10.8
3.İNŞAAT	32,385,759.0	34,005,047.0	2.9
4.TİCARET	129,560,347.1	136,038,364.5	11.8
4.1.Toptan ve Perakende Ticaret	40,689,398.3	42,723,868.2	3.7
4.2.Otelcilik ve Lokantacılık	88,870,948.8	93,314,496.2	8.1
5.ULAŞTIRMA - HABERLEŞME	134,896,377.9	141,641,196.8	12.3
6.MALİ MÜESSESELER	14,256,720.3	14,969,556.3	1.3
7.KONUT GELİRLERİ	249,726,806.7	262,213,147.0	22.7
8.SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	118,364,594.1	124,282,823.8	10.8
9.KAMU HİZMETLERİ	183,700,945.5	192,885,992.8	16.7
TOPLAM	1,099,457,239.3	1,154,430,101.3	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.6. Kamu Kesimi Genel Dengesi

2008 Yılı Programında, kamu kesimi dengesinde iyileştirme sağlanması amacıyla kamu gelirlerinin % 5.4 oranında artırılması hedeflenmiştir. Bu artışın vergilerde % 9, vergi dışı gelirlere %0.9 ve faktör ve fon gelirlerinde de %1 oranındaki artışlarla sağlanması programlanmıştır (tablo 29). Verginin tabana yayılması ve denetimlerin yoğunlaştırılması yoluyla dolaysız vergilerde %12.5 oranında reel artış sağlanması hedeflenmiştir. Dolaylı vergilerde, vergi dışı gelirlere ve fon gelirlerinde daha düşük artış oranları hedeflenmiş ve

böylece dolaylı vergi ile fonların fiyat artışları üzerindeki etkisinin azaltılması programlanmıştır.

3.7 Özel Kesim Genel Dengesi

2008 Yılı Programı döneminde kamu harcanabilir gelirleri artış oranının yüksek olması hedefi paralelinde özel harcanabilir gelirin % 4.1 oranıyla sınırlı artması hedeflenmiştir (tablo 30). Özel tüketim artışının % 5 oranında hedeflenmesi sonucunda, özel tüketimin GSMH'ya oranının 2008 yılında yüzde 55.4 düzeyinde tutulması hedeflenmiştir. Özel kesim tasarruflarının reel olarak % 1.9 oranındaki artışına paralel olarak yatırımların, teşviklerde öngörülen artışların da etkisiyle % 5.1 oranında artması programlanmıştır.

Tablo - 29 Kamu Kesimi Genel Dengesi

	(YTL)						
	2007 ¹ Yılı		2008 (Hedef)		Değişme		
	Cari Fiyatlarla	GSMH %si	2007 Yılı Fiyatlarıyla	GSMH %si	Cari Fiyatlarla	Reel (%)	Cari (%)
1.Kamu Gelirleri	1,853,301,037.0	40.1	1,953,630,488.6	40.2	2,051,312,013.1	5.4	10.7
1.1.Vergiler	1,025,220,064.8	22.2	1,117,530,925.9	23.0	1,173,407,472.2	9.0	14.5
1.1.1.Dolaysız Vergiler	421,573,004.1	9.1	474,269,629.6	9.8	497,983,111.1	12.5	18.1
1.1.2.Dolaylı Vergiler	603,647,060.7	13.1	643,261,296.3	13.2	675,424,361.1	6.6	11.9
1.2.Vergi Dışı Gelirler	262,219,186.4	5.7	264,579,159.1	5.4	277,808,117.0	0.9	5.9
1.3.Faktör ve Fon Gelirleri	565,861,785.8	12.2	571,520,403.7	11.8	600,096,423.8	1.0	6.1
2.Transferler	881,250,885.7	19.1	900,900,172.6	18.6	945,945,181.3	2.2	7.3
3.Kamu Harcanabilir Geliri	972,050,151.3	21.0	1,052,730,316.0	21.7	1,105,366,831.8	8.3	13.7
4.Kamu Cari Giderleri	1,197,884,610.6	25.9	1,237,414,802.7	25.5	1,299,285,542.8	3.3	8.5
5.Kamu Tasarrufu	(225,834,457.3)	(4.9)	(184,684,486.7)	(3.8)	(193,918,711.0)	(18.2)	(14.1)
6.Kamu Yatırımı	288,288,431.5	6.2	303,426,139.0	6.2	318,597,446.0	5.3	10.5
6.1.Sabit Sermaye	279,966,231.5	6.1	294,654,540.2	6.1	309,387,267.2	5.2	10.5
6.2.Stok Değişimi	8,322,200.0	0.2	8,771,598.8	0.2	9,210,178.7	5.4	10.7
7.Kamu Finansman Gereği	(514,122,888.8)	(11.1)	(488,110,625.7)	(10.1)	(512,516,157.0)	(5.1)	(0.3)

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 30 Özel Kesim Genel Dengesi

	(YTL)						
	2007 ¹ Yılı		2008 (Hedef)		Değişme		
	Cari Fiyatlarla	GSMH %si	2007 Yılı Fiyatlarıyla	GSMH %si	Cari Fiyatlarla	Reel (%)	Cari (%)
1.Özel Harcanabilir Gelir	3,652,328,343.9	79.0	3,802,319,141.0	78.3	3,992,435,098.1	4.1	9.3
2.Özel Tüketim	2,561,113,091.1	55.4	2,690,444,738.2	55.4	2,824,966,975.1	5.0	10.3
3.Özel Tasarruf	1,091,215,252.8	23.6	1,111,874,402.8	22.9	1,167,468,122.9	1.9	7.0
4.Özel Yatırım	817,392,364.0	17.7	859,257,777.1	17.7	902,220,666.0	5.1	10.4
4.1.Sabit Sermaye	765,678,140.0	16.6	804,802,699.2	16.6	845,042,834.2	5.1	10.4
4.2.Stok Değişimi	51,714,224.0	1.1	54,455,077.9	1.1	57,177,831.8	5.3	10.6
5.Kamu Kesimine İkras	273,822,888.8	5.9	252,616,625.7	5.2	265,247,457.0

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.8 Devlet Bütçe Dengesi

2008 Yılı Programı döneminde Bütçe Yerel gelirlerinin % 4.5 oranında artırılması hedeflenmiştir (tablo 31).

Bütçe yerel gelirleri içinde, vergi gelirlerinde % 10 artış programlanmış olmasına rağmen, fon gelirlerinde ve diğer gelirlerde artış hedeflenmemiştir. 2008 yılında Bütçe giderlerinin % 3.6 oranında ve %4.5 olarak öngörülen yerel gelir artış hızının gerisinde artırılması programlanmıştır. Gider artışlarında, personel giderlerinin % 2.6 oranında artırılması hedeflenirken diğer cari giderlerde %7.3 oranında azalma hedeflenmiştir.

TC'nden finanse edilen savunma giderleri GSMH'nın % 2.9'u dolaylarında programlanmıştır.

Devlet bütçesinden yapılacak yatırımların % 8.9 oranında artırılması ve yatırımların, cari fiyatlarla, 305828464.9 YTL'si düzeyine ulaşması öngörülmüştür.

Devlet Bütçesi'nde öngörülen yatırımların, reel olarak %8.9 oranında artırılmasıyla, bütçe yatırımlarının GSMH payının da yüzde 5.8'den yüzde 6'ya çıkarılması öngörülmüş ve böylelikle bütçe harcama yapısında nispi bir iyileşme hedeflenmiştir.

Tablo - 31 2008 Devlet Bütçe Dengesi

(YTL)

	2007 ¹ Yılı		2008 (Hedef)		Değişme		
	Cari	GSMH	2007 Yılı	GSMH	Cari	Reel	Cari
	Fiyatlarla	%si	Fiyatlarıyla	%si	Fiyatlarla	(%)	(%)
I. BÜTÇE GELİRLERİ	1,816,551,141.5	39.3	1,881,558,568.2	38.8	1,975,636,496.6	3.6	8.8
1.Yerel Gelirler	1,494,444,691.3	32.3	1,561,558,568.2	32.2	1,639,636,496.6	4.5	9.7
1.1.Vergi Gelirleri	970,642,896.9	21.0	1,067,932,484.6	22.0	1,121,329,108.8	10.0	15.5
1.1.1.Dolaysız Vergiler	399,993,428.2	8.6	450,950,476.1	9.3	473,497,999.9	12.7	18.4
1.1.2.Dolaylı Vergiler	570,649,468.7	12.3	616,982,008.5	12.7	647,831,108.9	8.1	13.5
1.2.Diğer Gelirler	202,219,188.4	4.4	174,566,467.6	3.6	183,294,791.0	-13.7	-9.4
1.3.Fon Gelirleri	321,582,606.0	7.0	319,059,616.0	6.6	335,012,596.8	-0.8	4.2
2. Dış Yardımlar	322,106,450.2	7.0	320,000,000.0	6.6	336,000,000.0	-0.7	4.3
2.1. Türkiye Cumhuriyeti	321,989,912.3	7.0	320,000,000.0	6.6	336,000,000.0	-0.6	4.4
2.2. Diğer	116,537.9	0.0	0.0	0.0	0.0
II.BÜTÇE GİDERLERİ	2,145,303,712.8	46.4	2,242,913,063.5	46.2	2,355,058,716.7	4.5	9.8
2.1.Cari Giderler	907,818,360.6	19.6	916,604,711.3	18.9	962,434,946.9	1.0	6.0
2.1.1.Personel Giderleri	759,498,415.9	16.4	779,140,264.7	16.0	818,097,277.9	2.6	7.7
2.1.2.Diğer Cari Giderler	148,319,944.7	3.2	137,464,446.6	2.8	144,337,668.9	-7.3	-2.7
2.2.Transferler	845,050,666.8	18.3	905,519,338.0	18.7	950,795,304.9	7.2	12.5
2.3.Savunma Giderleri	125,000,000.0	2.7	129,523,809.5	2.7	136,000,000.0	3.6	8.8
2.4.Yatırımlar	267,434,685.4	5.8	291,265,204.7	6.0	305,828,464.9	8.9	14.4
III. FİNANSMAN DENGESİ	(328,752,571.3)	(7.1)	(361,354,495.3)	(7.4)	(379,422,220.1)	9.9	15.4
IV. FİNANSMAN	328,752,571.3	7.1	361,354,495.3	7.4	379,422,220.1	9.9	15.4
1. Türkiye Cumhuriyeti Kredileri	218,552,783.5	4.7	214,285,714.3	4.4	225,000,000.0	-2.0	2.9
2. İç Borçlanma	110,199,787.8	2.4	147,068,781.0	3.0	154,422,220.1	33.5	40.1

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.9. Ödemeler Dengesi

2008 yılında, KKTC dış ticaret hacminin, 2007 yılı gerçekleşme tahminine göre, %5.6 oranında artması ve 1,534.4 milyon dolardan 1,619.6 milyon dolara yükselmesi hedeflenmiştir (tablo 32).

2008 yılında dışsatımın %5.1 oranında artarak 81.1 milyon dolardan 85.2 milyon dolara ulaşması hedeflenmiştir. Tarımda özellikle bitkisel üretimde ve sanayi üretiminde öngörülen artış, yabancı paralar karşısında değer kazanma eğiliminde olan YTL'na rağmen işgücü maliyetlerinin düşük seyri, üretim ve verimlilik artışı ve bunun yanında TC'ne ihracatımızın artırılması ve pazarlama sorunlarının giderilmesi yönünde alınan tedbirlerle yapılacak olan düzenlemeler bu hedefe ulaşabilmemizde etkili olacaktır.

Gerek yatırım ve gerekse tüketim harcamalarımızda önemli bir paya sahip olan dışalım, büyüme ve yatırım gerekleri hedefleri doğrultusunda, 2007 yılındaki 1,453.3 milyon dolardan, %5.6 oranında artışla 1,534.4 milyon dolara ulaşacaktır. Böylelikle dış ticaret açığı da %5.6'lık bir artışla 1,372.2 milyon dolar değerinden 1,449.2 milyon dolara yükselecektir.

Görünmeyen işlemler dengesinde %31.5 oranında paya sahip net turizm gelirlerinin %13.5 ve diğer görünmeyen kalemler net gelirlerinin de %3.6 oranındaki olumlu gelişmeleri sonucunda, %6.7 oranında bir iyileşme hedeflenmiştir. Böylelikle görünmeyen işlemler dengesindeki fazla 2007 yılındaki 1,194.2 milyon dolar düzeyinden 2008 yılında 1,274.8 milyon dolara yükselmiş olacaktır.

Ödemeler dengesi gelirlerinde beklenen bu gelişmeler sonucunda 2007 yılı gerçekleşme tahminlerine göre 178 milyon dolar açık veren cari işlemler dengesinin 2008 yılında %2 oranında gerileyerek 174.4 milyon dolar açık vermesi hedeflenmiştir.

Sermaye hareketleri dengesinin TC kredileri %4.8 oranında azalarak 166.7 milyon dolardan 158.7 milyon dolara düşecektir. Diğer sermaye hareketlerinin ise %3.1 oranında artış göstermesi, bunun yanında sermaye hareketleri dengesinin %0.9 oranında gerileyerek 316.7 milyon dolar iken 313.9 milyon dolar olması hedeflenmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde 2007 yılında 138.7 milyon dolar olan genel denge 2008 yılında 138.9 milyon dolar olacaktır.

Sonuç olarak rezerv hareketlerindeki artış, 2007 yılında 264 milyon dolar iken 2008 yılında %47.4 oranında azalarak 138.9 milyon dolar olacaktır.

Tablo - 32 Ödemeler Dengesi

	(Milyon \$)		
	2007 ¹	2008 Hedef	Değişim %
1. Cari İşlemler			
1.1. Dış Ticaret			
1.1.1. Dışsatım	81.1	85.2	5.1
1.1.2. Dışalım	1,453.3	1,534.4	5.6
Dış Ticaret Dengesi	-1,372.2	-1,449.2	5.6
1.2. Görünmeyen İşlemler			
1.2.1. Turizm (Net)	376.2	427.1	13.5
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	818.0	847.7	3.6
Görünmeyen İşlemler Dengesi	1,194.2	1,274.8	6.7
Cari İşlemler Dengesi	-178.0	-174.4	-2.0
2. Sermaye Hareketleri			
2.1. TC Kredileri	166.7	158.7	-4.8
2.2. Diğer Sermaye Hareketleri (Net)	150.0	154.6	3.1
Sermaye Hareketleri Dengesi	316.7	313.9	-0.9
Genel Denge	138.7	138.9	0.1
3. Rezerv Hareketleri (-Artış +Azalış)	-264.0	-138.9	-47.4
Net Hata ve Noksan	125.3	-	-
Ağ. Ort. Kur. ABD \$: YTL	1.35	1.41	5.0

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.10. İşgücü İhtiyacı

2008 Program Yılı döneminde, öngörülen GSYİH artışı ve sektörel büyüme hedeflerine paralel olarak tarım dışı sektörlerin ek işgücü talebinin 3,123 kişilik artışı gerektirdiği hesaplanmıştır (33).

Sektörel ek işgücü gereğinin, toplam tarım dışı işgücü gereği içerisindeki payı sanayide %6.5, inşaat %18.6, ticarete %13.2, turizmde %13.6, ulaştırma-haberleşmede %7.0, mali müesseselerde %3.2, serbest meslek ve hizmetlerde %28.7 ve kamu hizmetlerinde %9.2 olması hedeflenmektedir.

Tablo - 33 2008 Yılı Ek İşgücü Gereği

Sektörler	2008'de GSYİH'da Öngörülen Marjinal Artış (YTL)	2008 Yılı Ek İşgücü Gereği	(%) Dağılım
1. Sanayi	31,540,612.0	203	6.5
1.1. Taşocakçılığı	1,880,222.8	6	0.2
1.2. İmalat Sanayi	12,735,299.5	190	6.1
1.3. Elektrik - Su	16,925,089.7	7	0.2
2. İnşaat	16,192,879.5	580	18.6
3. Ticaret	44,900,455.3	837	26.8
3.1. Toptan ve Perakende Ticaret	27,126,265.5	412	13.2
3.2. Otelcilik ve Lokantacılık	17,774,189.8	425	13.6
4. Ulaştırma - Haberleşme	29,976,972.5	219	7.0
5. Mali Müesseseler	14,256,720.3	101	3.2
6. Serbest Meslek ve Hizmetler	29,591,148.5	896	28.7
7. Kamu Hizmetleri ¹	18,370,094.5	287	9.2
Toplam	184,828,882.6	3,123	100.0

¹ KİT ve Belediyeler dahil

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEKTÖREL İLKE, POLİTİKA VE ÖNLEMLER

Orta vadeli kalkınma stratejisinin temel amaçlarına ulaşılması ve hedeflerinin gerçekleştirilmesi, sektörel politika ve önlemlerinin de aynı temel amaç ve hedeflere yönlendirilmesiyle mümkün olacaktır.

Sektörel politikaların, birbiriyle çelişmemesi, uyumlu olması ve uygulamalarda tutarlılık ve tamamlanıcılık ilkelerinin gözetilmesi esastır.

1. Tarım

Fiziksel üretim, istihdam ve kırsal kalkınma üzerindeki etkileri nedeniyle Tarım sektöründe, üretim ve verimliliğin artırılması, ürün çeşitlendirmesine gidilmesi ve ürünlerin iç ve dış piyasalarda etkinlikle pazarlanması ana hedeflerdir. Tarımsal üretimin artırılmasında, iklimik koşullara bağımlı olan ürün çeşitlerinin toplam üretim içindeki payının mümkün olan en alt düzeye indirilmesi esastır. Bu bağlamda çiftçilik faaliyetlerinde ürün çeşitliliğine gidilmesi hatta bu faaliyetlere tarım dışı faaliyetlerin de eklenebilmesi yönünde yaygın bilinçlendirme ve eğitim programları uygulanacaktır.

Orta ve uzun vadede hedeflenen tarımsal üretim miktarları, üretim faktörleri kullanımını optimal seviyeye yükseltecek ve faktör verimliliğini artıracak şekilde, ana ürünler bazında belirlenmelidir. Belirlenen hedeflere ulaşılmasında üretim ve pazarlama yönünde sağlanacak destekleme politikalarının netleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca üretim süreçlerinin gıda güvenliği standartlarına uyumunu sağlayıcı kontrol ve denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu bağlamda Tarım Master Planı hazırlanmalı ve tarımda yeniden yapılanmaya yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.

Gıda güvenliği bakımından AB norm ve standartları esas alınmalı ve gerek yerel üretimde gerekse ithalden gelen tarımsal ürünlerde denetim sağlanmalıdır.

Tarımsal üretimin artırılmasında, önemli kısıt oluşturan toprak ve su kaynaklarında aşınmanın önlenmesi ve etkin kullanımın sağlanması gerekli yasal ve idari düzenlemeler düzenlemeler yapılmalıdır.

Doğrudan Gelir Desteği uygulamaları rasyonelleştirilmesi yönünde gerekli çalışmalar yapılacak ve öncelikle Çiftçi Kayıt Sistemi hayvancılık da kapsayacak biçimde genişletilecek. Tarımsal desteklerin tümü, verimliliği artırmaya dönük olarak programlanacak ve etkin olmayan destekleme yöntemlerinden zamanla vazgeçilecektir.

Tarım sektöründe gelirleri artırmak amacıyla üretim maliyetlerini düşürücü önlemler kapsamında, modern girdi kullanımı ve yeni üretim yöntemleri uygulama yönünde çiftçiler yönlendirilip desteklenecek.

Yüksek verimli ve sertifikalı tohumların kullanımı yaygınlaştırılacak ve üretim süreçlerinde toprak analizlerinin yapılması, bilinçli gübre kullanımı, uygun ekipman seçimi ve bilinçli tarımsal mücadele yapılması amacıyla yaygın bilinçlendirme ve teknik eleman desteğiyle çiftçi eğitime ağrılık verilecektir.

Süt ve et üretiminde, hayvan başına verimin artırılması gereğinden hareketle damızlık temini ve üretimine, suni tohumlamaya, pedigrili sürülerin oluşturulmasına, hayvan hastalıkları ile mücadeleye ağrılık verilerek, yetiştiricilerin bu yöndeki ihtiyaçları karşılanacaktır. Hayvancılıkta , suni ve tabii tohumlama yolu ile ışlah çalışmalarına, aşılama ve ilaçlama hizmetlerinin yaygınlaştırılması yönündeki çalışmalara ağrılık verilecektir.

Hayvancılık işletmelerinin optimal boyuta ulaştırılması ve hayvan barınaklarının modernizasyonu yönünde destek programları uygulanacak; organize hayvancılık bölgelerinin oluşumu ve altyapılarının tamamlanması çalışmaları yoğunlaştırılacak ve süt üretiminde soğuk zincir projesine katılımın yaygınlaştırılması yönünde özendirici tedbirler uygulanacak.

Devlet veteriner hizmetlerinin yaygınlaştırılarak hayvan sağlığının geliştirilmesi yönünde koruyucu önlemler artırılabacak ve denetimler yoğunlaştırılacaktır.

Karma yem üretiminin geliştirilmesi ve yem bitkileri üretimi ile kullanımının yaygınlaştırılması desteklenecektir.

Tarımsal kredilerin tahsisinde, ihracat potansiyeli ve katma değerü yüksek ürünler ile iç talebi karşılamakta yetersiz kalan ürünlerin üretimine ve üretim süreçlerinde yeni teknoloji kullanımına yönelik kredi taleplerine öncelik verilecek ve desteklenecektir.

Tarım sektörüne yönelik hizmetlerin etkinleştirilmesi, tarımsal üretimle ilgili hedef ve politikaların sağlıklı belirlenmesi amacıyla tarımsal istatistikler geliştirilmesine ve bilimsel Araştırma – Geliştirme hizmetlerine ağırlık verilecektir. Uzaktan algılama sistemlerinin tarımda kullanılması yaygınlaştırılacaktır.

Kıt kaynaklarımızdan olan orman alanlarının korunmasına özen gösterilecek; bozuk koru alanlarının yenilenmesi ve yeni orman alanları yaratılması yönünde ağaçlandırma faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Böylelikle ülkenin toprak, iklim ve su rejimi arasındaki doğal dengenin korunup geliştirilmesi ve toprak erozyonun önlenmesi sağlanacaktır.

Su ürünleri sektörünün gelişmesine yönelik, politikaların saptanması ve programlar hazırlanması amacıyla bakanlıkta kurulmuş olan birim etkinleştirilecek; ve çevre koruma ilke ve prensipleriyle uyumlu projelerin hayata geçirilmesi desteklenecektir.

2. Sanayi

Sanayi üretiminde, katma değeri yüksek mal üretiminin artırılması ve ihracata dönük bir yapının oluşturulması temel amaçtır. Yeni teknoloji kullanımının yaygınlaştırılmasına, geleneksel üretim yöntemlerinin terk edilmesine ve rekabet koşullarının geliştirilmesine yönelik politikalar uygulanacaktır.

İhracat yapan veya yapma potansiyeli olan, yeni teknoloji kullanan, istihdam yaratan, büyüme eğiliminde olan, rekabet gücü olan KOBİ'ler desteklenecek ve uygun koşullu kredi kullanım olanakları geliştirilecek. Katma değeri yüksek ürünlerin ihracatının artırılması teşvik edilecek ve bu amaçla dış pazarlardaki tanıtım faaliyetlerine destek sağlanacaktır.

Sanayi sektörünün tüketici güvenliği ve hijyen koşullara uyumlu üretim yöntemleriyle yeni teknolojiler kullanan, uluslararası standartlara uygun, dış piyasalarda kalite ve fiyat açısından rekabet edebilen mamüller üreten bir yapıya ulaştırılması temel ilkedir. Sektördeki yatırım ve girdi maliyetlerinin rekabet edebilir düzeylere indirilebilmesi yönündeki teşvik ve düzenlemeler etkinleştirilecek.

KKTC’nde mevcut Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayi Sitelerindeki altyapı sorunlarının ivedilikle çözümlenmesi sağlanacak ve Sanayi Bölgeleri ile Sanayi Sitelerinin kapasite artırımı ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılıp sonuçlandırılacak, ayrıca bu bölgelerin yönetimi etkinleştirilecektir. KKTC’de mevcut OSB ve KSS’lerinde kümelenme politikaları geliştirecek ve sözkonusu bölgelerde işletmeler arası işbirliği ve kümelenme faaliyetleri desteklenecektir.

Çoğunlukla mikro, küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ’lerin) oluşturduğu sanayi sektörünün geliştirilmesine yönelik olarak, eğitim ve teknik destek hizmetlerinin geliştirilmesi, Araştırma-Geliştirme (AR-GE) faaliyetlerinin artırılması, standartlaşma ve markalaşma çalışmalarının yaygınlaştırılması, işgücü verimliliğinin artırılması, otomasyon ve modern iletişim yöntemleri kullanımının yaygınlaştırılması; ve AR-GE faaliyetlerinden optimum faydanın sağlanabilmesi yönünde Üniversiteler ile Sanayi sektörü işbirliğinin geliştirilerek sürdürülmesi desteklenecektir.

Destek politikaları uygulanırken bölgesel gelişmeye katkı sağlanmasına ve çevrenin korunmasına özel önem verilecektir.

Teknoloji kullanımının, rekabet gücünün gelişmesinde belirleyici unsur olması gözönüne alınarak, yeni teknolojilerin ülkemizdeki kullanım kapasitelerinin geliştirilmesi yönünde, teknolojiye yatırımla insan gücü eğitimini bütünlüklü bir yaklaşımla ele alan politikaların oluşturulmasına ve uygulamaların da bu yönde olmasına önem verilecektir.

Tarımsal sanayinin geliştirilmesi, mevcut tesislerin yeni teknoloji kullanarak daha verimli hale getirilmesi desteklenecek, ayrıca turizm sektörünün gereksinim duyduğu ürünleri üretebilen sanayi dallarının gelişmesi teşviklenecektir.

Gerek ithal ürünlerle ve gerekse yurtiçindeki üreticiler arasında haksız rekabetin önlenmesi yönündeki yasal düzenlemelere öncelik verilecektir. Sektörü olumsuz yönde etkileyen ulaşım sorunlarının aşılması amacıyla başlatılan maliyet düşürücü girişimler sürdürülürken geliştirilmesi sağlanacaktır.

Üretimin artırılması yönündeki çabalara destek olarak, dış ülkelerdeki pazar paylarının artırılması amacıyla , girişimci-devlet işbirliği etkinleştirilerek sürdürülecek, ayrıca ülkesel marka yaratma gayretleri desteklenecektir.

Enerji ve su alt yapı çalışmalarına yönelik olarak hazırlanan projelerin, ülke kalkınmasında yaşamsal önem arzemesi nedeniyle, yatırıma dönüşmesine öncelik verilecek. Enerji ve su kullanımında mevcut fiyatlandırma, yöntem ve uygulamalar, tasarrufu özendirici biçimde yeniden ele alınacak ve gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu bağlamda, ekonomik büyüme hızımızın önünde ciddi bir tehdit oluşturan su sorununun çözümüne katkı sağlamak üzere atık suların yeniden kullanıma kazandırılması yönündeki yatırımlara öncelik verilecektir. Ayrıca yeraltı su kaynaklarının yükünü azaltmak amacıyla deniz suyunun arıtılarak kullanılması yönünde atılan adımlar, çevre koruma ilkeleriyle standartlarını gözeterek teknik koşullara uyulması kaydıyla, genişletilerek bölgeler bazında yaygınlaştırılacaktır. Böylece ülkemizde varolan su sorununun aşılmasına destek sağlanması yanında, küresel ısınmadan dolayı doğabilecek su problemlerine karşın da tedbir alma yönüne gidilecektir.

Alternatif enerji politikalarının geliştirilmesi çalışmalarına hız verilecek ve bu yönde oluşturulan projeler teşviklendirilecektir.

Hızlı yapılaşmanın sonucu olarak, hızla artan taşocakçılığı işletmeciliğinde, doğal çevreyi koruma gereklerinin ön plana çıkarılması suretiyle, denetlenmesi ve bu alanda çevre dostu teknolojileri kullanımının zorunluluk haline getirilmesi sağlanacaktır. Alternatif inşaat malzemelerinin kullanımı teşvik edilecektir.

Sanayi sektörü ile ilgili bilgilerin kayıtlarının tutulacağı, ilgili kurumlardaki mevcut veri kaynakları kullanılarak ve gerekli ilave verilen toplanarak, ürün, sektör ve bölgeler bazında, kapasite, üretim, dış ticaret, elektrik tüketimi, istihdam bilgilerinin düzenli istatistikler şeklinde sunulmasını sağlayacak bir bilgi sisteminin kurulması gereği vardır. Bu amaçla sanayi üretimi bilgi sistemi oluşturulması yönünde çalışma başlatılacaktır.

3. İnşaat

KKTC'nin depremsellik çalışmasının yapılabilmesi amacıyla, yapılan her türlü inşaat zemininin jeolojik olarak incelenmesine imkan yaratacak (depremsellik ve heyelan durumu, suyun drenajı, tabakaların geçirgenliği v.b) gerekli teknik donanım sağlanacaktır. Yapılaşmaya müsait olmayan alanların önceden belirlenerek, depremsellik haritasının oluşturulması ve doğal afetlerle ilgili mevzuatın iyileştirilmesi çalışmaları yapılacaktır.

KKTC'de üretilen inşaat malzemesi ürünlerinde uluslararası standartlara uygunluk koşulu getirilmeli ve her türlü yapı malzemesi kullanımının denetlenmesi sağlanmalıdır. Yerel inşaat malzemesi üretimi ve kullanılması desteklenecektir. Gerek KKTC'de üretilen ve gerekse çeşitli ülkelerden ithal edilen inşaat malzemelerinde, düzenli kalite kontrolü yapacak ve standardizasyonu gerçekleştirecek sistem kurulacaktır.

İnşaat yapım aşamalarında, işçi sağlığı ve işgüvenliği sağlanması yönünde gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca inşaat sektörüne vasıflı eleman ve sanatkar yetiştirmek için, inşaat alanındaki mesleki-teknik eğitime önem verilecek ve sektörde halen hizmet verenlerin sınıflandırılıp karnelendirilmesi veya hizmetiçi eğitime tabi tutulması sağlanacaktır.

Kaçak ve kayıtsız müteahhitlerin kayıt altına alınması amacıyla İnşaat Encümeninin denetimlerini daha sağlıklı yapabilmesi için yasal mevzuat altyapısı geliştirilecek ve yaptırım gücü artırılabilecektir. İnşaat Müteahhitliğiyle ilgili kriter, standart ve uygulanacak yaptırımlar konusunda mevzuat ve yasal düzenlemelerin yapılabilmesi için ilgili kurum, kuruluşlar ve meslek örgütleri ile birlikte gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Kamu ve özel sektöre ait inşaat yatırımları ve yapılaşma etkinlikleri, çevrenin korunması ilkeleriyle ve imar kurallarına uyumlu bir şekilde gerçekleştirilecek, izinsiz yapılaşma önlenecek ve yapı güvenliği geliştirilecektir. Bu çerçevede inşaat izin prosedürlerinin kısaltılması, izinsiz inşaatlara cezai yaptırımlar uygulanmasına yönelik denetimler etkinleştirilecek ve kamuya ait inşaatların da izinlendirilmesi ilke haline getirilecektir.

Modern inşaat teknolojileri kullanımları yaygınlaştırılarak, binaların bakım-onarım maliyetleri düşürülecek; ayrıca inşaatlarda izolasyon konusuna önem verilerek, ısıtma ve soğutmada enerji tasarrufu sağlanacaktır.

Ülkemizde konut ihtiyacının, konut alanlarının ve konut politikalarının belirlenmesi gerekmektedir. Belirlenecek konut politikaları, Ülkesel Fiziki Plan ve, kentsel/bölgesel planlarla uyum içinde yürütülecektir. Konut politikaları, konut ihtiyacını karşılarken konut çevresi ve yaşayanların sosyo-ekonomik sorunlarının çözümlenmesini de kapsayacak düzeye getirilecektir.

4. Ticaret

Ülkemiz dış ticaret rejiminin, dünyada, çevre ülkelerde ve adamızda değişen ve gelişen siyasi ve ekonomik konjonktüre paralel olarak yeniden gözden geçirilmesi, AB mevzuatına uyumlaştırılması esastır.

KKTC'ni olumsuz yönde etkilemekte olan izolasyonların kaldırılmasına yönelik çalışma ve girişimler sürdürülecektir. Ülkemiz ticaretine olumlu yönde katkılar koyacağı düşünülerek hazırlanan Yeşil Hat Tüzüğü'nün kapsam olarak geliştirilmesi ve çok daha etkin bir uygulamanın sağlanması yönündeki girişim ve çalışmalar sürdürülürken, doğrudan ticaretin geliştirilmesi yönünde gayret sarfedilecektir.

Dış ticaret açığımızın azaltılması amacıyla, ihracata yönelik mal ve hizmet üretimleri ile girişimcilerin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri desteklenecektir. İthalatta haksız rekabet ortamının yaratılmaması ve dumping uygulamalarının önlenmesi ve tüketici haklarının korunmasında Avrupa Birliği normlarının uygulanması sağlanacaktır.

Yakın perspektifimizdeki çözüm ve AB üyeliği de dikkate alınarak ülkemizin komşuları ve diğer ülkelerle rekabet koşullarının geliştirilmesi için üretim ihracat ve ithalatta kalite ve standartlaşma zorunlu hale getirilecek ve işletmelerin bu sürece uyumu için gerekli düzenlemeler yapılarak desteklenmeleri sağlanacaktır.

Dış ticaret faaliyetlerinde bulunan girişimcilere gümrük kapılarında daha iyi hizmet verilebilmesi ve dış ticaret istatistiklerinin daha sağlıklı derlenebilmesi amacıyla, gümrüklerde otomasyon ve modernizasyon çalışmaları hızlandırılacaktır.

5. Turizm

Sürdürülebilir turizm gelişmesini sağlayan, KKTC'nin kendine özgü koşullarını ve bölgesel farklılıklarını dikkate alan, tarihi mirasa ve kültürel dokuya duyarlı, turizmde ürün çeşitliliğine gidilmesine olanak veren, turizmin önceliklerini belirleyen, yerel envanterin yapılmasını sağlayan ve değerlendiren, kalite anlayışını benimseyen, sürekliliğini sağlayan ve rekabet üstünlüğüne dayalı, KKTC Turizm Gelişim(Master) Planı'nın ivedilikle tamamlanarak hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

Turizm yatırım stratejisi ve bölgesel taşıma kapasitelerinin hazırlanarak, bunlara uygun olarak yapılacak kısa, orta ve uzun dönemli aksiyon planlarına dayalı yatırımlar desteklenecektir. Bu doğrultuda turizmin yoğun olduğu bölgelerde yeni yatırımlar sınırlandırılacak ve mevcut tesislerin iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Yarım kalmış veya inşaatı ağır ilerleyen turizm yatırımlarının tamamlanarak işletmeye açılması sağlanacak ve bu bölgelerde altyapı eksikliklerinin giderilmesi için çalışmalar yapılacaktır.

Turizm sektörü ile ilgili uygulamalar, AB perspektifinde, sektöre hizmet eden meslek kuruluşları ve birlikleriyle koordinasyon içinde yürütülecektir.

Turizm sektöründe yaşanan kalifiye eleman eksikliğini giderecek ve AB standardında hizmet sunumunu sağlayacak bir turizm eğitim sistemi geliştirilecektir. Turizm sektöründe çalışanların yaygın bir eğitimden geçirilmesiyle sektörün hizmet kalitesi yükseltirken istihdam politikamıza yeni bir açılım getirilmesi sağlanacaktır.

Tarihi ve doğal çevrenin korunması, çevre kirliliği, özel koruma bölgeleri, milli parklar ve orman bölgelerinin her türlü yatırım alanı dışında bırakılması gibi hayati konularda spesifik politikaların geliştirilerek turizm yapılaşmasında ve yatırımların yönlendirilmesinde doğal

çevrenin korunmasına özel önem verilecektir. Turizm sektörünün hem kaynağı ve hem de sınırı olan çevrenin korunması ve geliştirilmesi için turizm-çevre ilişkilerinin yasal ve yönetsel bazda düzenlenmesine yönelik gerekli çalışmalar yapılacak ve uygulamanın bu yönde olması sağlanacaktır. Doğal kaynakların kullanımında geriye dönüşün olmadığı bilincini topluma benimsetecek çalışmalar yapılacaktır.

Turizm sektöründe doluluk oranının artırılması amacı ile tanıtma ve pazarlamaya önem verilecektir. Bunun için, hedef ülkelerde irtibat ve tanıtım büroları açılıp, alternatif pazarlar genişletilecek ve uluslararası turizm fuarlarına etkin ve sonuç alıcı temsiliyetle katılım sağlanarak turizm sezonunun tüm yıla yayılması, hedef kitlelerin genişletilmesi ve hizmetin çeşitlendirilmesi desteklenecektir.

Turizme yönelik pazarlama faaliyetlerinde elektronik enformasyon teknolojilerinden yararlanılacak, bu amaçla turizm pazarlamasında rekabet gücü ve verimliliği artırıcı iletişim sistemlerinin sektörde yaygın kullanımı sağlanacaktır.

Turistik faaliyetlerin 12 aya yayılmasına imkan sağlayan inanç, kültür, kongre, agro, eko, spor, sağlık gibi özel ilgi turizm türleri teşviklendirilecektir. Ayrıca bu kapsamda el sanatları ve geleneksel köy üretimleri desteklenerek köylerin turizme hazır hale getirilmesi sağlanarak turizm faaliyetlerinin yaratacağı katma değer artırılabilecektir.

Turist sayısının ve turist başına yapılan harcamanın artırılması, yüksek gelir gruplarının ülkemize çekilmesi ve yıl boyunca talep yaratılması ve iç-dış talebin bölgelere ve ürünlere dengeli dağıtılması sağlanacaktır.

Ülke turizminin gelişimini sınırlayan hava ve deniz ulaşımının iyileştirilmesi sağlanarak, geleneksel ve hedef pazarlarla, KKTC arasındaki hava ve deniz ulaşımının kolaylaştırılması, ucuzlatılması ve ulaşım kalitesinin artırılması için gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Türkiye ve Avrupa ülkelerinden hava ve deniz yolu ile turist taşımacılığını hedefleyen yeni girişimler, belirlenecek normlara uyulması koşulu ile desteklenecektir.

Türkiye ile var olan turizm aktivitelerini geliştirmek ve iki ülke arasındaki mevcut işbirliği ve anlayış birlikteliğinin geliştirilmesine katkı yapmak amacıyla KTHY ve yerel seyahat

acenteleri ile işbirliği içinde Türkiye’de yeni meydanlara uçuşlar düzenlenecek, tanıtma ve pazarlama faaliyetleri artırılarak desteklenecektir.

Turizm sektöründe gereksinim duyulan yeni yasalar ve yasal değişiklikler yapılarak sektörün daha etkin bir şekilde çalışması ve denetlenmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda kumarhanelerle ilgili yasalar da yeniden düzenlenip, uygulamalar denetlenecektir.

Turizm yönetiminin özerk bir yapı içinde sürdürülmesine olanak verecek bir organizasyon planı yapılarak KKTC Turizm Örgütü’nün oluşturulması için gerekli yasa çalışmalarının tamamlanmasına çalışılacaktır.

Küresel ısınmanın ülkemiz turizmi üzerinde oluşabilecek olumsuz etkilerini azaltacak çözüm yöntemleri araştırılıp uygulanacaktır. Bu kapsamda yeni yatırımlara ilişkin kararlarda su kaynakları ve su sağlama olanakları gözönüne alınacaktır.

Çevrenin turizm ile ilişkisi gözönüne alınarak ülkesel ve bölgesel fiziki gelişme planları hazırlanacaktır. Ayrıca, kıyı yönetim planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

Sürdürülebilir bir turizm modelinin oluşturulabilmesinde ve ülke turizminin pazarlanmasında önemli bir sembol olan ve gerekli standartları taşıyan nitelikli plaj ve marinalara verilen mavi bayrak uluslararası çevre ödülünü ülkemizde de uygulanabilmesi için gereken çalışmalar yapılacaktır.

6. Ulaştırma-Haberleşme

Ulaştırma sektöründeki temel amaç; yaşam koşullarının gereksinimlerine karşılık verebilen, çağdaş teknoloji ve uluslararası kurallara uyumlu, çevreye duyarlı, ekonomik ve güvenli taşımacılığın yapılabileceği bir ulaşım alt yapısının oluşturulmasıdır.

Dış dünya ile fiili temas ve sanal düzeyde iletişimimizi sağlayan bu sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitenin en etkin şekilde kullanılması ve hizmet kalitesi, güvenliği ve standardının yükseltilmesi temel ilkedir. Bu bağlamda kapasite artırımı yönünde yeni

teknoloji yatırımları ile standartların ve güvenliğin yükseltilerek hizmet kalitesinin iyileştirilmesi yönündeki yatırımlar desteklenecektir.

Trafik kazalarının en aza indirilmesine de hizmet edecek olan karayolları ağının iyileştirilmesi ve sinyalizasyonun etkinleştirilmesi çalışmaları yoğunlaştırılacaktır. Yolların teknik standartları ile yol işaret ve tabelaları AB standartlarına uyumlaştırılacak ve öncelikle kavşakların aydınlatma işlemi tamamlanacaktır. Şehir içi ve şehirler arasında toplu taşımacılığı geliştirecek ve yolcu güvenliğini artıracak düzenlemeler uygulamaya konulacak, taşıt güvenliği standartları geliştirilerek düzenli denetlenecektir.

Karayolu ulaşımına yoğunlaşan talep nedeniyle artan trafik kazalarındaki ölüm ve yaralanmaların en aza indirilebilmesi için karayolları fiziki ve geometrik standartlarının en elverişli şekilde korunması ve iyileştirilmesi, mevcut yolların rutin bakımlarının aksatılmadan yapılması ve sinyalizasyon ile denetimlerin etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

Trafik denetimlerinde, sabit ve mobil radarlar, alkol metreler, bütün karayolları sathında kurulmaya başlanan kamera sistemleri ve benzeri modern elektronik araç-gereç ve sistemlerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır. 150 digital hız tespit kamera projesinin hedeflenen sürede kurulumunun ve işletmesinin tamamlanması sağlanacaktır.

Ercan Havaalanı bütün birimleriyle, uluslararası direkt uçuşlara hazır hale getirilecektir. Geçitkale Havaalanı da sivil havacılık faaliyetlerinin bir parçası olarak aktif hale getirilmesi sağlanacaktır. Bu havaalanını aktif hale getirmek için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapıp uluslararası şirketlerin burada bakım onarım, kargo ve benzeri faaliyetler yapmaları özendirilecektir. Ercan Havalimanı'nın otomasyona geçmesini sağlamak amacıyla ihtiyaç duyulan teknik yatırımlar gerçekleştirilecek ve alan güvenliğinin sağlanması için önlemler alınacaktır.

Limanlarımızın iyileştirilmesi, güvenlik ve hizmet standartlarının yükseltilmesi amacıyla, araç-gereç eksikliğini giderilmesi çalışmalarına devam edilecek, liman kapasiteleri yükseltilecektir. Öncelikle Gazimağusa Limanının AB normlarına uygun bir liman haline getirilerek dünya standartlarında hizmet sunan bir liman olması sağlanacaktır. Deniz taşımacılığında KKTC bandıralı gemilerin toplam yük ve yolcu taşımacılığı içerisindeki payının artırılması yönünde politikalar geliştirilecektir.

Haberleşme hizmetleri, çeşitlenen ve hızla artan ihtiyaçlara kesintisiz ve güvenli bir şekilde cevap verebilecek kapasite ve kaliteye ulaştırılması ana hedeftir. Telekom altyapısı yetersiz kalmış olan şehir merkezleri ve yeni yerleşim birimlerinin telefon ihtiyaçlarını karşılamak için, gerekli altyapı yatırımları yerel ve dış kaynak olanakları değerlendirilerek sonuçlandırılacaktır. Bu yatırımların gerçekleştirilmesiyle birlikte e-devletin omurgası oluşturulacak böylece e-devlet projesinin altyapısı tamamlanmış olacaktır.

Telekomünikasyon alanında AB müktesebatına uygun yasal düzenlemeler yapılacak böylece iletişim alanındaki yeni teknolojilerin kullanımı, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve yönetimi yasal zemine kavuşturulacaktır.

Posta hizmetleri sürat, kalite, güvenilirlik ve erişilebilirlik esasları çerçevesinde yeniden yapılandırılacaktır.

Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin hızlandırılması amacıyla, bilgi ve iletişim teknolojilerinin altyapısı geliştirilecek ve internet kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Kamu ve özel radyo ve televizyon kanallarının güçlendirilmesi ve dünya çapında izlenebilirliğinin sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

7. Eğitim

Özgürlük, demokrasi, barış, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğüne inanan, düşünme algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, bilgiyi yaratıcı bir şekilde kullanabilen, bilgisayar teknolojisini kullanabilen, kendini tanımakta ve açıklamaktan korkmayan, bilgiye nasıl ulaşılabileceğini bilen, tasarlayıp yaratabilen; çalışacağı alanda donanımlı, değişime açık olan, sorgulayan, düşüncesini özgürce söyleyen, çalışkan, yardımlaşmayı benimseyen ve işbirliği yapan, çevre bilinci gelişmiş, uzlaşım kültürüne sahip, Türkiye ve diğer komşu ülke bireyleriyle iyi ilişkiler kuran, Atatürkçü, barışçı, yenilikçi, çağdaş, laik düşünce ve devrimlerini benimseyen ulusal kültürel, sanatsal ve çağcıl kimliklerinin farkına varan, Kıbrıs'ı yurt olarak bilen, empati duygusu gelişmiş, her türlü kültürel farklılıklara insan

değerini öne çıkararak yaklaşan, insana, insan haklarına saygılı, doğayı ve çevresini koruyan ve seven bireysel ve toplumsal haklarını korumasını bilen barışçı yurttaşlar yetiştirilecektir.

Kıbrıs Türk toplumunun bilgi çağında diğer toplumlar arasındaki yerini alması, Kıbrıs Türk toplumunun sosyal, kültürel, ekonomik alanda gelişmesi, eğitimde fırsat eşitliği, yaşam boyu değişime açık, öğrenci merkezli eğitim sistemi yeniden yapılandırılacak ve ortalama eğitim süreleri AB normları düzeyine ulaştırılacaktır.

Yalnızca eğitimde bir kademe değil ülke ekonomisinin gelişmesinde bir sektör olan ve dış ödemeler dengemize ciddi katkılar yapan Yükseköğretimde, kalitenin geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması esas alınacak, bu yönde yasal ve idari düzenlemeler yürürlüğe girecektir. Yüksek öğretim kurumlarına araştırma-geliştirme yapmaları ve AB kriterleri doğrultusunda kendilerini geliştirmeleri yönünde destek verilecektir.

Orta eğitimde, mesleki-teknik öğretime ağırlık verilecek ve bunu teşvik edecek uygulama ve yönlendirme etkinlikleriyle bu alandaki okullaşma oranı yükseltilecektir. Böylece ekonomik ve sosyal yaşamımızın bu alanda ihtiyaç duyduğu insan gücü öncelikle yetiştirilecektir. Öğrencilere gördükleri eğitimle ilgili olarak verilecek diploma/belge, iş bulmada öncülük taşıması için gerekli tedbirler alınacaktır.

İnsan varlığına yapılan yatırımın en değerli, toplumu çağdaşlaştırıcı ve yüceltici bir yatırım olduğunun bilinci ve inancı ile yıllık bütçelerimizde eğitime ayrılan pay, çağdaş ülkelerdeki oran düzeyine kademeli olarak yükseltilecek ve bireylerin çağdaş eğitim olanakları ile eğitilmelerine özen gösterilecektir. Okullardaki öğretmen-öğrenci motivasyonu artırılarak ölçme ve değerlendirme hizmetlerinin geliştirilmesiyle, verimlilik yükseltilecektir.

Ailelerin Eğitimdeki gücünü ve sorumluluklarını artıracak okul ve aileler arasındaki ilişkiler geliştirilecek, öğrencilere Eğitim ve Öğrenme kültürünün aileler tarafından da verilmesi sağlanacak, yaygın eğitime gereken önem verilecektir. Bu amaçla, çağdaşlaşmak ve çağın büyük yarışından kopmamak için, eğitim reformuyla eğitimi yaygınlaştıracak bir sistem kurulacak; eğitimi sadece okullarla sınırlı tutmayacak, ülkenin her sahasında insan kalitesini, niteliklerini ve kapasitesini yükseltecek yaygın eğitim yaşama geçirilecektir. Eğitimde yaşam boyu eğitim hedef olacaktır.

Yeni okul binalarının ve öğretmen lojmanlarının yapım, bakım ve onarımı gerçekleştirilirken tüm eğitim kurumlarına çağdaş eğitimin gerektirdiği araç, gereç ve donanımın sağlanarak, okullarda daha modern ve rahat bir yapıya kavuşturulması için gerekli önlemler alınacaktır.

Gerçekleşmekte olan eğitim reformu kapsamında öğretmenlerin çalışma koşulları ile sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesi ve okulların her türlü donanımlarının geliştirilmesi de gözetilerek okul aile birlikleri ve öğretmen sendikalarıyla uzlaşarak, gerekli altyapıyı da hazırlamak suretiyle tam gün eğitime, öncelikle pilot okullarından başlayarak uygulanması yaygınlaştırılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı, çağdaş eğitim ilkelerine uygun politikalar oluşturan, genel eğitim planlamasını yapan ve eğitimin bu çerçevede yapılmasını denetleyen bir yapıya kavuşturulacaktır.

Özürlü çocukların eğitimine özel bir önem verilerek çağdaş özel eğitim programları uygulanacaktır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için okul öncesi, temel ve orta eğitim kurumları içinde özel eğitim verecek özellikli derslikler ve özel okullar açılacaktır. Bu derslik ve okullarda, konularında özel olarak eğitilmiş uzman ve personelin istihdamına ve bu alanda görev yapacak öğretmenlerin eğitimlerine, özürülülerin eğitimine ve eğitim yolu ile kişilik ve yeteneklerini geliştirmelerine özen gösterilecektir.

Daha yaygın ve daha güçlü bir eğitime hazırlık için okul öncesi eğitimin iki yıla çıkarılması amacıyla bir program uygulamaya konacaktır. Eğitimin her kademesindeki okullarda yeni derslikler açılarak ve sınıflardaki öğrenci sayısı çağdaş düzeye çekilecektir.

İş hayatının mevcut ve beklenen ihtiyaçlarının karşılanması için iş dünyası, eğitim kurumları ve ilgili örgütlerle işbirliği yapılmasına devam edilecektir.

8. Kültür

Kıbrıs Türk Kültürü'nün yozlaşmadan benimsenip korunması ve Türkiye ile KKTC arasında eğitim, bilim ve kültür-sanat alanında varolan işbirliğinin daha da güçlendirilmek suretiyle devamına önem verilecektir.

Telif haklarının geliştirilmesi ve yerleştirilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılacak ve toplumsal bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Milli kültürümüzün araştırılması, kültür değerlerimizin ortaya çıkarılması, öz değerlerimizle geliştirilerek yaygınlaştırılması, zenginleştirilmesi, tanıtılması, dünya kültürü ile etkileşiminin geliştirilmesi ve çağdaş bir düzeye yükseltilmesi hedef alınmıştır. Kültür Sanat Kurultayı sonunda ortaya çıkan sonuçlar yol gösterici olarak ele alınacak, bu Kurultay sonrası oluşturulan ilkelerin yaşama geçirilmesi için gayret sarfedilecektir.

Kültürel varlıklarımızın korunması, bakım-onarım ve restorasyon çalışmaları hızlandırılacak ve ekonomik bir şekilde işletilmeleri sağlanacaktır. Yabancılar yanında kendi insanımıza da kültürel varlıklarımızı tanıtıcı özel düzenlemeler gerçekleştirilecek ve bu amaca dönük olarak yayın ve gezi faaliyetleri programlanacaktır.

Milli Arşiv malzemelerinin uygun koşullarda ve yerlerde muhafaza edilmesi yönünde gerekli tedbirler alınacaktır. Belge ulaşımında hızı sağlamak ve dünya ile bütünleşebilmek için 12/2006 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Yasası çerçevesindeki mevzuat çalışmaları tamamlanarak, e-arşiv, e-belge, e-form ve e-mail standartlarının ülkemiz koşullarında oluşturulması sağlanacaktır.

Tüm fikir ürünleri için gelecek nesillere aktarılabilmesi için 32/2000 sayılı Düşünce ve Sanat Ürünlerini Derleme Yasasının eksiksiz olarak uygulanması sağlanacak ve ülkemiz sanatçılarının ülke içi ve ülke dışında tanıtılması sağlanacaktır.

Milli Kütüphane ve Halk Kütüphanelerimizin etkin ve eksiksiz hizmet sunumunu sağlayabilmek için bu kurumların personel ihtiyacı giderilecek; ve kütüphanelerin günümüz ihtiyaçlarına uygun teknik donanım ve altyapıya kavuşturulmaları sağlanarak özellikle kırsal bölgelerdeki kütüphane hizmetlerine özel önem verilecektir.

Folklor alanı ile ilgili sorunları bilimsel olarak inceleyecek Kıbrıs Türk Folklor Kurumu oluşturulması yönünde çalışmalar yapılacaktır

9. Gençlik

Gençliğin en önemli sorunlardan biri olan işsizliğin azaltılmasında, gençliğin meslek seçimi yönünde bilinçlendirilmesi ve temel eğitimleri sırasında beceri alanları doğrultusunda meslek eğitimine özendirilmesi ve yönlendirilmesi esas olacaktır.

Mesleki yönlendirmenin yalnızca örgün eğitim kurumları aracılığıyla değil, yaygın kursların düzenlenmesiyle meslek edindirme ve girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi sağlanacak ve bu amaçla mevcut meslek liselerinin kurulu kapasitelerinden yararlanılacaktır. Gençlere yönelik meslek ve beceri kazandırma kursları ile pratik lisan öğretimi alanında özel programlar uygulanacak ve uygun olan hedeflere yönelmelerinde onlara her türlü danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulacaktır. Gençlerin iyi şekilde gelişmelerini sağlamak üzere okul içi ve okul dışı fikir, kültür, sanat, spor, izcilik ve boş zamanları değerlendirme faaliyetleri teşvik edilecektir.

Kıbrıs Türk gençliğinin kendi öz kültür yapısını koruyacak kültür, sanat ve spor alanında yurtiçinde ve yurtdışında çağdaşları ile temaslarının ve iletişimlerinin artırılması yönünde olanaklar yaratılacaktır. Engelli gençlerin de sosyal, kültürel ve sportif yaşam içinde hak ettikleri yeri alabilmelerine yönelik olarak her türlü tedbir alınacak ve bu bağlamda engelli gençlerin üretime yönlendirilebilmeleri ve rehabilitasyonları konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Suçta itilen çocuk ve gençlerimizin topluma tekrar kazandırılabilmesi ve çocuk-genç yaşta işlenen suçların önüne geçilebilmesi için gereken sosyal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programlanırken suç işlemeyi önleyici eğitim etkinlikleri de düzenlenecek ve özellikle madde bağımlılığının yaygınlaşmasını önlemek ve halen kullananları tedavi etmek yönünde gerekli tüm düzenlemeler yapılacaktır.

Avrupa Birliğinde değişik kültür, ulus ve inançlardan gelen gençlerin birbirlerini tanımları ve kaynaşmaları için uygulanan programların ülkemizde de gerçekleşmesi olanakları yaratılacak; ülkemizdeki gençlik kampları sayısı ve etkinlikleri bakımından geliştirilecektir.

10. Spor

Spor konusunda temel ilke ve politikalar kitle sporu teşvik edilmesi, elit sporun kendi amaçları doğrultusunda desteklenmesi ve sporun geliştirilmesi amacıyla kaliteli sporcu, teknik adam, idareci ve yönetici yetiştirilmesine özen gösterilerek, sportif tesislerin uluslararası standartlara yükseltilmesi yanında ilk, orta eğitim ve üniversitelerdeki spor faaliyetlerinin çeşitlendirilerek yaygınlaştırılması ve Spor Federasyonlarının, uluslararası standartlara uygun bir yapıya kavuşturulmasıdır.

Milli Olimpiyat Komitesi ve Spor Federasyonları ile işbirliği içerisinde, Kıbrıs Türk Sporcusunun önüne konan ve sporun ruhuna yakışmayan izolasyonların kaldırılması yönündeki çalışmalar yoğunlaştırılarak sürdürülecek ve gerek ikili gerekse çoklu sportif etkinliklerin özel sektörün spora katkı ve/veya tesis yapımını teşvik edecek düzenlemeler yapılacaktır.

Özel sektörün spora katkı ve/veya tesis yapmasını teşvik edecek düzenlemeler yapılacaktır.

Engellilerin zihinsel ve fiziksel kapasiteleri oranında spor yapabilmeleri için ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlanarak cesaretlendirilmeleri desteklenecektir.

Spor turizminin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi için bu yöndeki girişim ve çabalar yoğunlaştırılacak ve bu yönde Turizmden sorumlu Bakanlık ve turizm işletmeleriyle koordinasyon sağlanarak işbirliği geliştirilecektir.

11. Sağlık

Sağlık hizmetlerinin, kamu ve özel sektörde olmak üzere, çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve AB standartlarına uyumlaştırılması, hizmet kalitesinin denetim altına alınması ve hasta haklarına özel önem gösterilmesi temel ilkedir.

Sağlık alanında kapsamlı reform gerçekleştirebilmek amacıyla, başta Kamu Sağlık Çalışanları, Döner Sermaye ve Genel Sağlık Sigortası yasa tasarıları olmak üzere, gerekli yasaların yürürlüğe konulması için çalışmalar tamamlanacaktır.

Yurtdışı tedavi giderleri içerisinde önemli bir paya sahip olan kalp ve göğüs hastalıklarının büyük oranda ülkemizde tedavisine olanak sağlayacak Kalp ve Göğüs Hastalıkları Ayaktan Tanı ve Tedavi Merkezinin donanımı tamamlanarak, halkın hizmetine sunulacaktır.

Onkoloji Servisi yeniden organize edilerek, teknik altyapısı güçlendirilecektir.

Çağdaş beklentilere yanıt verecek, hasta kayıtlarının paylaşımını sağlayacak, tıbbi ve idari işleri kolaylaştıracak ve sağlıkla ilgili bilgilere kolaylıkla ulaşılabilmeyi sağlayacak E-Sağlık Projesi çerçevesinde tüm hastane ve sağlık merkezlerinde otomasyona geçirilmesine çalışılacaktır.

Kamu sağlık hizmetlerinde organizasyon ve yönetim etkinleştirilecek, sağlık işgücünün eğitim programları çerçevesinde geliştirilmesine devam edilerek teşhis, tedavi, optimal ilaç kullanımı ve tüketimi yöntemleri geliştirilecektir.

Özel sağlık kurumlarının geliştirilmesi ve teknolojik altyapı yatırımlarının artırılması yönündeki teşvik politikaları etkinleştirilerek sürdürülecek; kamu ve özel sektör kurumları arasında işbirliği geliştirilirken iki kesimin birbirinin teknolojik yatırımlarından yararlanabilmesi yönünde yasal ve idari düzenlemeler geliştirilecektir.

12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Ülkemizde, sosyal barışı güçlendirmek ve korumak amacıyla çalışma yaşamının ve istihdam olanaklarının uluslararası normlara ulaştırılması, özel ve kamu kesimi arasındaki ücret ve sosyal güvenlik farklılaşmasının daraltılması, çalışanların yarattıkları katma değer paralelinde refah düzeylerinin yükseltilmesi, iş güvenlikleri ile sosyal güvenliklerinin sağlanması temel ilkedir.

Çalışma yaşamında meslek eğitime, endüstriyel eğitim ve verimlilik konularında hizmet üretilmesine ve iş veya işçi bulmakta zorlanan kesimlere ihtiyaçlar doğrultusunda beceri kazandırma kursları düzenlenmesine özel önem verilecektir. Çalışma Dairesi amacına uygun

olarak yeniden yapılandırılarak fonksiyonlarını etkinlikle yerine getirebileceği bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

Kayıt dışı ve kaçak işgücünün kayıt altına alınması yönünde başlatılan çalışmalar sürdürülerek devletin çeşitli fonları ile sosyal güvenlik fonlarının gelir kayıpları en alt düzeye indirilecek ve işgücü kayıt sistemi eksiksiz tamamlanacaktır. Böylece bir yandan devlet gelirlerindeki kayıplar asgari düzeye inerken öte yandan yasalara uyan ve uymayan işverenler arasındaki haksız rekabet koşullarının izlenmesi sağlanarak, ortanda kaldırılması yönünde etkinlik artırılabilecektir.

KKTC’nde yürürlükte bulunan çalışma yasalarının AB direktifleri ve normlarına uyumlaştırılması ve yeni yasalar hazırlanması ile ilgili çalışmalar yoğunlaştırılarak devam edecek ve bir program dahilinde bunların uygulamaya girmesi sağlanacaktır. Ayrıca çalışma yaşamına ilişkin, KKTC Cumhuriyet Meclisi’nce onaylanan ILO konvansiyonları ve tavsiye kararları ele alınacak, bunların özel ve kamu sektör işyerlerinde uygulanır hale getirilmesi için idari ve pratik düzenlemeler gerçekleştirilecek ve uygulanmaları yönünde denetimler etkinleştirilecektir.

Çalışma yaşamına ilişkin tüm mevzuatın AB mevzuatı ile uyumlaştırılması çalışmaları çerçevesinde “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Yasası” temel bir yasa olarak hazırlanacak ve buna bağlı alt mevzuat (tüzük ve yönetmelikler) de tamamlanacaktır.Öncelikle işçi sağlığı ve iş güvenliği denetimlerinin en üst düzeye çıkarılması sağlanacaktır.

Asgari ücretin saptanmasında uygulanacak kriterlerin değişen koşullara göre belirlenmesi yönünde gerekli düzenlemeler yapılarak çalışanların ve ailesinin insanca yaşayabileceği bir düzeyde tutulmasına özen gösterilirken, işgücü piyasasının dengeleri de gözetilecektir.

Özürlülerin özel olarak rehabilite edilmesi, korunması, eğitilmesi ve istihdam edilebilmesi için gerekli önlemler alınacak ve özürlüler özel olarak korunacaktır. Bu amaçla AB normları gözetilecek bu insanlarımızın da çağdaş yaşam kalitesine kavuşturulması için çalışmaları başlatılacak ve özürlülerle ilgili hizmetlerin koordine edilmesi, yaygınlaştırılması ve etkinleştirilmesi için aile içinde ve/veya kurulacak merkezlerde bakım, eğitim ve rehabilitasyon çalışmaları yoğunlaştırılacaktır.

Çalışma yaşamımızda gereksinim duyulan çağdaş dönüşümlere cevap verecek olan demokratik sendikalar mevzuatı, sendikacılığın etkinleştirilmesi tüm paydaşların katkılarıyla geliştirilecektir.

Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Referandum Yasası'nın kapsamı genişletilirken sosyal tarafların önerileri de dikkate alınarak, uygulamada eksikliği hissedilen mevzuat değişiklikleri süratle tamamlanacaktır.

Uygulamaya konacak olan e-sosyal güvenlik projesi ile, yurttaşların sosyal güvenlikle ilgili işlemlerini elektronik ortamda yapabilmeleri sağlanacaktır. Aynı projenin devamı olarak çalışma, Sosyal Sigorta, İhtiyat Sandığı ve Sosyal Hizmetler Dairesi arasında on-line bağlantı kurularak bilginin tüm bu kurumlar tarafından doğru bir şekilde ve ortak kullanımı sağlanacaktır.

Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sistemini bütünleyen etkin bir yapıya kavuşturulacaktır. Temel ilke olarak emeklilik hakkına sahip olacak kadar yatırım yapamayanların sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler birimine aktarılması ve böylelikle herkesin merkezi bir sistem içinde sosyal güvence altına alınması sağlanacaktır.

Sosyal hizmetler alanında yaşlı, korunmaya ve desteklenmeye muhtaç insanlarla ilgili daha organize bir şekilde ve yine AB standartlarında hizmet verilmesinin, bu hizmetlerin genişletilmesinin ve bu alanda hizmet veren kamu-özel bütün kurumların ve işletmelerin denetlenmesinin sağlanması hedeflenmektedir. Yaşlılar ve bakıma muhtaç insanlar için çağdaş standartlarda hizmet verebilecek özel bakımevleri konusunda yapılacak yatırımların destelenip teşvik edilmesi sağlanacaktır.

13. Çevre

21/1997 sayılı Çevre Yasası'nın 4.'üncü maddesi KKTC'nin Çevre Politikası'nı "Sürdürülebilir Kalkınma" ilkesi temelinde düzenlemiştir. Bu düzenlemeye esasen Avrupa Birliği'nin Çevre Eylem Programları'nda yer alan öncelik ve ilkeler hayat vermektedir. 15 Şubat 2006 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan "KKTC İçin Çevre Politikası" üç

temel ilkeye dayandırılmıştır. Bu ilkeler: Sürdürülebilir Kalkınma, AB Standartlarıyla Uyumlaştırma ve Ortaklaşa Çevre Yönetimi olarak belirlenmiştir.

Çevrenin korunmasında global ve bütünlüklü bir strateji anlayışıyla, çevre politikalarının diğer sektörel politikalara entegre edilmesi böylece, çevrenin ekonomik gelişmenin kaynağı ve sınırı olduğu anlayışıyla çevreye zarar vermeyen, doğal kaynakları tüketmeyen ve ekolojik dengenin korunmasına özen gösteren bir kalkınma modelinin, diğer bir deyişle “Sürdürülebilir Kalkınma” ilkesinin benimsenmesi esas alınacaktır. Bu bağlamda her sektöre ilişkin karar ve uygulamalarda çevre kriterleri mutlaka dikkate alınmalı ve potansiyel çevre sorunları yaratılmadan önlenmelidir. Bu ilkeye özel sektör yanında kamu yatırımlarında da uyulması esas olacaktır.

Çevreyle ilgili ülke mevzuatı ve uygulamalarının AB normlarına uyumlaştırılması, çevre yönetimi ve denetiminin güçlendirilmesi, çevre korumanın etkinleştirilmesi temel hedefler olacaktır. Bu bağlamda, çevre bilinci ve duyarlılığının geliştirilmesi yönünde tedbirler alınmalı; çevre politikalarının geliştirilmesinde, kararların alınmasında, özel koruma bölgelerinin saptanmasında sivil toplum kuruluşları ile geniş halk kesimlerinin katılımı mutlaka sağlanacaktır.

Çevre koruma ve çevre kirliliğini önleme çalışmaları çerçevesinde; hava kirliliği ve gaz emisyonları ölçümlerinin düzenli biçimde yapılmasına, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı ve teknolojilerinin yaygınlaştırılmasına, katı atık ve atık su yönetiminin geliştirilmesine ve su kalitesinin iyileştirilmesine özel önem verilecektir. Çevre kirliliğinin önlenmesi temel ilke olmakla beraber, engellenmesi mümkün olmayan kirlilik yaratıcı faaliyetler için, “kirleten öder” prensibinden hareketle birtakım mali araçların (emisyon vergisi vb.) yasalar çerçevesinde yürürlüğe konması sağlanacaktır.

Yurt içinde ortaya çıkan atık ve artıkların en aza indirgenmesi, yeniden değerlendirilmesi ve geri kazanılması yönündeki çalışmalar desteklenecek ve bu konudaki yatırımlar teşviklendirilecektir.

“Kanalizasyon Geliştirme Projesi”ni uygulamaya koyan yerel yönetimlerin çalışmaları hızlandırılarak bu çalışmalar tüm yoğun yerleşim birimlerine yaygınlaştırılacak ve bu

yatırımların gerçekleştirilmesinde yerel ve yabancı kaynaklar koordineli bir biçimde kullanılacaktır.

Ülkemizin dünya çölleşme haritasında, çölleşme tehlikesinin en yüksek olduğu bölgede yer aldığı bilinciyle, ağaçlandırma ve erozyonla mücadele çalışmaları yoğunlaştırılacaktır.

Tarımsal üretimde çevreye daha az zarar veren pestisitler ve gübrelerin kullanılması özendirilecek ve çevreye uyumlu olmayanların yasaklanması sağlanarak; pestisitlerin ülkeye girişi, tarımsal üretimde kullanımı ve tüketiciye ulaşım aşamasındaki denetimleri bir izleme programı dahilinde sürekli değerlendirilerek etkinlik sağlanacaktır.

Ülke doğasını, flora ve faunasını tanıtıcı, koruyucu bilgileri içeren Çevre derslerinin okullarda okutulması yaygınlaştırılacaktır. Bu konuda gönüllü kuruluşların faaliyetleri de desteklenecektir.

14. Fiziki Planlama

Ülkesel Fizik Plan çalışmalarının, 2008 Yılı Programı döneminde hızlandırılması hedef alınmıştır. Bu hedefe ulaşmak için kurulması öngörülen Bakanlıklar Arası İletişim ve Eşgüdüm Komitesi çalışmalarına hız kazandırılacak. Bu yönde mali ve özel ihtisas alanlarında uzmanlaşmış olan yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan yararlanılması ve Planlama çalışmalarına halkın katılımının sağlanması esas olacaktır.

Büyük yerleşim birimlerinin ve hızlı gelişim içerisinde olan yerleşim alanlarının (Öncelikle Gazimağusa, Girne) imar planları süratle tamamlanacaktır. Bugüne kadar yapılan ve hayata geçirilen Emirnama'lerin uygulanabilirliği yeniden gözden geçirilerek, ihtiyaç ve aksaklıklar giderilecek, sözkonusu emirnameler plana dönüştürülecektir. Bunun sağlanabilmesi için üniversite, yerel yönetim ve merkezi idarenin, planlama sürecinde birlikte ve eşgüdüm içinde çalışması sağlanacaktır.

Uygulamaya giren Plan'lar fiziki düzenlemeler yanında, yasal ve örgütsel düzenlemeleriyle, uygulama ve mali yatırım programlarıyla eşzamanlı ve bir bütün olarak hayata geçirilebildiği ölçüde başarılı olacaktır.

Fiziki gelişmeyi yönlendiren, denetleyen yerel ve merkezi kurumların güçlendirilerek etkinleştirilmesi sağlanacak, bu kurumların eşgüdüm içinde çalışabilmesi yönünde var olan yetki uyumsuzlukları ortadan kaldırılacaktır.

15. İskan

Eşdeğer işlemleri başta olmak üzere, İTEM Yasası çerçevesinde hak sahibi olanların devam eden işlemlerinin sonuçlandırılması yönünde gerekli tedbirler alınacak ve Yasanın günümüz koşullarına uyumlaştırılması sağlanacaktır. KKTC'deki tüm taşınmaz kaynakların mülkiyet durumu itibarıyla, kayıtlarının düzenlenmesi ve bilgisayar ortamına geçirilmesi için başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.

Şehit ve hadise kurbanı çocuklarına verilen arsaların altyapı çalışmaları, mali olanaklar paralelinde yıl içinde programlanarak tamamlanacaktır. Bu hak sahiplerine, konut yapabilmeleri amacıyla uzun vadeli ve düşük faizli konut kredisi olanakları yaratılacaktır.

Sosyal Konut Yasası iptal edilerek, günün koşulları, ihtiyaçlar ve talep dikkate alınarak oluşturulan, Konut Edindirme Yasası çerçevesindeki örgütlenme ve uygulamalara etkinlik kazandırılacaktır. Devlet bu alanda konut üretmek yerine, sadece organizatör ve denetleyici rolünü üstlenecektir.

Kırsal bölgelerde insanımıza ciddi ve yasal dönüşümlerle konut edindirme amacıyla arsa verilmesi hızlandırılarak sürdürülürken, konut kredisi temininde başlatılmış olan uygulamalar etkinleştirilerek devam edecektir.

16. Kooperatifçilik

Tarım, üretim, pazarlama ve kalkınma alanlarında geçmiş yıllardaki etkinliği ve katkısı giderek azalan kooperatifçiliğin ve kooperatiflerin değişen ve gelişen koşullara göre yeniden yapılandırılmak suretiyle gelişmesi ve mevcut sorunlarının aşılması için gerekli idari ve yasal düzenlemelerin yapılması esastır. Bu bağlamda, sosyoekonomik yaşamda daha etkin bir konuma getirilmeleri için kamu adına denetimleri etkinleştirilecek ve bölge birlikleri şeklinde örgütlenmeleri özendirilecektir. Ekonomik yararlılığı ortadan kalkmış olan durgun kooperatiflerin tasfiye işlemleri hızlandırılacaktır. Kooperatif işletmeciliğinin geliştirilmesi ve verimliliklerinin artırılması yönünde, eğitim imkan ve olanakları artırılacaktır.

17. İdari Örgütlenme

Kamu yönetiminin etkin ve verimli bir yapıya kavuşturulması amacıyla Kamu Reformu çalışmalarının hızlandırılması temel hedeftir. Bu bağlamda, vatandaş odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi ve yerleştirilmesi; kamu yönetiminde şeffaflık, katılımcılık ve hesap verebilirlik prensiplerinin uygulamaya konmasıyla yönetişimin iyileştirilmesi; hiyerarşik yapılanmada etkinliğin sağlanması, işgücü mobilitesinin artırılması; işe alma ve terfi mekanizmalarında liyakatin esas alınması; uygulamasına başlanmış olan performans değerlendirme sisteminin etkinlikle uygulanmasının sağlanması; AB muktesebatına uyumun gerektirdiği yapılanma ve kurumsallaşmanın oluşturulması ve çalışanların çalışma koşullarının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

Birey devlet için değil, devlet birey içindir ilkesi temelinde, halkın kamu hizmetlerinden memnuniyetini artırmak için kaliteli ve nitelikli hizmet esas olacaktır.

Mevzuat düzenlemelerinin veya yeni yasaların etkinlikle uygulamasını sağlayacak idari ve kurumsal düzenlemeler zamanında yapılacaktır. Yasalar yapılırken sivil toplum örgütlerinin yasa içeriği üzerinde katılımcılığı sağlanacaktır.

“E-devlet” hedefi paralelinde kamu işlemlerinde otomasyon kullanımı yaygınlaştırılacak ve böylelikle kamu hizmetinde sürat ve verimlilik artırılabilecek, bürokrasi azaltılacak, kurumlararası iletişim ve bilgi akışı kolaylaşacaktır. Ayrıca, erişim hakları tanımlanmış yetkili

kişi ve kuruluşlarca ulaşılabilir, bütün vatandaşları kapsayan, her bireyin kendi bilgilerine erişebildiği işlevsel ve sağlıklı bir veri tabanının ve bunu sağlayan alt yapının oluşturulması sağlanacaktır.

Bilgi çağının gereklerine uygun olarak ve ülke ihtiyaçlarının karşılanmasında etkinlik sağlamak üzere kamu yönetiminde hizmetiçi eğitime büyük önem verilerek kamu görevlilerinin kadro görevlerini daha etkin bir şekilde yürütmesi sağlanacaktır.

Bakanlıklar ve/veya Daireler arası görev dağılımları yeniden ele alınarak, görev ve yetki çatışmaları önlenecek şekilde Dairelerin Teşkilat Yasaları ve norm kadroları düzenlenerek kamu görevlilerinin başarıları ödüllendirilecek, suçlara da caydırıcı cezalar uygulanacaktır.

Kamudaki yapılanmaya ilişkin olarak yapılacak düzenlemelerin uzun vadeli bir perspektifle ele alınmasına ve kurumsallaşmanın sağlanmasına azami özen gösterilecektir. Kamuda istihdam kültürü ve beklentisinin önünde geçilmesi için gerekli adımlar atılacaktır.

Üst-ast ilişkileri titizlikle korunarak kamu görevlisine verilen görevle beraber gerekli yetkiler de verilecektir. Hiyerarşik kademelendirmeye uygun olarak kamu görevlilerine yetki ve sorumluluklar devredilerek, bürokrasi sürekli işleyen bir mekanizmaya kavuşturulacaktır.

Kamunun yolsuzluk, usulsüzlük, suistimal ve ihmallerden arındırılması için iç ve dış mali denetim mekanizmaları oluşturulup etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

Kamu Hizmeti Komisyonu'nun yapısı ve işleyişi etkinleştirilecektir.

18. Yerel Yönetimler

Demokratik, çağdaş, özerk yerel yönetim anlayışı esasıyla merkezi yönetim ile belediyeler arasında varolan işbirliği ve dayanışma geliştirilerek sürdürülecektir.

Tüm nüfusun yerel yönetim hizmetlerinden yararlandırılabilmesi yönünde, yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması yönünde başlatılan çalışmalar gerekli yasal ve idari düzenlemelerin tamamlanmasıyla, 2008 yılı içerisinde, bir program çerçevesinde tamamlanacaktır.

Belediye hizmetlerinin en üst düzeyde ve etkin bir biçimde halka ulaşmasını sağlamak için Belediyeler Yasası etkin bir şekilde uygulanacaktır.

Belediyelerde mali disiplinin sağlanması ve mali yapılarının güçlendirilmesi yönünde gerekli önlemler alınacaktır.

19. Beşeri Kaynaklar

İnsan kaynakları, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme hedeflerine uyumlu bir şekilde geliştirilecektir. Ekonomik faaliyetlerde gerek fiziki üretim yapan ve gerekse hizmet üreten sektörlerin daha kabiliyetli, daha bilgili, daha nitelikli daha sağlıklı ve çok iyi yetişmiş insana ihtiyaç duyduğu gözönünde tutularak gerekli önlemler alınacaktır. Bu çerçevede çocukların gelişimine özel önem verilecek, onların çağdaş imkanlardan okul öncesi ve okul döneminde en iyi şekilde yararlanmaları sağlanacak, beden ve fikren sağlıklı bireyler olarak yetiştirilebilmeleri için olanaklar yaratılacaktır.

Bilgi çağının gerisinde kalmayacak insan yetiştirilmesi ve bunun için de eğitim, sağlık ve yüksek teknoloji alanlarına özel bir önem verilecek; ve insana yatırım her zaman öncelikli hedefler arasında yer alacaktır.

Ulusal bütünlüğün korunmasında, sağlıklı ve güçlü bir toplumsal yapının oluşturulmasında ve dayanışmanın güçlendirilmesinde önemli bir unsur olan aile kurumunun, ekonomik gelişmeye paralel olarak sosyal yapıdaki değişim ve gelişmelere uyum sağlaması için önlemler alınacaktır. Aile Yasası uygulamaları izlenecek ve bu yasaya bağımlı veraset yasası ve diğer ilgili yasalar uyumlaştırılacaktır.

Ana-çocuk sağlığı ve yeni Aile Yasası'nın öngördüğü aile danışma merkezlerinin açılması sağlanıp, doğum öncesi ve sonrası izinler, kadın ve çocuklar lehine yeniden düzenlenerek etkinleştirilecek ve Avrupa Birliği normlarına ulaşılabilmesi yönünde çalışmalar başlatılacaktır.

Ülkemizde kadının ekonomik, sosyal, politik ve iş yaşamındaki etkinliğini artırmasını, erkeklerle eşit koşullarda tüm faaliyetlere ve etkinliklere özgürce katılmasını sağlayacak önlemler alınacak ve kadının gelişiminin önündeki her türlü, siyasal, sosyal, ekonomik ve yasal engel kaldırılacaktır. KKTC Meclisi tarafından kabul edilen “BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi”ne bağlı olarak çalışmalar başlatılacak ve gerekirse her türlü olumlu ayrımcılığı uygulama yönünde yasal değişiklikler yapılacaktır.

Kadın Çalışmaları Dairesi, özellikle kadın örgütlerin Meclise sundukları öneriler doğrultusunda yeniden yapılandırılıp hizmete girmesi sağlanacaktır.